

فَضَائِلُ الجِهَاد

ޖިހާދުގެ ފަޟުލަތައް

بسم الله الرحمن الرحيم

المُقَدِّمَة

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِيْنُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ ، وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا ، مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلاَ مُضِلَّ لَهُ ، وَمَنْ يُضْلِلْ فَلاَ هَادِيَ لَهُ.

وَأَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيْكَ لَهُ ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ.

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلا تَمُوتُنَّ إِلاَّ وَأَنْتُم مُسْلِمُونَ ﴾ [1]

﴿ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَتَسَاءَلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ﴾ [2]

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلا سَدِيدًا. يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴾ [3]

أَمَّا بَعْدُ : فَإِنَّ أَصْدَقَ الْحَدِيْثِ كِتَابُ اللَّهِ ، وَخَيْرَ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ ﷺ ، وَشَرَّ الْأُمُورِ مُحْدَثَاتُهَا، وَكُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ، وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلاَلَةٌ ، وَكُلَّ ضَلاَلَةٍ فِي النَّارِ.

---

[1] سُـــورَةُ آل إِمْرَان : 102

[2] سُـــورَةُ النِّسَاء : 1

[3] سُـــورَةُ الأَحْزَاب : 70-71

ހަމަކަށަވަރުން އެންމެހާ ޙަމްދު ޘަނާ ޙައްޤުވެގެންވަނީ اللهއަށެވެ. އަޅަގަނޑުން އެއިލާހަށް ޙަމްދުކުރަމެވެ. އަދި އެއިލާހުގެ ޙަޟްރަތުން ވާގި އެދި، ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދި ދުޢާކުރަމެވެ. އަދި އަޅަގަނޑުމެންގެ ނަފްސުތަކުގެ ނުބައިކަމުންނާއި ފާފަވެރި ޢަމަލުތަކުން ރައްކާތެރިކަން އެދެނީ اللهގެ ޙަޟްރަތުންނެވެ. الله ތެދުމަގު ދައްކަވައިދީ މީހަކު، މަގުފުރައްދާލާނެ އެހެން ފަރާތެއް ނުވެއެވެ. އަދި الله މަގުފުރައްދަވައިފި މީހަކަށް، ތެދުމަގު ދައްކާނެ އެހެން ފަރާތެއް ނުވެއެވެ.

الله ފިޔަވައި އަޅުކަން ހައްޤުވެގެންވާ އެހެން އެއްވެސް އިލާހެއް ނުވާކަމަށް އަޅަގަނޑު ހެކިވަމެވެ. އެއިލާހީ އެއްކައުވަންތަވެގެންވާ އިލާހެވެ. އެއިލާހަށް އެއްވެސް ޝަރީކަކު ނުވެއެވެ. އަދި މުޙައްމަދު (ﷺ) އީ އެއިލާހުގެ އަޅާކަމާއި ރަސޫލާކަމަށް އަޅަގަނޑު ހެކިވަމެވެ.

”އޭ އީމާންވި މީހުންނޭވެ! اللهއަށް ބިރުވެތިވެ ތަޤްވާވެރިވުން ހައްޤުވެގެންވާގޮތުގައި ތިޔަބޭފުޅުން އެއިލާހަށް ބިރުވެތިވެ ތަޤްވާވެރިވާށެވެ! އަދި މުސްލިމުން ގޮތުގައި މެނުވީ ތިޔަބޭފުޅުން މަރުވެ ނުދާށެވެ!“

”އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބޭފުޅުން ތިޔަބޭފުޅުންގެ ވެރި ރަސްކަލާ ބިރުވެތިވެ ތަޤްވާވެރިވާށެވެ! އެއިލާހީ އެކަކު ނަފްސަކުން ތިޔަބޭފުޅުން ހެއްދެވި އިލާހެވެ. އަދި އެއިލާހު އެނަފްސުން އޭގެ އަނބިމީހާ ޚަލްޤުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެދެމީހުންގެ ކިބައިން ގިނަގިނަ ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުން އުފެއްދެވިއެވެ. ފަހެ، ތިޔަބޭފުޅުން الله އަށް ބިރުވެތިވެ ތަޤްވާވެރިވާށެވެ! އެއިލާހުގެ ނަންފުޅު ބޭނުންކޮށް ތިޔަބޭފުޅުން އެކަކު އަނެކަކާ ސުވާލުކުރާ ކަންކަމަށް އެދި އުޅޭ އިލާހެވެ. އަދި ގާތްތިމާގެކަމުގެ ގުޅުންތަކަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބޭފުޅުންގެ މައްޗަށް ބަލަހައްޓަވާވޮޑިގެންވާ އިލާހެއްކަމުގައި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.“

“އޭ އިމާންވީމީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވެ ތަޤުވާވެރިވާށެވެ! އަދި ސީދާވެގެންވާ ތެދުބަހުން ބަސްބުނާށެވެ! އޭރުން ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ކަލޭމެންގެ ޢަމަލުތައް އިޞްލާޙުކޮށްދެއްވައި، ފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވާނެއެވެ. އަދި الله އަށާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެ މީހާ، މަތިވެރިވެގެންވާ ކާމިޔާބީއެއް ލިބިއްޖެ މީހެއްކަން ކަށަވަރެވެ.”

އެއަށްފަހު،

އެންމެ ހެޔޮ ތަނަކީ الله ގެ ޖާމިޢުކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި އެންމެ ހެޔޮ މަގަކީ މުޙައްމަދު (ﷺ) ދައްކަވާ މަގެވެ. އަދި އެންމެ ނުބައި ކަންކަމީ، ޝަރީޢަތުގެ މަގަން އަލަށް ވެއްދި ކަންކަމެވެ. އަދި އަލަށްވެއްދި ކޮންމެ ކަމަކީ ބިދުޢައެކެވެ. ކޮންމެ ބިދުޢައަކީ މަގުފުރެދުމެކެވެ. ކޮންމެ މަގުފުރެދުމެއް ވާސިލްވާނީ ނަރަކައަށެވެ.

ޒިޔާރަތާއި ސަލާމްދެއްވުން އެދި الله ގެ ރަސޫލުގެ ދިރިއުޅުއްވި ތަނަށް އެންމެ ފުރިހަމަ އިޙްސާނާ، އަދި އެންމެ މާތް ރަސޫލާ މުޙައްމަދުގެ ފާނަށެވެ. އެކަލޭގެފާނު الله ގެ މަގުގައި ޒިޔާރަތް ސަލާމްދެއްވުމަށް ނިޔާއަކަށް އެދިވަޑައިގެން ހުންނެވި މާތް ސާހިބާއެވެ.

އަދި الله އަށްވީ ވަޢުދު ފުރިހަމަކުރުއްވުމަށްޓަކައި، އެއިލާހުގެ ޙަރާމްތަކުން ރައްކާތެރިވުމާއި ވާޖިބުތަކުން ހަމަޖެހިލައްވަނީ ދުޢާކުރަން އެބަޖެހޭ ކަމުގައި މުރާދުކުރުމާއި ނަފްސުފަރާތުން الله ގެ މަގުގައި ޒިޔާރަތްކުރުމުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ އާދުޢާތައް ދަސްކޮށްދީފައިވާ ފިޔަވަޅުގައި ސުވާލުކުރަމުގެ.

މުސްލިމު އަޚުންނޭވެ! ނަމާދުކުރުމާއި، ރޯދަ ހިފުމާއި، ޒަކާތް ދިއްކުމާއި މިއުންމަތާ ކަންތައްތަކާ އަޑުކަންތައްތަކެވެ. ނަމަވެސް، اللهގެ މަގުގައި ޖިހާދު ކުރުމަކީ އަޑުކަމެއް ނޫނާ އަޅެ މިއަދު އަހަރެން ތިބާ، ކޮބާހެއްޔެވެ؟ އަދި އެއީ ދަރުމަ ލިބޭނެ އަމަލެއްކަމުގައި ބޭނާ އަޅެ މިއަދު އަހަރެން ތިބާ، ކޮބާހެއްޔެވެ؟ އަދި އެކަން ނުކުތް ދުކުރުތަކައިފިނަމަ، اللهގެ ގަދަރުވެރިކަމާ އަޖާބު އެތިބެއްގެ މައްޗަށްވާނެ ކަމަށް އަޅެ އަހަރެން ތިބާ، ކޮބާހެއްޔެވެ؟ ޖިހާދަށް މިއަދު މުޅި ދުނިޔެ އެކަމާއި އިސްދޫކޮށް ހެނދުނުމަކަނާއި ދަންނަކުރުމުގެ އިސްލާމީދީނުގެ ދެކުޅުވެރިއެންނާ އަޑުކަމެކެވެ. ކާފަރުންނާއި މުރުތައްދުންނާއި މުނާފިޤުންގެ ބަރުންސަމަ، "ޖިހާދު" އެވެ. އެއްކިބާކުރުން، އަހަރުމެން މިއަދު މިކޮޅީ "ޖިހާދު" މިދަލުގެ ބޯޅުން ދޫކޮށްލައިގެންނެވެ. އަދި އޭގެ ބަދަލުގައި ކާފަރުން ހިއާ ނަމަން ދުރި ކޮބާވެގެންނެވެ. އަދި އެހެންވެ، މިއަޑުކަމުގެ ވާޖިބުކަމާއި، ކުރުމުން ތިމާއަށް ލިބޭ މަތިވެރި ދަރުމަމާއި، ނުކުރުމުން ތިމާއަށް ހުރި ގަދަވެގެންވާ އަދަބުގެ މަތިން ހަނދާން ނެތިވެ އާލިލެވިފައެވެ.

اللهގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމަށް މިއަދުވެސް އަދި މާދަމާވެސް އަޑުގަނޑުމުން ކުރަންޖެހޭ ކަމެއްކަން ދަންނަ މިހާކަންމާ އުރާވިރި ހަބަރުތަކެއް މިފްތާން ލިބިގެންދާނަކަމަށް އަޑުގަނޑު އުންމީދުކުރަމެވެ. މިފޮތަކީ މުއައްލިފާ ޝެއިޚުލްޢުލަމާގެ ޢާލިމެއް ކަމުގައިވާ މަސްޢޫދު އަޒްހަރު (حَفِظَهُ الله) އެވެ. އޭނާއަކީ އަލްހާފިޒުލްއިސްލާމީއާއި ޖަމާޢަތާއި ޤިޔާދަތު ކުރި ޖިހާދުގައި ބަހައިގެންފިން ބަތަލުކުރަމެކެވެ. އަދި އޭނާގެ، ޖިހާދުގެ މައުޟޫޢުގައި ވަރަށް ގިނަ އަދަދަކުގެ ފޮތްތަކެއް ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ. އޭނާވަނީ 1994 ވަނަ އަހަރު އިންޑިޔާގެ ސިފައިން ސަލާމާތުން ހައްޔަރުކޮށްފައެވެ. الله ތަޢާލާ އޭނާއާއި އެކުވެ އެންމެހާ އަޚުންނާއި ފުރުޞަތު އަނިޔާވެރިންގެ އަތްދަށުން ސަލާމަތް ކޮށްދެއްވާށިއެވެ!

މިފޮތަކީ ތަރުޖަމާކުރެވި އުނި އިލްމު ގެނައުމަށްޓަކައި، ޝާއިޢު ކުރެވިފައިވާ ފޮތެކެވެ. އަދި މިއީ އަސްލުފޮތުގެ އެއްބައިކަންވެސް ނަންގަނެވިފައެވެ. މިވަގުތަށް ތަރުޖަމާވެފައިވާ މިންވަރުންވެސް اللهގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރަން ލޯބިކުރާ މީހަކަށް، މަންފާކުރާނެކަމަށް އުންމީދުކުރަމެވެ.

އަހަރެންގެ އުންމީދަކީ މިފޮތުގެ ސަބަބުން އިސްލާމްދީނަށާއި އިސްލާމީ އުންމަތަށް ނަސްރުދިނުމަށްޓަކައި، މިއަދު ގެއްލި ފޮރުވާލެވިފައިވާ، އަދި ފޮރުވަން މަސައްކަތްކުރާ ޖިހާދުގެ ފަރުޟު އަޙްކާމް ދިރުވުމަށްޓަކައި، ނިކުންނާނެ މުޖާހިދުންތަކެއް އުފެދުމެވެ. އަދި އެހެންމެ، މިހާރުވެސް އުމަތްބެދުގައި ތިބި ހަދުންނާއި އުދުހުންނަން އެކަމަން ހިއްވަރު ދޫކޮށްލައިފައެވެ. އަދި އޭގެއިތުރުން، އިސްލާމުންގެ ނަމުގައި ތިބި، މިފަދަބަސް އަލާގާބިލު ނުކުރެން މަސައްކަތްކުރާ، އަދި ޖާހިލުން ސަރުކާރަށް ބޯލަނބައިދޭނެތީ، އަދި އެމީހުންގެ ނިޒާމުތައް ކުރިއަރުވާލުމަށް ފުރުޞަތު މިސްކީނުން ނުކިޔާން، އެމީހުންނާއި ދެކޮޅަށް ތިމާއަށް ވިލަރެސްކުރިން ފުރަތަމުންނާއި ނަގާފައިވާ ޖިހާދުކުރާނެ ބަޔަކު މިބިންމަތީގައިވެސް އުފެދިގެން ދިއުމެވެ.

މިފޮތުގައި އެއްވެސް ކުށެއް ވާނަމަ، އެއީ އަހަރެންނާއި ޝައިޠާނާގެ ފަރާތުންނާ ކަމުގައެވެ. އަދި اللهއާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ (ﷺ) އެކަމުން ބަރީއަވެގެންވެއެވެ. އަދި އަހަރެން އެދެނީ އެފަދައިންވާނަމަ، އެކަމެއް އިޞްލާޙުކޮށްދިނުން އަދެން އިލްމު މައްޗަމިހާއިން ވިދާޅުވެ މިފޮތް ނަޝަރުކުރުމަށެވެ. الله ތައާލާ އަހަރެންގެ ތަބަ ފުއްސަވާދެއްވާ މިއަމަލު ޤަބޫލުކުރައްވާންދެވާށި!

16 ޝަޢުބާން 1428 ހ.

30 އޯގަސްޓް 2007 މ.

أبو عبد اللّه المالديفي

އިސްލާމްދީނުގައި ޖިހާދު

މިފޮތަކީ ސީދާ ޖިހާދުގެ މައުޟޫޢަށް ލިޔެވިފައިވާ ފޮތަކަށް ނުވާތީ، ވަރަށް ކުރުކޮށަކަށް އިސްލާމްދީނުގައި ޖިހާދަކީ ކޮބައިކަން އަލިއަޅުވާލާނަމެވެ.

ޖިހާދުގެ މާނަ

ލުޣަވީ މާނަ: ޖިހާދުގެ ލުޣަވީ މާނައަކީ ގަދައަޑާ މަސައްކަތްކުރުމެވެ. ޢަރަބި ބަހުގެ ޤާމޫސްތަކުގައި މާނަކޮށްފައިވަނީ، އެއީ ލޮބުވެގެންވާ އެއްޗެއް ހޯދުމަށް ވީއެންމެ ބޮޑެއްކޮށް މަސައްކަތްކުރުން ނުވަތަ ތިމާ ނުކުޅެދޭކަމުން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައެވެ.

އިސްތިލާޙީ މާނަ: ފިޤުހުވެރިން އެއްބަސްވެވަޑައިގެންފައިވާ ގޮތުގައިން ޖިހާދުގެ ޝަރުޢީ މާނައަކީ، اللهގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކުރުމެވެ. ނުވަތަ އެކަމުގައި އެހީތެރިވެދިނުމުގެ ކޮންމެ ކަމެކެވެ.

އިމާމް އަބޫ ޙަނީފާގެ ފިޤުހުގައިވާ ގޮތުގައި، ޖިހާދަކީ އެމީހާގެ ނަފްސުންނާއި، މުދަލުންނާއި، ދުލުން اللهގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކުރުމެވެ.[4] އަދި އެހެންވެ، އެއީ ކާފިރުންނަށް ދަޢުވަތުދިނުން (އެބަހީ އިސްލާމްދީނަށް) ގޮވާލުމާއި، އެކަމަށް އިންކާރުކުރާނަމަ އެމީހުންނާއި ހަނގުރާމަކުރުމެވެ.[5]

[4] البَدَائِعُ الصَّنَائِعِ

[5] فَتْحُ القَدِيْرِ

އިމާމް މާލިކުގެ ފިޤުހުގައިވާ ގޮތުގައި، ޖިހާދަކީ ﷲގެ ދީނަށް ނަސްރު ދިނުމަށްޓަކައި މުސްލިމުން ކާފަރުންނާއި ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަ ކުރަން ޖެހުމެވެ.[6]

އިމާމް ޝާފިޢީގެ ފިޤުހުގައިވާ ގޮތުގައި، ޝަރުޢީ މާނަގައި ޖިހާދަކީ ﷲގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކުރުމަށްޓަކައި ތިމާއަށްވީ އެންމެ ޤުއްވަތް މަސައްކަތްކޮށްދިނުމެވެ.[7]

އިމާމް އަޙްމަދު ބިން ޙަންބަލްގެ ފިޤުހުގައި، ޖިހާދުގެ މާނައަކީ ކާފަރުންނާއި ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރުމެވެ.[8]

ޖިހާދުގެ ޙުކުމް

ސާބިޤުލް އިބްނުހުމާމު ވިދާޅުވާގޮތުގައި، ޖިހާދަކީ އަހަރެއްގައި މަދުވެގެން ފަރުޟުވެގެންވާ ކަމެ◌ްކެވެ. އަދި އެކަން އިންކާރުކުރާ މީހާއީ ކާފަރުކެވެ. ޖިހާދުގެ ފަރުޟުކަން ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުންނާއި އަދި އިޖުމާޢުވެރިންގެ އިޖުމާޢުއިން ސަރީޙަކޮށް ބަޔާންކޮށްދީފައިވެއެވެ.[9]

ޖިހާދުގެ ފަރުޟު ދެބާވަތަކަށް ބެހިގެންވެއެވެ. އެއީ ކިފާޔަތުގެ ފަރުޟާއި ޢައިނީ ފަރުޟެވެ.

---

6 خَشْيَةُ العَدْوِي / الشَّرْحُ الصَّغِيْر

7 فَتْحُ البَــارِي

8 مَطاَلِب أُلِي النُّهاَ

9 فَتْحُ القَدِيْر (صفحة.191 جلد.5)

ޖިހާދުގެ ބާވަތްތަކެއް

1) <u>އިސްލާމް ހަނގުރާމަކުރުން:</u> އެއީ ކާފަރުން އުޅުނުގެ ބިމުގައި ވަނީކޮށް އިސްލާމް ކުރިމަތިލުމެވެ. އެއީ އިސްލާމްދީނުގެ ދަޢުވަތު އެކުވެރިކަމާ ބަޔަކަށް ނުވާނަމަ، އެމީހުންނަށް ދަޢުވަތު ހުށަހެޅޭނެއެވެ. އެމީހުން އެކަމާއި އިންކާރުކޮށްފިނަމަ، ޖިޒްޔާ އަދާކުރުންނަމަ، ނިކަމެތިވެގެންވާ ބާރު ޖިޒްޔާ ދޭންޖެހޭނެއެވެ. އަދި ޖިޒްޔާ ދޭން އިންކާރުކޮށްފިނަމަ، މުސްލިމުން އެމީހުންނާއި ހަނގުރާމަކުރަން ޖެހޭނެއެވެ. الله ވަޙީކުރައްވައެވެ.

﴿ وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ ﴾

”އަދި ފިތުނަފަދިކަން[10] ނެތްތާނދެ، ދީން (އަޅުކަމާ ދިނުމުގެ ނިޒާމް) الله އަށް އެކަނި ޚާއްޞަވަންދެން މުޝްރިކުން ދުރުން އެބައިމީހުންނާއި ހަނގުރާމަ ކުރާށެވެ.“[11]

އަދިވެސް الله ވަޙީކުރައްވައެވެ.

﴿ قَاتِلُواْ الَّذِينَ لاَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلاَ بِالْيَوْمِ الأخِرِ وَلاَ يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلاَ يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُواْ الْكِتَابَ حَتَّى يُعْطُواْ الْجِزْيَةَ عَن يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ ﴾

”اللهއަށާއި އަދި އާޚިރަތްދުވަހަށް އީމާންނުވާމީހުންނާއި، އަދި اللهއާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ޙަރާމް ކުރެއްވި ކަންތައްތައް ޙަރާމް ނުކުރާ މީހުންނާއި، ޙައްޤުދީނުގެ އަޅުކަމްކުރިންނުކުރާ ބައްޔެއްގެންވާ ދީން ދޫކޮށްނުކުރާ އެންމެންނާއި ހަނގުރާމަކުރާށެވެ! (އެއީ) އެބައިމީހުން

---

[10] އެއީ އަނިޔާވެރިކަމާއި އަދި އިންސާނިއްޔަތަކަށް ބޮޑުވައިލުމަށް اللهގެ ޝަރީޢަތަށް އުރުދުވުމެވެ.

[11] سُـــورَةُ الأَنْفَال : 39

ކިޔަމަންތެރިވެގެންނާ ހާލު ނިކަމެތިކަމާއިއެކު އެމީހުންގެ އަތުން ޖިޒްޔަ ދިނުމަށްދާންދެނެވެ."[12] އަދިވެސް މިކަމުގެ ތަފްޞީލުކަމް ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުގައި ގިނަގުނަވެގެންވެއެވެ.

މިބާވަތުގެ ޖިހާދަކީ ކިފާޔަތުގެ ފަރުޟެކެވެ. އެހެނީ، މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން އެއްބަޔަކު މިފަރުޟު އަދާކުރިއްޔާ، އެންމެންގެ ކިބައިން ފަރުޟު އަދާކުރެވިއްޖެއެވެ. ނަބިއްޔާ (ﷺ) ގެ ދުވަސްވަރު ގިނައިން ޖިހާދުކުރެއްވީ މިބައިގެ ތެރެއިންނެވެ.

2) ދިފާޢުގައި ހަނގުރާމަކުރުން: އެއީ ދުޝްމަނުންތަކުން މުސްލިމުންނަށް ހަމަލާދިނުމުން، ދިފާޢީ ހަނގުރާމަކަން މުސްލިމުން ފައްޅިވުވެ. މިއީ މުސްލިމުންގެ މައްޗަށްވާ ވާޖިބުތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ބޮޑު އެއް ވާޖިބެވެ. މިހާލަތުގައި ޖިހާދުކުރުމަށް ބައިވެރިވުމަކީ ފަރުޟު ޢައިނުއަކަން އިޖުމާޢުވެފައިވާއެވެ. އެހާލަތުތައް ކުރުގެވިކަން ބަޔާންކޮށްދެނަމެވެ. އެއީ:

1. ދުޝްމަނުން މުސްލިމުންގެ ބިމަކަށް ހަމަލާދިނުން ނުވަތަ ވެރިވެގަތުން.
2. މުސްލިމުންގެ ބަޔަކު އަސީރުންގެ ގޮތުގައި ދުޝްމަނުންގެ އަތްދަށުވުން.
3. މުސްލިމު އަންހެނުން ދުޝްމަނުންގެ އަތްދަށުގައި ހައްޔަރުވުން.
4. މުސްލިމުންގެ އިމާމު (ޚަލީފާ) ޖިހާދަށް ނިކުމެވުމަށް މުސްލިމުންނަށް ގޮވާލުން.
5. ދުޝްމަނުންނާއި މުސްލިމުންނާއި ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނުގައި ބައްދަލުވުން އަދި ހަނގުރާމަ ފެށުން.

ބައިނަލްއަޤްވާމީ ޤާނޫނުތަކުގެ މާނައިން، ދިރިއުޅުމާއި ބައްޔެއްގެ ހައްޤުގައި ދިފާޢުވުން، އަންހެނުންގެ ޝަރަފުގެ ހައްޤުގައި ދިފާޢުވުން، ދަރަނިވެރިން ދެކޮޅުހެދުމާއި ފަރާތުގެ ހައްޤުގައި ދިފާޢުވުން ޖިހާދުކުރުމެއް ކަމުގައި ނިކުމެވުމެވެ.

---

[12] سُـــورَةُ التَّوبَة : 29

ފުރަތަމަ ޖިހާދު ފަރުޟުވެގެން އަންނަނީ، އެސަރަޙައްދުގައި ދިރިއުޅޭ މުސްލިމުންނަށެވެ. އެކަމަކު، އެއުރެން ނުފުދޭނަމަ، ނުވަތަ ޖިހާދުކުރަން ނުކުޅެދޭނަމަ، ދެން އެއާއި އެންމެ ގާތުގައިވާ މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް ފަރުޟުވެގެންނެވެ. އަދި އެފަދައިން ގޮސް މުޅި އިރުމަތީން ފެށިގެން ހުޅަނގާއި ހަމައަށް ފަރުޟު ވެގެންދާނެއެވެ. އެހެނީ ކޮންމެ މުސްލިމެއްގެ ބޭރުގައި ނަޞްރުކުރުން، ޗަކަހިފުން ޢައިނިއްޔަތު ފަރުޟަކަށްވާ ފަދައިން ޖިހާދުވެސް ޢައިނިއްޔަތު ފަރުޟަކަށް ވެއެވެ.

ދިފާޢީ ޖިހާދު ބަޔާންކޮށްދެއްވަމުން ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ. "ދިފާޢީ ޖިހާދަކީ ދީނާއި ޢިއްޒަތް ދިފާޢުކުރުމަށްޓަކައި ހަނގުރާމަކުރުމެވެ. އަހަރެމެންގެ ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތް ހަލާކުކުރުމަށްޓަކައި ހަމަލާދޭ ޢަދުއްވުންނާއި ދުރުކުރުން ހަނގުރާމަކުރުމަށްވުރެ މުހިއްމު ވާޖިބެއް، އީމާންކަމުން ފަހުގައި ނުވެއެވެ. މިޖިހާދުކުރަން ޝަރުޠެއް ނުވެއެވެ. އެއީ ދަތުރު ފަތުރުކުރަން ނުވަތަ މުދަލާ ބޭނުންވުން ވިއަސްމެއެވެ. އެކަމަކު، އޭގެ ބަދަލުގައި ކޮންމެ ވަކި ފަރުދަކުވެސް، އެމީހަކަށް ވީވަރަކުން ބަދަލުވުމާއި ކުރިމަތިލުން ޖެހެއެވެ!"

ޤުރުއާނުގައި ޖިހާދު

ޤުރުއާނުގައި ޖިހާދުގެ މައުޟޫޢު ވަރަށް ތަފްޞީލުކޮށް ބަޔާންކުރެވިގެން ވެއެވެ. ޤުރުއާނުގެ އިލްމުވެރިން އިޖުމާޢުވާ ގޮތުގައި، ޖިހާދު ފަރުޟު އެއް ސަޔާރަކަން ބާރުއަޅުއްވާފައިވާ އަމަލެއް ޤުރުއާނުގައި ނުވެއެވެ. ޖިހާދުގެ މަޤްޞަދާއި ފައިދާތަކާއި އަދި ޖިހާދު ނުކުރާމީހުންނަށް ހުރި ބިރުވެރިކަން ބަޔާންވެގެންވާ އެތައް އާޔަތްތަކެއް ވެއެވެ.

“جِهَاد فِي سَبِيْلِ اللهِ” اللهُ ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުން، ޤުރުއާނުގައި 26 ފަހަރު އައިސްފައި ވެއެވެ. އަދި “قِــتَال” اللهُ ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކުރުން، މިބަސް 79 ފަހަރު ޤުރުއާނުގައި އައިސްފައި ވެއެވެ.

سُورَةُ الأَنْفَال އަދި سُورَةُ التَّوبَة އަކީ ޖިހާދުގެ ޙުކުމްތަކާއި ދަރުމަތަކާއި އަދި ޤުރުއާނާ މީހުންނަށާ ނުރައްކާތައް ގިނަ އަދަދަކަށް ބަޔާންކުރެވިގެންވާ ދުސްތޫރުތަކެވެ. އަދި މިނޫނަސް، البَقَرَة ، النِّساَء ، آل إِمْرَان ، المَائِدَة ، مُحَمَّد ، الفَتْح ، الأَحْزَاب ، الصَّفّ ސޫރަތް ފަދަ ސޫރަތްތަކުގައިވެސް ޖިހާދުގެ ވާހަކަ ބަޔާންކުރެވިގެންވެއެވެ.

ބަޔާންތަކުގައި މުސްލިމުންނަކީ އިންސާނިއްޔަތާއި އުޅު ޤުރުއާން ކިޔަވައިދިނުމަށް، ޖިހާދުގެ ބަޔާނީ ހަރަ ދުނިޔެމަތިން ހަނގުރާމައެއްގައި ބައިވެރިވުމަށް ވަނީއެވެ. ކާފަރުން މުސްލިމުން ޤުރުއާނާއި ދުރުކުރަން މަސައްކަތްކުރި މިސަހަބާއި ހުރީއެވެ. އެހެނީ، ޤުރުއާން ރަނގަޅަށް ފަހުމް ވެއްޖެ މުސްލިމަކު ޖިހާދުން އެއްކިބާވެއް ނުވާނެއެވެ.

ޙަދީޘްގައި ޖިހާދު

الله ވަޙީ ހަނގުރާމަކުރުމުގައި ހަނގުރާމައަށް އެހެން މުސްލިމުންނަށް ހިއްވަރުދިނުމަށް ނަބިއްޔާ (ﷺ) އަށް އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. މިކަމާއި ބެހޭގޮތުން އިމާމު ބުޚާރީ ރިވާކުރައްވާފައިވާ ޙަދީޘް ފޮތްތަކުގައި “كِتَابُ الجِهَاد” ޖިހާދުގެ ފޮތް، މިނަމުގައި ލިޔުއްވާފައިވާ ބާބުތައް ބަލާ ދިރާސާކޮށްލާށެވެ.

ފުރަތަމަ ޙަދީޘް-1

އެއްވެސް ޢަމަލެއް ޖިހާދާއި އެއްފަދަވެގެންނުވޭ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ دُلَّنِي عَلَى عَمَلٍ يَعْدِلُ الْجِهَادَ قَالَ **لَا أَجِدُهُ** قَالَ **هَلْ تَسْتَطِيعُ إِذَا خَرَجَ الْمُجَاهِدُ أَنْ تَدْخُلَ مَسْجِدَكَ فَتَقُومَ وَلَا تَفْتُرَ وَتَصُومَ وَلَا تُفْطِرَ** قَالَ وَمَنْ يَسْتَطِيعُ ذَلِكَ

قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ : إِنَّ فَرَسَ الْمُجَاهِدِ لَيَسْتَنُّ فِي طِوَلِهِ فَيُكْتَبُ لَهُ حَسَنَاتٍ

އަބޫ ހުރައިރާ (رضي الله عنه) ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: މީހަކު اللهގެ ރަސޫލާ (ﷺ) އަރިހަށް އައިސް ދެންނެވިއެވެ. "ޖިހާދާއި އެއްފަދަވެގެންވާ ޢަމަލަކަށް އަހަރެންނަށް މަގުދައްކަވާ ދެއްވާފާނަންތޯއެވެ؟" އެކަލޭގެފާނު (ﷺ) ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "އެފަދަ ޢަމަލެއް ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް ފެނިވަޑައެއް ނުގަންނަވައެވެ." ދެންވެސް ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "މުސްލިމު ހަނގުރާމަވެރިޔާ (މުޖާހިދު) ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނަށް ނިކުންނަ ހިނދުން ފެށިގެން، ކަލޭގެ މިސްކިތަށް ވަދެ ހުއްޓުމެއްނެތި ކަޅުއަށް ނަމާދުކުރެވިދާނެ ހެއްޔެވެ؟ އަދި ވީއްލުމެއް ނެތި ރޯދަ ހިފިދާނެ ހެއްޔެވެ؟" އޭނާ ބުނެފި. "ތިކަންތައްކަން ކުރެވޭނެގޮތެއް ފަހެ ކާކުތޯއެވެ!"

އަބޫ ހުރައިރާ (رضي الله عنه) އިތުރަށް ވިދާޅުވިއެވެ: "މުޖާހިދުގެ އަސް ވަޅުއެއްގައި އަސްގަތިވަނިކޮށް (ކައިބޮޅި އުފުލަންޖަހަކައި) އޭގެ އަރައިއުޅޭ ފިޔަވަޅުތަކަށްވެސް ޙަސަނާތް ދަރުމަލިބޭއެވެ."[13]

---

[13] **صَحِيْحُ الْبُخَارِي**

ސަވާބު

ޖިހާދުކުރުމަކީ، ކެނޑިނޭޅި ނަމާދުކުރުމާއި ރޯދަހިފުމަށްވުރެ ހެޔޮ އަމަލެއްކަމުގައި ނަބިއްޔާ (ﷺ) ވަނީ އަންގަވާ ދެއްވާފައެވެ. ޞަޙީޙް މުސްލިމުގައިވާ ރިވާޔަތްތަކުގައިވާ ގޮތުގައި، ޖިހާދާއި އެއްވަރުވެގެންވާ އަމަލަކީ ކޮބައިތޯ އެކަލޭގެފާނު (ﷺ) ގެ އަރިހުގައި ސުވާލު ދެންނެވުމުން، ހަދީޘްކުރެއްވީ "އެކަންކުރުމަކަށް ކަލޭމެންނަކަށް ކުޅަދާނައެއް ނުވާނެއެވެ." އަދި ތިންފަހަރު އެއްސެވުމުންވެސް ޖަވާބުދެއްވީ ހަމަ މިފަދައިންނެވެ. ދެން ހަދީޘްކުރެއްވީ "މުޖާހިދު މީހާގެ މިސާލަކީ މުޖާހިދުމީހާ އެނބުރި އަންނަންދެން، ކެނޑިނުލައި ރޯދަހިފައި އަދި ހުއްޓުމެއްނެތި ނަމާދުކުރާ ކިޔަމަންތެރިކަމާއި ޚުޝޫޢުތެރިކަމާއެކު اللهގެ އާޔަތްތަކަށް ކިޔަވާ މީހާގެ މިސާލެވެ." އަދި އެހެންވެ، އެކަލޭގެފާނު (ﷺ) ހަދީޘްކުރެއްވީ މިއީ ވާހަކަފުޅެއް ނޫންކަމުގައެވެ. އެހެންކަމުން، ޖިހާދުކުރުމަކީ ކޮންފަދަ މަތިވެރި ދަރުމަވެރިބޮޑު އަމަލެއްތޯ ނިކަން ވިސްނާ ބަލާށެވެ!

އަމަލެއްގެ ދަރުމަ ބިނާވެގެންވަނީ އެއަމަލެއްގެ މުހިއްމުކަމާއި މަތިވެރިކަމުގެ މައްޗަށެވެ. މިހެންވާއިރު، ޖިހާދުގެ މަޤްޞަދަކީ اللهގެ ކަލިމަ މަތިވެރިކުރުމެވެ. އަދި މިއީ ޖިހާދުކުރާއިންސާނާ ވެސްކަމެއްނޫނެވެ. އެހެންކަމުން، ހަދީޘުގައި ބަޔާންކުރެވިފައިވާ އެންމެ ދަރުމަވެރި އަމަލަކީ ޖިހާދުކުރުމެވެ. އިންސާނާގެ ބުއްދިން މިއަމަލުގެ ދަރުމަ ހިސާބުކުރުން އުނދަގޫކަމަކަށް ވެދާނެއެވެ. އެކަމަކު، ހަމައެކަނި اللهގެ ރިޟާވަންތަކަމާއި ޢަމަލުކުރުމުން މިކަމުގެ ދަރުމައަށް ނުވިސްނާނެއެވެ. ޖިހާދަކީ އެންމެ ދަރުމަވެރި އަމަލެއްކަމުގެ ސަބަބުތަކާއިމެދު ޝަރުޢީދަލީލުން ނަޤުލު ހިނގާފައިވޭ، އެންމެ އަމަލުތަކަށް ބަލާއިރު ޖިހާދުކުރުމުގެ ސަބަބުތަކުން އިނގޭނެއެވެ. އެހެނީ، މުސްލިމުންނަށް އަމާންކަން ލިބޭނީ ޖިހާދުކޮށްގެންނެވެ. އަދުއްވުންގެ ބިރުވެރިކަމުން އެންމެހާ އަނިޔާތަކުން ރައްކާތެރިވެވޭނީ ޖިހާދުކޮށްގެންނެވެ. އަދި

ޖިހާދު ދޫކޮށްލައިފިނަމަ، ކާފިރުން މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް ގަދަވެ މުސްލިމުން އެބެދުމުންދާ އިސްލާމީ ދިރިއުޅުން ހަލާކުކޮށް ފުނޑުފުނޑުކޮށްލާނެއެވެ.[14]

14 މިއަދު މުޖުތަމަޢުތަކުގެ ހުރިހާ ކަންކަމުގައި ބޮޑަށް ފެތުރިފައިވާ ފިތުނަތަކުގެ ތެރެއިން އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ނިޒާމު ނަހަމަޖެހި ކާފިރުންގެ ޖިމާޢަތް ފަދަ ނިޒާމުތައް މުސްލިމުންގެ މެދުގައި ފެތުރިގެންދެއެވެ. އަދި މިފަދަ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން ޢާންމުންގެ ތެރޭގައި އިސްލާމީ ދީނާ ޚިލާފު ވިސްނުންތަކެއް ވަނީ ބޭރުގެ ނިޒާމު ޤާއިމުވެފައެވެ. އެގޮތުން އުމުރާގެ ޚާއްޞަ ސިޔާސީ ކަންތައްތަކުގައި ޝަރީޢަތާ ޚިލާފު ޤާނޫނުތަކެއް ތަންފީޒުކުރެވެއެވެ. އަދި މިފަދަ ޤާނޫނުތަކުގެ ދަށުން މުސްލިމުން ޝަރީޢަތުން ދުރުކޮށް ހަދައިދެނީ ކާފިރުންނެވެ. ދީނީ ޢިލްމު ނުލިބޭ ގޮތަށް ޖާހިލު ކަމުގައި ބަހައްޓައިގެން ވެސް ކުރެވޭ ކަންކަމުގެ ސަބަބުން އެކަމަކީ ދީނަކަށް ހުރަސް އަޅާ ކަމެއްކަމުގައި ވިސްނެވުމެވެ. اللهُ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ މީގެ އިތުރުން މުސްލިމުންނަށް ޖިހާދު ބަލައިގަނެވޭ ކަމާ ދޭތެރޭ ޝަރުޢީ ހުކުމުތަކެއް ހުރި ކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. އެކަމަކު، މިއަދު ދުނިޔޭގެ ޙާލަތަށް ބަލާއިރު ވިސްނާ ކަމަކީ ޙަޤީޤަތުގައި ބަލަންޖެހޭ ކަމެއް ނޫނެވެ. އެގޮތުން ކާފިރުން މުޖުތަމަޢު ދަށުކޮށް ޙާލަތު އެދުރުކުރުމަކީ ނަމަ، އެތިބަކަން ފިޔަވަޅު އަޅައިދޭކަށް ފަދަ ޚާއްޞަ ކަމެއް ނެތެވެ. އަދި އެހެނަސް، ކާފިރުންނަށް ދުނިޔަވީ ފައިދާ ލިބޭގޮތަށް މުސްލިމުން ކަމުގައި ވާނަމަ، ސަލާމަތަށް ޓަކައި ހަދަމުން އެފަދަ ކަންތައްތަކަށް ދިރިއުޅުމުގެ ޙައްޤު ޤާނޫނީ ގޮތުން ކާފިރުންގެ މަސައްކަތްތަކެއް ކުރެވެއެވެ. އަދި އެފަދަ މީހުން އަމަލުކުރާ ނިޒާމަކީ ބަދަލު މަސައްކަތެއް ކުރުމަށް މަސައްކަތްތެރި ޖަމާޢަތެއް ކަމުގައި މުސްލިމުން ވިސްނައިދިނުމެވެ. ބަލާއިރު މުސްލިމުންނަށް އެނބުރި ނައުމަކީ ނުކުރެވޭނެ ކަމެކެވެ. އެއާއި ޚިލާފަށް މުސްލިމުންނަކީ ދަރުމަތަކެއް، މުސްލިމުންނަށް ހަނގުރާމަކުރާ ކާފިރުންނަށް ރުހުން ބަސްއަޅާ ތަރުޖަމާކުރާ، މުޅިގައުމުތަކަށް ވާގޮތުން އިސްލާމީ ވެރިކަމުގައި ހަރައިގެން އުމުރާގެ ނިޒާމުތަކަށް ޖިހާދު ކުރުމަށް މިއްރާތު ނިޒާމުގެ ދަށުން ވަނީއެވެ. އެހެން، ރަސޫލުންނަށް ޝަރީޢަތުން އެބައިނާއިމުދު ތަނަ ދޫކުރާނީ އުމުރާގެ މީހުންގެ އެބައިނާއި ކަމަށް ވިދާޅުވެފައެވެ.

ޞިޔާމަކީ އެންމެ ދަރުމަވެރި ޢަމަލަށްވުރެ އަނެއް ސަބަބަކީ، މިހާރު އޭނާގެ އެންމެ ޗާޕްލިކަން ބޮޑުވެގެންވާ ދަރަޖައް ދޫކޮށްލަނީ އާދަކުރަކަށް ދުވަހުގެ ހެޔޮ އަމަލުތަކުގައި ކަމަށް ... ޞިޔާމް ... ހުރިހާ ޢިބާދަތްތަކެއްގެ ... ވެއެވެ.

އުރުވަތު ބިން ... އަބޫ ސަޢީދު އަލް-ޚުދްރީ ރިވާކުރައްވައެވެ: ނަބިއްޔާ (ﷺ) ވިދާޅުވިއެވެ. "ޖިހާދުގައި ދުވަހު ހަމައަށް ..." (...) ... ހަތްދިހަ ... (...) ... ދުރުކުރައްވާނެއެވެ."

މިބަސްފުޅުން اللهގެ މަގުގައި ޞިޔާމުކުރުމަކީ ޖިހާދުގައި ހަމައަށް ... ކަމެއްކަން އެނގިގެންދެއެވެ. އެހެނީ، ... ޞިޔާމްގެ ... ވެއެވެ.

އިބްނު ރަޖަބު (رحمه الله) ވިދާޅުވިއެވެ. "މިބަސްފުޅުގައި ޖިހާދުގައި ހަމައަށް، ... ނުލިބޭނެ ... ސަބަބުން، ޖިހާދުގައި ހަމައަށް ޞިޔާމް ... ވެއެވެ. އަދި ޞިޔާމްގެ ... ވާނެއެވެ. އަދި ... އެ ... ވެއެވެ. ... ،

އަހަރެމެންނަށް އުނގެނި އިސްލާމްދީނާއި އެއަށް ތަބަޢުވާލީހުން ޤިޔާމަތާއި ހަމައަށް ދެމިތިބޭނެކަމެވެ.”[15]

މީގެ ނުޒާބުވައަކީ، އަހަރަކަން ސަވާބުވުމާއި އެއަށް ކާންދީ ބޭފުޅުއްޖެން އާދާ ދަރުމަ ލިބޭނެ ކަމަކަން ވުމުގެ ސަބަބަކީ، އެވަގުތު ޖިހާދުކުރުމަށްޓަކައި އެންމެ ބޭނުންތެރި އެއް ތަކެތްތާރިއަކީ އަސް ކަމަށްވާތީއެވެ. އަދި ކޮންމެ ޖަމާޢަތެއްގައި ވިޔަސް، ޖިހާދުކުރުމަށްޓަކައި ބޭނުންކުރެވޭ ކޮންމެ ހަތިޔާރަކީ ނުވަތަ ސަވާރީއަކީ، އެތަކެތި އުނގެނުމުން އަދި ބޭނުންކުރުމުން ދަރުމަ ލިބޭނެ ތަކެއްޗެވެ. އަދި މިހެންކަމުން، މުސްލިމުން އަބަދުވެސް ތިބެން ޖެހޭ ހަނގުރާމައިގެ ހުނަރުތައް ތަޖުރިބާކުރުމުގެ މަތީގައެވެ.

[15] فَتْحُ البَارِي (صفحة.67 جلد.6)

ދެވަނަ ހަދީޘް-2

މުޖާހިދަކީ އެންމެ މަތިވެރި އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާމީހާ

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ النَّاسِ أَفْضَلُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **مُؤْمِنٌ يُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ** قَالُوا ثُمَّ مَنْ قَالَ **مُؤْمِنٌ فِي شِعْبٍ مِنْ الشِّعَابِ يَتَّقِي اللَّهَ وَيَدَعُ النَّاسَ مِنْ شَرِّهِ**

އަބޫ ސަޢީދުލްޚުދްރީ (رضي الله عنه) ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: ރަސޫލުﷲ (ﷺ) އަށް ދަންނަވުނެވެ. "އޭ ﷲގެ ރަސޫލާ (ﷺ) އެވެ! މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާމީހަކީ ކާކުތޯއެވެ؟ ﷲގެ ރަސޫލާ (ﷺ) ހަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "އަމިއްލަ ނަފްސުންނާއި މުދަލުން ޖިހާދުކުރާ މުއުމިނުންނެވެ." އެމީހުން ބުންޏެވެ. "ދެން ކާކުތޯއެވެ؟" އެކަލޭގެފާނު (ﷺ) ހަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ވާދީތަކުގެތެރެއިން ވާދީއެއްގައި ﷲއަށް ބިރުވެތިވާބަޔަކު އަމިއްލަނަފްސުކުރުމަށް (އެކަލޭގެ) އިނދެ އަދި އާންމުގެ ނުބައިކަމުން އެހެންމީހުން ސަލާމަތްކުރާ މުއުމިނުންނެވެ."[16]

ޝަރަހަ

މިހަދީޘުން އެނގޭ ބަޔާންވާގޮތުގައި ﷲގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރާމީހާއީ އެހެން މުސްލިމުންނަށްވުރެ މަތިވެރިވެގެންވާ މީހެކެވެ. މިއީ ޤުރުއާނުގައި ވެސް ސާފުކޮށް ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވާ ކަމެކެވެ. ﷲއަޢުލަމުކުރެއްވިއެވެ.

16 صَحِيْحُ البُخَارِي

﴿ لاَّ يَسْتَوِى الْقَــاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُوْلِى الضَّرَرِ وَالْمُجَــاهِدُونَ فِى سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَــاهِدِينَ بِأَمْوَلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ عَلَى الْقَــاعِدِينَ دَرَجَةً وَكُــلاًّ وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَى وَفَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَــاهِدِينَ عَلَى الْقَــاعِدِينَ أَجْراً عَظِيماً ﴾

"އަދި ނުކުޅެދިފައިވާމީހުން ފިޔަވައި (ގޭގައި) މަޑުކުރާ މުއުމިނުންނާއި،[17] އެބައެއްގެ މުދަލާއި ނަފްސުތަކުން اللهގެ މަގުގައި ގަދައަގާ ޖިހާދުކުރާ މުއުމިނުންނާއި (މިދެބައިމީހުން) އެއްފަދަވެގެންނެއް ނުވެއެވެ. (ގޭގައި) މަޑުކުރާމީހުންގެ މައްޗަށް اللهވަނީ އެބައެއްގެ މުދަލުންނާއި ނަފްސުތަކުން ޖިހާދުކުރާ މުޖާހިދުން ދަރަޖައިގެ ގޮތުން މަތިވެރިކުރައްވާފައެވެ. އަދި އޭގެން ކޮންމެބައަކަށްވެސް ހެޔޮގޮތް (އެބަހީ ޖަންނަތު ދެއްވުން) اللهވަނީ ވަޢުދުވެވޮޑިގެންފައެވެ. އަދި (ގޭގައި) މަޑުކުރާމީހުންގެ މައްޗަށް މުޖާހިދުންނަށް الله މަތިވެރިކަން ދެއްވާފައިވަނީ ބޮޑުވެގެންވާ އަޖުރަކުންނެވެ."[18]

މިއާދަމް ބާވާފައްވަނިކޮށް، ޚުދުރީ މަޙްޒަރު ވެފައިވާ އިބްނު އުމަރު ދަސްތޫރު ރަސޫލުالله (ﷺ) އަރިހަށް ދެންނެވިއެވެ. "އޭ اللهގެ ރަސޫލާ (ﷺ) އެވެ! الله ގަސްދެއްވާ ވިދާޅުވެދެއްވާ! އަހަރެންގެ ހަނދާނެއްގައި ބޮޑުހިނގާ، ހަމަކަށަވަރުން

[17] މިކަން އޮޅުވާނުލުން މުޅިއެއްގޮތް! އެހެން، މިއާދަމުގައި ބަހާނާކޮށްދީފައިވާ، ޖިހާދު ސިފަތަކުގެ ފުރުޞަތުގެ ގޮތުގައިވާ ހާލަތުގައި ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް މަޑުކުރާ މުއުމިނުންގެ ވާހަކައެވެ. އަދި އުޒުރުވެރިންގެ އާލާތުގައި ހޮޅުކަންވާ ކަމުގެ ވާހަކައެވެ. އެކަމަކު، މިއަދު އިސްލާމީ އުންމަތަށް ޖިހާދު ފަރުޟު ޢައިނުކަން ވެފައިވާކަން، އެހެން ވަކިވަކި ކޮންމެ ފަރުދެއްގެ ބޮޑުގައި ވާޖިބު އެވެފައިވާ ހާލަތުގައި، އުޒުރެއް ނެތި މަޑުކުރުމަކީ އެއްވެސް ގޮތަކުން ނުހުއްދަވާނެއެވެ.

[18] سُــورَةُ النِّسَاء : 95

ޖިހާދުގައި ބައިވެރިވާނަމެވެ.“ ދެންފަހު، اللّٰه މިއާޔަތުގެ “ނުކުޅެދިފައިވާ މީހުން ފިޔަވައި“ މިފަދައިން ބާވައިލެއްވިއެވެ.[19] މިކަމުންވެސް، ޞަޙާބީން (رضي الله عنهم) ޖިހާދުކުރުމަށް ލޯބިކުރެއްވި މިންވަރު ހާމަވެގެންދެއެވެ.

ނަބިއްޔާ (ﷺ) އެކަލޭގެފާނުގެ ނަފްސުފުޅާއިލާ މިހަމަތުގައި ބައިވެރިވެ އަދި އެހެން ޞަޙާބީންގެ ފަރާތުން ޖިހާދުކުރުމަށް ފޯރުކޮށްދެއްވާ ތާއީދާއި އެހީތެރިކަން ބަދަލުތަކާއި އިނާމުތަކާ އެކަލޭގެފާނު (ﷺ) އެރުވުމުންނަން ޞިއްޙަތު ބާރުއެރުވުމާއި ހިތްވަރުދެއްވުމާ ޖިހާދުގެ ފަޟީލަތް ބަޔާންކުރެއްވުމާ އެކު މުޖާހިދުން ގިނަވެގެންދިޔައެވެ.

ސަޙާބީން ޖިހާދުކުރުމަށް ލޯބިކުރެއްވި ކަމުގެ ބައެއް މިސާލުތައް:-

ޢުމަރު (رضي الله عنه) ވިދާޅުވިއެވެ. “ޔާރަސޫލަﷲ! ޢަރަބިން އެއްވެސް ބަދަލުކޮށްފިއެވެ.“ اللّٰهވަށް ޔަގީންވެސް އަޅުގަނޑުމެންގެ ޝައުޤުވެރިކަން ފުޅާވެފައެވެ. އަދި ޖިހާދުކުރުން މާގިނަވެގެންދެއެވެ.“[20]

އަބޫ ހުރައިރާ (رضي الله عنه) ވިދާޅުވިއެވެ. “ހަޖްރުލް އަސްވަދު ކުރިމަތީ ތަޅުވަމުން ތަޅުވަނީ ސަބަބަކީ اللّٰهއަށް އަޅުކަންކުރަން ދުވަހުމަރުވެސް، اللّٰهގެ މަގުގައި (ޖިހާދުކުރުމުގައި) މުސްލިމުންގެ ބޮޑުވަރު ހިމާޔަތްކުރުމަކީ އަޅަނގަނަ މާތްވެގެންދާ ބޮޑުވެގެންވާ ކަމެކެވެ.“

---

[19] تَفْسِيْر ابْن كَثِيْر

[20] كَنْزُ العُمَّال (صفحة.258 جلد. 2)

ޚާލިދު ބިން ވަލީދު (رضي الله عنه) މަރުގެ އާޚާސްވަކަތްތުރުގައި އޮންނަވާ ވިދާޅުވިއެވެ. “ސަތޭކަ ހަނގުރާމަތަކައި އުޅަމުން އުޅުނީގެންވާ ކޮށްމެ ހަނގަރާން އަރަރުން ދިޔައީމެވެ. އުޅަމުމު އަރަރުންގެ ހަދުމުރުގައި ޝަހީދުވުމަށްޓަކައި އުނދަގައި އޮވެ މަރުވެގެންދިޔުމަށެވެ. އަރަރުންގެ ނިޔަރުގައި އަހަރި އަދިއަދެ ހިފައިގެން ހުނަގޮތުގެ އަނދިރިކަމުގެ ތެރޭގައި، ވާރައިން އުޅެމުން ވިދުމުގައިވަނިކޮން، ފަތިސްވަންދެން ބަދައްވެންނަން ހަމަޖެހިނުމަކަންބަކައި މަޅުގަންގެން ޢޮމުރަނވެރު ނުން އަދަހައް ނެތެވެ.”[21]

ޢަބްދާލާ ބިން ގުސްޖިރު ރިވާކުރައްވާފައިވާގޮތުގައި ޢުމަރު (رضي الله عنه) މަޖިލީހެއްގައި މީސްތަކުންނާއި ސުވާލުކުރައްވިއެވެ. “އެންމެ ދަރުމަ އާއި ޘަވާބު ލިބޭނީ ކާކަށް ހުރީތޯ؟” މީސްތަކުން ހިލޭ ޖަވާބުގައި ނަމާދުކުރާމީހާ ކަމަށެވެ. އަދި އެހެންމީން އެންމެ މަތީ ދަރަޖަވެރި أَمِيرُ الْمُؤْمِنِيْن (މުއުމިނުންގެ ވެރިޔާ) އަށް ކަމަށް އެއްބަސްވިއެވެ. (އެވަގުތު މުއުމިނުންގެ ވެރިޔާކަމަށް ހުންނެވީ ޢުމަރުގެފާނެވެ.) ދެން އެހެން ވަކިވަކި ފަރުދުންގެ ނަންތައް ކިޔަން ފެށިއެވެ. ޢުމަރުގެފާނު ނަސޭހަތްތެރިވަމުން ވިދާޅުވިއެވެ. “މުއުމިނުންގެ ވެރިޔާއަށްވުރެ ދަރުމައިގެބޮޑުން މަތިވެރި އެންމެ ހެޔޮދިރިޔާ ކާކުކަން އަރަރުން ބުނެދީފާނެތޯ؟” މީސްތަކުން ޖަވާބުދިނެވެ. “އާދެ! ބުނެދެއްވާށެވެ!” ޢުމަރުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. “މިނިއާ ޖަނަވާރަށް ހަމަޖެހި މަސްގަނޑެއް ޖަހައިގަންނަނަކަން ނޭނގި، ދިރޭސްއްޖެއް ދަތުރަށްލާކަން ނޭނގި، ނުވަތަ ބަރުއްވެން ހަމަޖެހުނުކަން ނޭނގި، ސިޔާރާގައި މުސްލިމުންގެ ފަސްކަޑު ހިމާޔަތްކުރުމަށްޓަކައި އެކިއެއްގެ އަޅުގެ ކުރަށްވަރުގައި ހިފަހައްޓައިގެން ކުރަނީ ކުރެހިމާ، ކަރިނު ބިތުން ވިހުންނަށްވުރެ އަދި މުއުމިނުންގެ ވެރިޔާއަށްވުރެވެސް ދަރުމަވެރިގެ ދަރަޖަ މަތިވެރިވާނެއެވެ.”[22]

[21] ابْنُ الْمُبَارَك ލިޔުއްވި الجِهَاد ނަމަކަށް ހާރު ފޮތުގެ (صفحة.88)

[22] كَنْزُ العُمَّال (صفحة.289 جلد. 2)

އަބޫ ބަކުރު (رضي الله عنه) މުޖާހިދުންނާއި (އިސްލާމީ ލަޝްކަރާއި) އެކު ހިނގާވަޑައިގެން މަދީނާގެ ދަންބޫދަން އެމީހުންނަށް ވަޞިއްޔަތް މަގުދައްކަވާދެއްވައެވެ.[23]

ކަންޖެހުން އުއްމާތުގެ ރިވާކުރައްވާފައިވާގޮތުން ޢުމަރު (رضي الله عنه) ގެ އަރިހަށް މީހަކު އައިސް ސުވާލުކުރީއެވެ. ޢުމަރުގެފާނު އަބޫބަކުރު ފާނާއި ބައްދަލުކުރެއްވުމުން، އޭނާ ދުއްވަން ފެނިއްޖެއެވެ. ޢުމަރުގެފާނު އެކަމާގެފާނަށް ދުޢާކުރެއްވުމަށް އެދިވަޑައިގަތެވެ. ދެން ޢުމަރުގެފާނު އެންމެހައި ވަޢުދުތައް ވެއިލުމުން، އެދިނާ ބަންޖެވެ.
"އޭ الله! ޢުމަރުގެފާނަށް އެންމެ ފުރިހަމަ ވަޒީފާ އަދާ ކުރެއްވުމަށް ދެއްވާނދޭވެ!"[24]

ޖިހާދަށް ފޮނުއްވުމުގައި ބަޔާންކުރެވުނު ފިކުރުތަކަށް ތަބާވުމުގެ ކުރިން الله އަށް ފުރިހަމަ ދެއްވާނދޭވެ! އާމީން!

[23] السُّنَنُ الكُبْرَاى لِلْبَيْهَقِي (صفحة.173 جلد.9)

[24] كَنْزُ العُمَّال (صفحة.289 جلد.2)

ޙަދީޘް ނަންބަރު-3
މުޖާހިދުންގެ ދަރަޖަ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَبِرَسُولِهِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَصَامَ رَمَضَانَ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ جَاهَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ جَلَسَ فِي أَرْضِهِ الَّتِي وُلِدَ فِيهَا** فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَلَا نُبَشِّرُ النَّاسَ قَالَ **إِنَّ فِي الْجَنَّةِ مِائَةَ دَرَجَةٍ أَعَدَّهَا اللَّهُ لِلْمُجَاهِدِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ مَا بَيْنَ الدَّرَجَتَيْنِ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ فَإِذَا سَأَلْتُمُ اللَّهَ فَاسْأَلُوهُ الْفِرْدَوْسَ فَإِنَّهُ أَوْسَطُ الْجَنَّةِ وَأَعْلَى الْجَنَّةِ أُرَاهُ فَوْقَهُ عَرْشُ الرَّحْمَنِ وَمِنْهُ تَفَجَّرُ أَنْهَارُ الْجَنَّةِ**

އަބޫ ހުރައިރާ (رضي الله عنه) ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެން ވެއެވެ. ނަބިއްޔާ (ﷺ) ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "اللهއަށާއި އޭނާގެ ރަސޫލާ (ﷺ) އަށް އީމާންވެ، (ފަރުޟު ފަސްނަމާދު) ނަމާދު ޤާއިމުކޮށް، ރަމަޟާންމަހުގެ ރޯދަ ހިފައިފިނަމަ، ސުވަރުގެއަށް ވެއްދުމަކީ الله ގެ މައްޗަށްވާ ޙައްޤެކެވެ. އެއީ އޭނާ الله ގެ މަގުގައި ޖިހާދު ކުރިޔަސް ވެސް ނުވަތަ އޭނާ އުފަންވި ބިމުގައި ހުރިނަމަވެސް ވެއެވެ." ޞަޙާބީން ދަންނަވައިފިއެވެ. "އޭ الله ގެ ރަސޫލާ (ﷺ) އެވެ! ތިޔައުފާވެރި ޚަބަރު ޞަޙާބީންނަށް ދަންނަވާލަމާތޯއެވެ؟" އެކަލޭގެފާނު (ﷺ) ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ސުވަރުގޭގައި ސަތޭކަ ދަރަޖަ ވެއެވެ. الله އެދަރަޖަތަކަށް ހަމަޖެއްސަވާފައިވަނީ އޭނާގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރާ މުޖާހިދުންނަށެވެ. އެއިން ކޮންމެ ދަރަޖައެއްގެ ދެމެދު އުޑާއި ބިމާއި ދެމެދުގެ ދުރުމިނެއްވެއެވެ. އެހެންކަމުން ކަލޭމެން الله ގެ ހަޟްރަތުން (ކަލަކަށް) އެދޭނަމަ، الْفِرْدَوْس އަށް އެދޭށެވެ! އެއީ ސުވަރުގޭގެ މެދެވެ. އަދި އެންމެ މަތިވެރިވެގެންވާ

ބައެވެ. އަދި އެތަނުގެ މަތީގައި އޮންނަނީ ރަޙްމާނުވަންތަ ިލާހުގެ ޢަރުޝިވެއެވެ. އަދި ސުވަރުގޭގެ ކޯރުތައް އަންނަނީ އެތަނުންނެވެ. (އެބަހީ الْفِرْدَوْس އިންނެވެ.)“[25]

ޝަރަޙަ

اللهގެ ދީން މަތިވެރިކުރުމަށްޓަކައި މުޖާހިދު އޭނާގެ މުދަލާއި ނަފްސުދޫ ހިނދު، އޭގެ ބަދަލުގައި ޤިޔާމަތްދުވަހުން الله އޭނާއަށް ޖަންނަތް ދެއްވަވައެވެ. މިޙަދީޘުން ބަޔާންވާގޮތުގައި ޖަންނަތުގެ ދަރަޖައިގެ ދުރުމިނަކީ އުޑާއި ބިމާއި ދެމެދު ދުރުމިނެވެ. މިއީ ޖަންނަތުގެ މަތިވެރިކަމާއި ބޮޑުކަން ހާމަކޮށްދިނުމުގެ ގޮތުންވާ ހަބަރެކެވެ. އަދި އައް-ތިރުމިޒީގެ ރިވާޔަތުގައި، ސުވަރުގޭގެ ދަރަޖައިގެ ދުރުމިނަކީ 100 އަހަރުގެ ދުރުމިނ◌ެވެ. އަދިވެސް ޠަބަރާނީގައިވާ ރިވާޔަތުގައި ދުރުމިނަކީ 500 އަހަރުގެ ދުރުމިނެވެ.

އަދި މިދަރަޖަތަކުގެ މަތިވެރިކަން އައް-ތިރުމިޒީގެ މިރިވާޔަތުން އެނގި ސާފުވެގެންދެއެވެ. އެރިވާޔަތުގައިވާގޮތުން ސުވަރުގޭގެ ދަރަޖައަކަށް މުޅި ކާއިނާތު އެއްކޮށް ވީނަމަވެސް އެތަން ފުދޭވަރު ޖެހޭނެއެވެ. اللهތަޢާލާ މިސުވަރުގެތަން އުފައްދަވާފައިވަނީ ޤުރުބާންވުންތަކާއި މާތްވެގެންވާ ޖިހާދުގެ ބަދަލެއްގޮތުން ދެއްވާ ހަދިޔާއެއްގެ ގޮތަށެވެ.[26]

[25] صَحِيْحُ البُخَارِي

[26] حُجَّةُ اللَّهِ البَالِغَة (صفحة.548)

ޖިހާދު ނުކުރިނަމަވެސް ޖަންނަތް ދެއްވުން ވަޢުދުވެވަޑައިގެންފައިވަނީ އެއީ ޖިހާދުކުރުން ކިފާޔަތުގެ ފަރުޟެއްގެ ގޮތުގައިވާ ހާލަތުގައެވެ.[27]

ހަތަރުވަނަ ބަދީޢް-4

ޝަހީދުންގެ ގަސްދޮވަރު

عَنْ سَمُرَةَ : قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **رَأَيْتُ اللَّيْلَةَ رَجُلَيْنِ أَتَيَانِي فَصَعِدَا بِي الشَّجَرَةَ فَأَدْخَلَانِي دَارًا هِيَ أَحْسَنُ وَأَفْضَلُ لَمْ أَرَ قَطُّ أَحْسَنَ مِنْهَا** قَالَا أَمَّا هَذِهِ الدَّارُ فَدَارُ الشُّهَدَاءِ

ސަމުރަތު (رضي الله عنه) ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ނަބިއްޔާ (ﷺ) ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. “ރޭގައި ދެމީހަކު ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް (ހުވަފެނެއްގައި) އައެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ގަހަކަށް އަރުއްވާ ދެއްވިއެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ދުވަހަކުވެސް ދެކެވަޑައިގެންނުވާ ފުރިހަމަ އަދި މޮޅުވި ގެއަކަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު ވެއްދުވިއެވެ. އޭގެތެރެއިން އެކަކު ބުނެއެވެ. “މިއީ ޝަހީދުންގެ ގެއެވެ.””[28]

ޝަރަހަ

މިޙަދީޘްގައި ޝަހީދުއްގެ ޖަޒާ ސާފުކޮށް ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައި ވެއެވެ. މިއުޒާދުގެ ޙާ (އުޅެބަކަން އަރައިވަޑައިގެން ޙާ) ނަބިއްޔާ (ﷺ) އަށް ވަނީ

[27] މިއަދު މުޅި އުންމަތަށް ޖިހާދުކުރުން ޢައިނިއްޔަ ފަރުޟެއްގެ ގޮތުގައިވާ ހާލަތުގައި، އެކަމުން އެއްކިބާވެވޭނީ ފުރުޞަތު ސުންނަތުން ޤަބޫލު އުޒުރެއް އޮތްނަމައެވެ.

[28] صَحِيْحُ البُخَارِي

ސުވަރުގޭގައިވާ ޝަހީދުންގެ ދިރި ގަނޑުވަރު ދައްކަވާލައްވައެވެ. ޝަހީދުވާމީހާވަނީ އޭނާގެ ފުރާނަ ﷲގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކުރުންމަތީ ޤުރުބާންކޮށްލައެވެ. އަދި މިއީ އެންމެ ފޮނުވެމިކަން ބޮޑުވެގެންވާ އެކަށީގެންވާ ޤުރުބާންވުމެވެ. އެހެންކަމުން ﷲ ތަޢާލާ އޭނާ ބިއްޒަތްތެރިކަމާ މިމަތިވެރި ދަރަޖަތަކާއި މަގުފަހިކޮށް އޭނާއަށް ބަރަކާތް ލައްވަވައެވެ. އަދި އެހެންމެ، ﷲގެ ފާފަފުއްސެވުމާއި ރަޙުމަތް އޭނާ ވާނެއެވެ. ﷲތަޢާލާ ވަޢުދުވެވިއެވެ.

﴿ وَلَئِنْ قُتِلْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ مُتُّمْ لَمَغْفِرَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرَحْمَةٌ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ ﴾

"އަދި ކަލޭމެން ﷲގެ މަގުގައި ޤަތުލުކުރެވިނަމަވެސް ނުވަތަ މަރުވިނަމަވެސް، ﷲގެ ފާފަފުއްސެވުމާއި ރަޙުމަތް އެމީހުން އެއްކުރާއެއްޗެއްސަށްވުރެ މާ ހެޔޮކަން ބޮޑުވާނެއެވެ."[29]

ޝަހީދުންގެ ޢަމަލުތަކަކީ ގެއްލިގެންވާ ޢަމަލުތަކެއްކަމުގައި ގެއްލުވަނީ ﷲތަޢާލާ މިއާޔަތުގައި ސާފުކުރައްވައެވެ.

﴿ ...وَالَّذِينَ قُتِلُواْ فِى سَبِيلِ اللَّهِ فَلَن يُضِلَّ أَعْمَـــالَهُمْ ﴾

"...އެކަމަކު ﷲގެ މަގުގައި ޤަތުލުކުރެވުނުމީހުންގެ ޢަމަލުތައް، އެއިލާހު ގެއްލުވައި ނުލައްވާނެއެވެ."[30]

---

[29] سُـــورَةُ آل إِمْرَان : 157

[30] سُـــورَةُ مُحَمَّد : 4

ޝަހީދަކަށް ލިބޭ އިޙްތިރާމާއި އާންމަކަށް އިސްލާމްދީނުގައި ދެވިފައިވާ ބިއްޢަތަށް ބަލާއިރު، މުސްލިމުންނަށްވެސް ޝަހީދުންނަކީ މަރުވެފައިވާ ބައެއް ބުނުން މަނާކުރެވިފައެވެ. އެހެނީ އެމީހުން اللهގެ ހަޟްރަތުގައި ދިރިހުރިބަޔެކެވެ.

﴿ وَلاَ تَقُولُواْ لِمَن يُقْتَلُ فِي سَبيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أَحْيَاءٌ وَلَكِن لاَّ تَشْعُرُونَ ﴾

”އަދި اللهގެ މަގުގައި ޤަތުލުކުރެވޭ މީހާއަށް މަރުވެފައިވާ މީހެކޭ ކަލޭމެން ނުބުނާށެވެ! އެކަމަކު، އެހެނެއްނޫނެވެ. އެމީހުން ދިރިހުރި ބައެކެވެ. އެކަމަކު އެކަން ކަލޭމެންނަކަށް އިޙްސާސްއެއްވެސް ނުކުރެވޭނެއެވެ.“[31]

މުސްލިމުންނަކީ މަރުވެގެންވެސް ހަމައެކަނި ޝަހީދުންނަކީ މަރުވެފައިވާ ބައެއް ބުނުމެއްނޫނެވެ. އެކަމަކު އެއީ މަރުވެފައިވާ ބައެއްކަމަށް ހިތުމަތިވެސް މަނާކުރެވިފައިވާކަމެވެ. އެހެނީ ޝަހީދު އާންމުގެ ނަފުސް ޤުރުބާނުކުރި މަތިވެރިވުމާ މަގުގައެވެ. اللهވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

﴿ وَلاَ تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُواْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَتاً بَلْ أَحْيَاءٌ عِندَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ – فَرِحِينَ بِمَآ ءَاتَــهُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُواْ بِهِم مِّنْ خَلْفِهِمْ أَلاَّ خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَ هُمْ يَحْزَنُونَ ﴾

”اللهގެ މަގުގައި ޤަތުލުކުރެވޭ މީހުންނަކީ މަރުވެފައިވާ ބައެއްކަމުގައި ކަލޭމެން ހީނުކުރާށެވެ. އެކަމަކު، އެހެނެއްނޫނެވެ. އެމީހުން ދިރިހުރި އެމީހުންގެ ވެރި ރައްބުގެ ހަޟްރަތުގައި ރިޒްޤު ލިބިދޭބަޔެކެވެ. اللهގެ ފަޟްލުވަންތަކަމުން ދެއްވި ނިޢުމަތާއިމެދު އެމީހުން އުފާވެރިކަން ހަދައެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ފަހަތުގައި އެމީހުންނާ ބައްދަލުނުވާ

---

[31] سُــورَةُ البَقَرَة : 154

(ހަނގުރާމަކުރުންމަތީ އަދި ޝަހީދުނުވެ) ތިބީމީހުންނަށްޓަކައި އުފާކޮށް ހަދައެވެ. އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް ބިރެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެމީހުން ހިތާމަޔެއްވެސް ނުކުރާނެއެވެ."[32]

މިމަތިވެރި ދަރުމަތަކާއި ދަރަޖަ ޝަހީދަކަށް ލިބުމުގެ އަސާސް ސަބަބަކީ، އޭނާ އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ ޖިހާދު ކުރިމެއެވެ. ބަޔާންވެގައި އެންމެ ހެޔޮ ޖިހާދު ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ.

ޖާބިރު (رضي الله عنه) ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: މީހަކު ސުވާލުކުރިއެވެ. "އޭ اللهގެ ނަބިއްޔާ (ﷺ) އެވެ! އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ ޖިހާދަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟" ނަބިއްޔާ (ﷺ) ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. "އެންމެ ހެޔޮ ޖިހާދަކީ އެމީހެއްގެ އަސްގެ ފައިތައް ބުރިވެ، އަދި އެމީހެއްގެ ލޭއިން ބާ އޮހޮރުވިގެންދިއުމެވެ. (އެބަހީ ޝަހީދުވުމެވެ.)"[33]

އެހެންކަމުން އެންމެ ހެޔޮ ޢަމަލަކީ ޖިހާދެވެ. އަދި ޖިހާދުގެ އެންމެ މަތީ ދަރަޖައަކީ ތިމާގެ ނަފްސާއި ސަވާރިވެސް الله އަށްޓަކައި ގުރުބާންވެވެންދެން ޖިހާދެވެ.

ޝަހީދުންގެ ދަރަޖަތައް ގިނަގުނައެވެ. އަދި އެތައް ބަޔާންތަކުގައި ލިބިފައިވެއެވެ. އޭގެތެރެއިން ބައެއް ބަޔާންތައް ހިމަނާލާނަމެވެ.

ޖާބިރު ބިން ޢަބްދުالله (رضي الله عنه) ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވާ ގޮތުގައި ޢަބްދުالله ބިން ޢަމްރު ބިން ޙަރާމް (ޖާބިރުގެ ބައްޕަ) ޝަހީދުވި ހިނދު، ނަބިއްޔާ (ﷺ) ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. "އޭ ޖާބިރެވެ! الله ކަލާގެ ބައްޕައަށް އިއްޒަތްދެއްވި ގޮތުގެ ހަބަރު

[32] سُــورَةُ آل إمْرَان : 169-170

[33] ابْنُ حِبَّان , ابْنُ ماَجَة , التَّرْغِيْبُ وَالتَّرْحِيْب (صفحة.438 جلد.2)

ކަލޭމެން ދަންނަހައްޔެވެ؟“ އޭނާ ދަންނަވައިފިއެވެ. ”ކިޔާދެއްވަ ބޭއްވަވާށެވެ!“ ނަބިއްޔާ (ﷺ) ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. ”ﷲ ތަޢާލާ އެއްވެސް އަޑަކަށް ފަރުދާއެއްގެ ފަހަތުން ގޮސްދީ ބަސްވަރިއެއް ނުކުރައްވައެވެ. އެކަމަކު ކަރާގެ ބައްޔަކަށް (ފަރުދާއެއް ނެތި) ބަސްވަރިކުރައްވައިފިއެވެ.“[34]

އުބައިދާ ބިން ސާމިތު (رضي الله عنه) ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: ނަބިއްޔާ (ﷺ) ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. ”ﷲގެ ޙަޟްރަތުގައި ހަތް ނިޢުމަތެއް ޝަހީދަކަށް ދެއްވައެވެ:-

1. އެންމެ ފުރަތަމަ ލޭތިއްކާއާ ގުޅިގެން އޭނާގެ ފާފަތައް ފުއްސަވާދެއްވައެވެ.
2. ސުވަރުގޭގައި އޭނާއަށް މަޤާމު ދެއްކެވޭނެއެވެ.
3. އީމާންކަމުގެ ހެދުމުން ހެދުންލައިދެއްވާނެއެވެ.
4. ކަށްވަޅުގެ ޢަޒާބުން އޭނާ ސަލާމަތްވާނެއެވެ.
5. ޤިޔާމަތްދުވަހުގެ ބޮޑުވެގެންވާ ބިރުވެރިކަމުން އޭނާ ސަލާމަތްވާނެއެވެ.
6. އޭނާގެ ބޯމަތީގައި އިއްޒަތުގެ ތާޖެއް އަޅުވާނެއެވެ.
7. އޭނާގެ އާއިލާގެ 70 މީހުންގެ ފަރާތުންނާ ޝަފާޢަތްތެރިކަމުގައިވާނެއެވެ.“[35]

އަނަސް (رضي الله عنه) ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: ނަބިއްޔާ (ﷺ) ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. ”ޝަހީދުންގެ ތިން ވައްތަރެއްވެއެވެ:-

ފުރަތަމަ ﷲގެ މަގުގައި (ޖިހާދުކުރުމަށް) ނިކުތް މީހާއެވެ. އޭނާގެ މަޤުސަދަކީ ހަނގުރާމަކުރުމެއް އަދި ޝަހީދުވުމެއްވެސް ނޫނެވެ. އޭނާ ބައިވެރިވީ ހަމައެކަނި މުސްލިމުންގެ އަދަދު ގިނަކުރުމުގެ ގޮތުގައެވެ. މިމީހާ (ﷲގެ މަގުގައި) މަރުވިއަސް ނުވަތަ މަރާލެވުނަސް، އޭނާގެ އެންމެ ފުރަތަމަ ފާފަތައް ފުއްސަވާދެއްވާނެއެވެ. ކަށްވަޅުގެ

---

34 التِّرْمِذِي, التَّرْغِيْبُ وَالتَّرْحِيْب (صفحة.437 جلد.2)

35 مُسْنَد أَحْمَد, الطَّبَرَانِي, التَّرْغِيْبُ وَالتَّرْحِيْب (صفحة.443 جلد.2)

ޢަޛާބުން ސަލާމަތްވާނެއެވެ. ޤިޔާމަތްދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަމުން ސަލާމަތްވާނެއެވެ. އަދި (ސުވަރުގޭގެ) ޙޫރުންނާއި އޭނާގެ ކައިވެނި ކޮށްދެއްވާނެއެވެ. އޭނާ ޢިއްޒަތުގެ ހުދުންފާނެއެވެ. ޢިއްޒަތާއި ސުވަރުގޭގެ ދާއިމުކަން ރަޙްމަތްތެރި ތާޖެއް އޭނާގެ ބޮލުގައި އަޅުވާނެއެވެ.

ޝަޢުބާނުމަހުގެ ތިންވަނަ ދުވަހަކީ އިމާމު ހުސައިނުގެ ޙަޟްރަތުގައި އުފެދުމުގެ މުބާރަކު ދުވަހެވެ. ނަމަވެސް ޒިޔާރަތްކުރަން ނިޔަތްކުރާ މީހާ ޙަޟްރަތަށް ދާނަމަ ކާފަރުންނަށް މަރުދުވާށެވެ. އެފަދައިން މަރުވިޔަސް ނަމަވެސް މަރާލެވުނަސް ދާނީ އިބްރާހީމްގެ ފަރާ (ﷺ) ގެ ދަރަޖައިގައެވެ. އެއީ އިއްޖަތް ލިބިގެންވާ މަގާމެވެ. އެކަމަކާ ބަރަކާތް ލިބިގެންވާ ޚާލިޤު(اللهُ) ދަސްކުރަތްމެވެ.

ޝަޢުބާނުމަހުގެ ފަނަރަވަނަ ދުވަހަކީ އަޅުގަ ހުރުމަތް އަދި (އަލްއިމާމު) ޚަލީފާތުލްމަހްދީ އަދި (އަލްއިމާމު ނަފްސު) ޚަލީފާގެ ދިރުމަށް ޙަޟްރަތުގެ އުފެދުމުގެ މުބާރަކު ނަފްސު ޒިޔާރަތްކުރަން ނިޔަތްކުރާ މީހާއެވެ. އޭނާ ޚަލީފާ ނަމަވެސް މަރުވިނަމަވެސް، ޤިޔާމަތްދުވަހު މިސްކީނުން އުފެއްދުމުގެ ކަލާނގެ ފިރުޢައުނުގެ؛ އޭނާ އަނބިޔާއި އޭނާގެ ކަނޑި ކާނޑުމައްޗަށް ތިއްބެވުނެވެ. އޭނާ އުފެއްދުމުގެ ކައިރި ސުވާލުކުރާނެއެވެ. «ކަލާމުން އަޅުގަނޑުމެން މަގެއް ނުދައްކާނަން ހެއްދެވީ؟ އެހެނީ، އަޅުގަނޑުން އަޅުގަނޑުގެ ޚަބަރު ދެއްކެވި اللهُ ތަޢާލާ އަށް ޖަހަތުން ޝުކުރުއަދާކުރެވޭނެ.» ދެންފަހު ނަބިއްޔާ (ﷺ) ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ތިމަންކަލާނގެ ފާރަވެ ފިތާނަ އެފާތިމާކަން މިޙުރުމަތުގެ ޚާޞަމް ގަނޑިނެ ބުނަމެވެ! މިވާ އިބްރާހީމްގެ ފަރާ (ﷺ) ނަބަވީ އެއްޗިން އެހެން ނަބިއްޔަކަށް މިހެން ބުނީމެވެ، އޭބާކަލާނގެ ވާޖިބުއްޔަތު ދެންގަޑު އުފެދުމަށް މަގުތަކުގެ ނާނާއެވެ. މިޝަޢުބާނުމަހު އަދިވެސް މިސްބަރުމަކާއި ހަމައަށް ހިނގާފައި ދާނެއެވެ. އެއީ اللهُ ގެ ޙަރުޝުގެ ދަރުގައިވާ ތަންކަމެވެ. އުފެދުން އުތުރުގައި އިހިސާސްތިބާ މިސްތަކުންގެ ހިސާބުއްޓުފައިން ބަރަކާތްތަކެވެ. މަރުގެ ހިތުމަތެރިކަން އުފެދުންނާއި ހަމައަކަން

ނާންނާނެއެވެ. އަދި ކަށްވަޅުގެ އުނދަގުލެއްވެސް ނުޖެހޭނެއެވެ. އަދި ޤާޢިދީ ފުރުވާ އަޔަށް އުވުރުން ބިރުނުގަންނާނެއެވެ. އުވުރުންގެ ބިރުވެރިކަމުން އަދި (ސިވިރާރެގެ) ތާޖަށް ހުރަސްކުރާއިދެދު ދިކުރުއް ނުކުރާނެއެވެ. އުމުރުންނަށް ބިރުވެރިކަމުން ސަލާމަތްވާނެއެވެ. އަދި އުމުރުން އުދިއްޖެ ކަށްދު އެއްކޮޅު އުމުރުންނަށް ދޭވާނެއެވެ. ކަށްދުކުރާފައި ސަބާރާއްޔާގެ ސަރަހައްދުގެ ފަސްގަނޑަށް ވަޑައިގަތުމަށް ސަލާމަތްވާނެއެވެ. އަދި ސަލާމަތްވެގެން އުމުރުން އުދިއްޖެ ކަށްދު އެއްކޮޅު އުމުރުންނަން ދޭވާނެއެވެ. އަދި ސަލާމަތްވެގެން އުމުރުން އުދިއްޖެ ކަށްދު ބަނަހަ އުމުރުންގެ ދިރިއުޅުއްވަމުންދާނެއެވެ.“[36]

އަބޫދަރްދާއު (رضي الله عنه) ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: ނަބިއްޔާ (ﷺ) ބަޔާންކުރެއްވި އަޑު ތިމަން އައްސެވީމެވެ. ”ޝަހީދަށް އެމީހާގެ އާއިލާގެ 70 މީހަކުންނަށް ޝަފާޢަތްތެރިވެވޭނެއެވެ.“[37]

ހައްސާން ބިން އަބީ ޖަބަލާގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: ނަބިއްޔާ (ﷺ) ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. ”މީހަކު ޝަހީދުވާ ހިނދު، اللهތަޢާލާ އުމުރަކަށް ރިވެތިވެގެންވާ ހަށިގަނޑެއް އުފައްދަވައިދެއްވައެވެ. ދެން އޭނާގެ ރޫޙަ އެހަށިގަނޑަށް ވަދުވަން الله އަމުރުކުރައްވައެވެ. ދެން އެފުރާނަ ހަށިގަނޑަށް ވަދެއެވެ. ދެން އެމީހާ އޭނާގެ ކުރީގެ ހަށިގަނޑަށް ހެދިގެންދާތީ ބަލައިލައެވެ. ދެން އޭގެ ވަރަށްގެން ތުރުދުގައިވިޔާ މިހުންނަން ބަލައެވެ. އޭނާއަށް ހިތްވަރުވެގެންދާނެ އެމީހުން އޭނާގެ އަޑުއަހާ އޭނާއަށް ބަލައިހަދަމުންދެއެވެ. ދެން އޭނާ އޭނާގެ އަނބިކަނބަލުން ދެކެއެވެ.“[38]

[36] بَزَّار, السُّنَنُ الكُبْرَاى لِلْبَيْهَقِي

[37] أَبُو دَاوُدُ , التَّرْغِيْبُ وَالتَّرْحِيْب

[38] ابْنُ المُبَارَك (صفحة.93)

ނައިމް ބިން ހަމަރު (رضي الله عنه) ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: މީހަކު ނަބިއްޔާ (ﷺ) ގެ އަރިހުން އެއްސެވެ. "އެންމެ މަތިވެރިވެގެންވާ ޝަހީދަކީ ކާކުތޯއެވެ؟" ނަބިއްޔާ (ﷺ) ޖަވާބުދެއްވިއެވެ. "މޫނު އަނބުރާނުލައި މަރުވަންދެން ހަނގުރާމައިގެ ސަފުތަކުގައި ތިބޭމީހުންނެވެ. އެމީހުން ސުވަރުގޭގެ އެންމެ މަތިވެރިވެގެންވާ ކޮޓަރިތަކުގައި އުޅޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ވެރިރައްބު އެމީހުންނަށް ހިނިވަރުނަ ކުރައްވާނެއެވެ. މިހެނީ، އެއީ الله މީހަކަށް ހިނިވަރުނަ ކުރައްވައިފިނަމަ، ޤިޔާމަތްދުވަހުން އެމީހުންގެ ޙިސާބުބެއްލެވުމެއް ނުހުންނާނެއެވެ."[39]

ޞަޙީޙް މުސްލިމުގެ ޝަރަޙައިގައި އިމާމް ނަވަވީ (رحمه الله) ޝަހީދުންނާއި ބެހޭގޮތުން ހަތް ރައްދު ގެންސުދައްވާފައިވެއެވެ.

1. އޭނާއަށް ޝަހީދާ ކިޔުނީ އޭނާ ދިރިހުންނާތީއެވެ. އަދި އޭނާގެ ފުރާނަ ދާރުއްސަލާމް (ޖަންނަތުގެ ދަރަޖައެއް) ގައި ވާނީއެވެ. އަދި ޤިޔާމަތްދުވަހުން އޭނާގެ ފުރާނަ ޖަންނަތުގައި ވާނީއެވެ. އެހެންކަމުން ޝަހީދުގެ މާނައަކީ ހާޒިރުވުމެވެ.
2. اللهއާއި އޭނާގެ މަލާއިކަތުންވެސް އޭނާއަށް ސުވަރުގެވާކަމަށް ހެކިވެއެވެ. އެހެންކަމުން ޝަހީދުގެ މާނައަކީ ހެކިވުންވެސް ހިމެނެއެވެ.
3. ޝަހީދެއްގެ ފުރާނަ ނިކުމެގެން އަންނަވަގުތު އޭނާއަށް الله ތައްޔާރުކުރައްވާފައިވާ ދަރަޖަތަކާއި ނިޢުމަތްތައް ފެނެއެވެ. އެހެންކަމުން ޝަހީދުގެ މާނައަކީ اللهގެ ނިޢުމަތްތައް ފެނި އެނގުންވެސް ހިމެނެއެވެ.

[39] مُسْنَد أَحْمَد, التَّرْغِيْبُ وَالتَّرْحِيْب (صفحة.442 جلد.2)

4. ބަރަކާތުގެ މަލާއިކަތުން އޭނާގެ ފުރާނަ މަޤާމަށް ގެންދިއުމަށް ޖަހިބާވަޔާއިގެންނަވައެވެ. އެހެންކަމުން ޝަރީފުގެ މާނަގައި މަލާއިކަތުން ޖަހިބާވަޔާއިގަތުންވެސް ހިމެނެއެވެ.
5. އޭނާ (މަޤުބޫލުކުރެވޭ ޙައްޖުގެ) މަޤުބޫލުކުރެވޭ ގޮތުން އޭނާގެ އިމާންކަމުގައި ރަނގަޅު މަޤާމުކަމަށް ހިކުރެވެ. އެހެންކަމުން ޝަރީފުގެ މާނަގައި އިމާންކަމުގެ މަތީގައި މަޤުބޫލުކުރެވޭ ހިކުރުމުންވެސް ހިމެނެއެވެ.
6. އޭނާ ޝަރީފުވެކަމުގެ ހެއްކަކީ އޭނާގެ ޤަބުރުމަތެވެ. ޝަރީފުވުމުގެ ދަރަޖަ އޭނާއަށް ދެއްވާގެންދަވާ އެހެންވެގެންނެވެ.
7. ނަބިއްޔުން އެބާކަލުންގެ މަންމަތީގަކަން ދަރުވަތް ދެއްވާކަމުގެ ހިވާރުއްގެއްގޮތުން އޭނާ ހޯދައެވެ. އެހެންކަމުން ޝަރީފުގެ މާނަގައި ހިވާރުއްކަމުގައިވެދުމަށްވެސް ހިމެނެއެވެ.

ނަބިއްޔާ (ﷺ) އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙާބީން (رضي الله عنهم) ޝަރީފުވުމަށް އެދުނީ އަދި اللهގެ މަގުގައި ޤަތުލުވުމަށް އެދުނީ ދިމަތިލިބި ދަރުމަތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ. الله ތަޢާލާ އެންމެން އިޚްލާސްތެރި މުސްލިމު އަޅުންނާއި އުޚުތުންނަށް ޝަރީފުވުމުގެ ދަރަޖަ ދެއްވާށިއެވެ! އާމީން!

ފަސްވަނަ ޙަދީޘް-5
ހެނދުނާއި ހަވީރު ޖިހާދުކުރުމުގައި

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ **لَقَابُ قَوْسٍ فِي الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِمَّا تَطْلُعُ عَلَيْهِ الشَّمْسُ وَتَغْرُبُ** وَقَالَ **لَغَدْوَةٌ أَوْ رَوْحَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ خَيْرٌ مِمَّا تَطْلُعُ عَلَيْهِ الشَّمْسُ وَتَغْرُبُ**

އަބޫ ހުރައިރާ (رضي الله عنه) ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެން ވެއެވެ: ނަބިއްޔާ (صلى الله عليه وسلم) ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. “އެތަކެއްޗެއްގެ މައްޗަށް އިރުއަރާ އޮއްސޭ އެންމެހާ ތަކެއްޗަކަށްވުރެ، (ދުނިދަނޑީގެ) ދުނިދަނޑިއެއްގެ މިންވަރުގެ ތަނެއްކުޑަވެސް، ޖަންނަތުގައި ވާ ހެޔޮކަންބޮޑުވެގެންވެއެވެ.” އަދި ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. “އެތަކެއްޗެއްގެ މައްޗަށް އިރުއަރާ އޮއްސޭ އެންމެހާ ތަކެއްޗަކަށްވުރެ، اللهގެ މަގުގައި ހެނދުނު ނުވަތަ ހަވީރު ނިކުމެވުނުވެސް ވާ ހެޔޮކަންބޮޑުވެގެންވެއެވެ.”[40]

ޝަރަހަ

އިބްނު ދަޤީޤުލް ޢީދު (رحمه الله) ވިދާޅުވާގޮތުގައި “اللهގެ މަގުގައި ހެނދުނު ނުވަތަ ހަވީރު ނިކުތުން، ދުނިޔެއާއި ދުނިޔޭގައިވާ ތަކެއްޗަކަށްވުރެ ހެޔޮކަންބޮޑުވެއެވެ.”[41]

[40] صَحِيْحُ الْبُخَارِي

[41] صَحِيْحُ الْبُخَارِي

މިޙަދީޘްގެ ފާސަލައީ: މީހަކަށް ދުވެދުނިޔެ ލިބި، އަދި ދުނިޔޭގެ އެންމެހާ ދުއާތަކާއި ބަރަކާތްތަކެއް ލިބި، އާއި އެއެންމެހާ ތަކެތިން ހާލަތްތަކެއްގައި ހާދަކަށްވެސް، މުޖާހިދަކު މައިދާނުގައި ހަނދާނާއި ހަވީރު ހަދަކަށްވާއި އެއް ތަދު އެއްސާބިތުވޭ. ހާގޮބަދުލުގައި، އެންމެ ހާދިސާއެއްވެސް އަދި އެންމެ ހަވީރެއްވެސް اللهގެ މަގުގައި މައިދާނުގައި ހާދަކަށްވުމަކީ، ދުވެދުނިޔޭގައިވާ ބަރަކާތް اللهގެ މަގުގައި ހާދަކަށްމަސައްކަތް ވާ ދަރުމަވަނީ ކަމެވެ."

އިބްނު ބަޠާލު (رَحِمَهُ اللهُ) ވިދާޅުވާގޮތުގައި މިސަބަބަށް ބޭރުން ބާރުލިބޭ އިބްނުލް މުބާރަކް (رَحِمَهُ اللهُ) ކިތާބުން ޖިހާދުގައި ގެނެސްދެއްވާފައިވާ މުރުސަލް ރިވާޔަތެއްގެ ސަބަބުގެންނެވެ.

އަބްދުﷲ ބިން ރަވާހާ އެފަރާތުގެއްގައި ހިޔަނިވަޖެހިގެން ހުންނެވި ފަރާތުގައި ނަބިއްޔާ (ﷺ) ފޮނުއްވިއެވެ. ފަރާތަކު ނިކުތުމުން އަބްދުﷲ ބިން ރަވާހާ ފަހަތުގައި މަޑުކުރެއްވިއެވެ. އެއީ ނަބިއްޔާ (ﷺ) ގެ ފަހަތުން ޖުމްޢާގައި ހުކުރު ނަމާދުކުރެއްވުމަށްފަހު ދަތުރުގެސް ފަރާތަކާއި ގުޅުވަނެވެ. ނަބިއްޔާ (ﷺ) އާނގައި ބަލައްވާކަށްވިއެވެ. "ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ފަރާތުގެ އެހެރަތުގައި ބައެއްގެ ދަރުގެ ވަގުތުއްވާ ފަރާތް ގަޑިއެއްވާ ވިދާޅުވެގެންވާ! ދުނިޔެއަށްވާ އެންމެހާ މަގުގައި ހާދަކަށްމަސައްކަތް، ކަލޭހަން އެމީހުންގެ އެންމެ ހިސާބުއްގެ ދަރުމަވެސް ނުލިބޭނެއެވެ."[42]

ދުނިޔެއާ މިތާއަންދެވި، އެންމެ ހިސާބުއް ޖިހާދުގައި ހާދަކަށް މުޖާހިދުއްގެ ދަރުމަ ހުރުމަތާއި އަދިހާ މަގުގައި ހާދަކަށްމަސައްކަތް، އެއީ ފިޔަވަން ދަރުމައެއްބޮޑުކަމެވެ. އަބްދުﷲ ބިން ރަވާހާ ފަރާތަކާއިއެކު ނުނިކުތް ފަހަތުގައި މަޑުކުރެއްވި ނަބިއްޔާ

42 فَتْحُ البَارِي (صفحة.91 جلد.6)

(ﷺ) ގެ ބައެއް ބަސްފުޅުތަކުގެ ސަބަބުން ޝަހީދުވާންކަމުގެ ޚަބަރު ލިބިވަޑައިގަތީއެވެ. އެހެންކަމުން އޭނާ ބޭނުންވެފައިވީ ނަބިއްޔާ (ﷺ) ގެ ޚިދުމަތްފުޅުގައި ހުރުމަށް ނަމާދު ކުރުމަށެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ (ﷺ) އިމާމްކަން އިސްތިޢުފާރު ހުޖްޖަތާ އަޑުއެހުމަށެވެ. އަދި މާތް ނަބިއްޔާ (ﷺ) ގެ ބަރަކާތްތެރި މަޖިލީހުގައި މަޤާމްކުރުމަށްފަހު، ބާރަށް ދުވާ އަށްއެގައި ތަސްވީރާއި އަރާރަމުކުރުމަށެވެ. އެހެން ނަމަވެސް، ނަބިއްޔާ (ﷺ) މިއަދަކާއިމެދު ރުހިވަޑައެއް ނުގަންނަވައެވެ. އަދި އޭނާއަށް ނަސޭހަތްތެރިވެވަޑައިގަތީ މުޅިދުނިޔޭގެ ހުރިހާ މުދަލެއް ޚަރަދުކުރިނަމަވެސް، އޭނާ ހާސިލްކުރާ ޖިހާދުގެ އެންމެ ހެނދުނުއިރެއްގެ ދަރުމައާއި ބަރާބަރު ނުލިބޭނެކަމަށެވެ.

މިޙަދީޘުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެނގޭގޮތަކީ ޖިހާދުކުރުމަށްޓަކައި ނިކުންނަ ދަތުރަކީ ޖިހާދު ފަށައިން ދަރުމައާއި ޘަވާބު ލިބޭ ދަތުރެކެވެ. އަދި އެފަދައިން، ހަނގުރާމަ ނިމުމަށްފަހު އެނބުރިއައުމުގެ ދަތުރުވެސް ހަޤީޤަތުގައި ބަރާބަރުވެގެންވެއެވެ.

"ޖިހާދުގެ އަޖުރާއެއް ނިމުމަށްފަހު އެނބުރިއައުމަކީ ޖިހާދާ ދިޔުންކަހަލަ ކަމެކެވެ."[43]

އަދިވެސް ޖިހާދުގައި ވަގުތު ހޭދަކުރުމުގެ މިމަތިވެރި ދަރުމަ ލިބުމުގެ ސަބަބަކީ ﷲ ތަޢާލާވަނީ މުސްލިމުންގެ ނަފްސުތަކާއި މުދާތައް އެތަކެތީގެ ބަދަލުގައި އެމީހުންނަށް ޖަންނަތުގެ ދެއްވުމަށްޓަކައި ގަންނަވައިފައިވާތީއެވެ.[44] މިއީ ހަމައެކަނި މައިދާނުގައި ކުރިމަތިލުމަކުން ލިބޭދަރުމައެކެވެ. އެހެންނޫން މުސްލިމުން އެއާމެ އުޖޫރަތެއްގައި ތިބެގެންވާ ދުވަސްތަކު ޖިހާދުގެ މައިދާނުގައި ﷲއަށް އެކަނި ހުރުމަކީ ވިއްކާލުމެވެ. އެއީ ޖަންނަތުގެ ގަތުމަށްފަހުއެވެ. މުޖާހިދުން، އެތަނަކުން ދުރުގެމީހުންނަށް ހަމަ ގާތް މައިދާނަށް ދަތުރުކުރާ އެންމެ ފަހަރު ދުވާލަކުގެ ...

43 أَبُو دَاوُد

44 سُـــورَةُ التَّوبَة : 111

ވާސިލުވުމަށްޓަކައި އޭނާގެ ނަފްސުތިރިކުރެއްވެ. އަދި މިއީ އޭނާއަށްވާ ޤުދުރަތުވަރަކަށް މަރުވުމުގެ ފުރުސަތުވެސްދެއްވެއެވެ. މިހިރާ ކަމަކަށް ބަލައިލާއިރު، އޭނާވަނީ އޭނާގެ ފުރާނަ اللهއަށް ދީފައެވެ. އަދި އޭނާވަނީ اللهއަށެވެ. އަދި މިކަމުން ޖިހާދުގައި ބައިވެރިވުމުގެ މަތިވެރިކަން ސާބިތުކޮށް ބަޔާންވެގެންދެއެވެ.

އަދިވެސް ބަޔާން ބަރިޔާ ޝަހާދަ ޖިހާދުގެ ޙާރިޘާގައި، އިންސާނަކަށް ދަރަޖައިގެ މަތިވެރިކަން ޖިހާދު އޭނާ اللهއަށް ފާޅުކޮށްދެއްވާފައިވާކަމުންނާއި އިޚްލާސްތެރިވާވަރަކުންނެވެ. އަދި އޭނާގެ އަޖުރު ދަރުވެގެންދާނީ އޭނާ ދުނިޔެއަށް ފާޅުކޮށް އެއަށް ވަރުވެގެންދާވަރަކުންނެވެ.

ހަދީޘް اللهދެކެ ފޫޒްވިޔާކަމުން ދަރަޖާކުރިހަމަކުރުމުގެ، އުމުރުން އުމުރުންގެ އިމާންކަން ދުނިޔެއަށްޓަކައި ވިއްކާލަންނީ ތަކެއްޗާއަރައެވެ. އަދި މަރުން ފިޔަވަން ދަރަންޏުވާކަދިއެވެ. އުމުރުން اللهއަށް ފޫޒްވިޔާކަމަ އުމުރުން މަރުވުމުގެ ފޫޒްވިރެވެ. އޭނާގެ އަންމަ ފޫޒްވިޔާކަމުގެ ދަރަޖައިގެ اللهއާއި ބައްދަލުވުމަ އޭނާގެ ވޭތުވެދާނެކަމުގައި ފުރަތަމަ ދަރަޖަ މަރުކަމަށްވާފައެވެ. އޭނާ މަރުވު، ހަދީޘް މަރުގެ ސަރަހައްދުތަކެއް ބަލަހައްޓައެވެ. އަދި އަހަރުގެ އަހަރަށް ދުނިޔެމަތީގައި ދިރިއުޅުމަށް އެންމެ ދެކެވޭއެވެ. މިދުނިޔެގެ ދަރުމަތަކަށް ހިއްސާކޮށްދޭ ވަރަށް ސަބަބުތަކެއް ފުރުޞަތުގައިވެސް އަންހެނާއަށް ވާދަކުރެވެއެވެ.

ހަދީޘްއަކާއި މުޖާހިދަކާއި ދިމާ އިސްލާމްގެ. އެހެން، މުޖާހިދު މަޤާމަށް ނިކަންނިވި اللهއަށް ފޫޒްވިޔާކަމުގެ އެއްބާރުގެ ކުރިމަތީގައި އެކުލެވޭ ދުނިޔެއިން އަނބުރާ ދަރަޖައިގެ ފުރުޞަތުދިނުމަށް އެދެނީއެވެ. އެއީ اللهގެ މަގުގައި ޝަހީދުވުން ފުރުޞަތުދެއްވެ. އޭނާގެ އަމާނާތް އުފެދުން ހިފާއަހުލުވެރިކަމެވެ. އަދި މަރުދޭ ފޫޒްވެއެވެ. އަދި ޝަހީދުވުމަށް އެދެއެވެ. އަދި އޭނާ އެހެން ދަރަޖައިގެ އެހެން ފޫޒްވުން اللهއަށްޓަކައި

އޭނާގެ ލޭ އޮހޮރުވާދުވެވެ. އޭނާ ޖިހާދުގައި ހޭދަކުރާ ވަގުތަކީ ދަރުމަ މަތިވެރިވެގެންވާ ވަގުތެއްކަމުގައިވަނީ މިސަބަބަށްޓަކައެވެ. އަދި ނަބިއްޔުން ފަދައިން އޭނާގެ ދުޢާ އިޖާބަކުރައްވަނީވެސް މިސަބަބަށްޓަކައެވެ.

ޞަޙާބީން (رضي الله عنهم) އަށް ޖިހާދުގައި ހޭދަކުރާ ވަގުތުކޮޅުގެ މަތިވެރިކަން ވަރަށް ރަނގަޅަށް ދަނެތިބިއެވެ. އަދި އެބޭކަލުންގެ [illegible] [illegible] [illegible] އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (ނަބިއްޔާ (ﷺ) ގެ އެންގެވުމުން)، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެބޭކަލުންގެ [illegible]. އަދި [illegible] (ﷺ) ގެ އެންގެވުމުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އަދި ޖިހާދު[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (ﷺ) [illegible] [illegible] [illegible]، ޖިހާދު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

ހަވަނަ ޙަދީޘް-6

ނަބިއްޔާ (ﷺ) ޝަހީދުވުމަށް އެދިވަޑައިގެންނެވި

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ **لَوْلَا أَنَّ رِجَالًا مِنْ الْمُؤْمِنِينَ لَا تَطِيبُ أَنْفُسُهُمْ أَنْ يَتَخَلَّفُوا عَنِّي وَلَا أَجِدُ مَا أَحْمِلُهُمْ عَلَيْهِ مَا تَخَلَّفْتُ عَنْ سَرِيَّةٍ تَغْزُو فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوَدِدْتُ أَنِّي أُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ أُحْيَا ثُمَّ أُقْتَلُ ثُمَّ أُحْيَا ثُمَّ أُقْتَلُ ثُمَّ أُحْيَا ثُمَّ أُقْتَلُ**

އަބޫ ހުރައިރާ (رضي الله عنه) ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: ނަބިއްޔާ (ﷺ) ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. “މިމަންކަލޭގެފާނުގެ ފުރާނަފުޅު އެކަލާނގެ އަތްޕުޅުގައިވާ ފަރާތް ގަންދެއްވާ ވިދާޅުވަމެވެ! މުއުމިނުންގެ ތެރެއިން މިމަންކަލޭގެފާނު (ހަނގުރާމައަށް ނިކުމެވުން) ފަހަތުގައި މަޑުކުރަން ނުރުހޭ ބައެއް ނުވާނަމަ، އަދި މިމަންކަލޭގެފާނަށް އެބައިމީހުން (ހަނގުރާމައަށް ނިކުމެވުމުގެ) މަގުފަހިކޮށް ނުދެވޭ ބައެއް ނުވާނަމަ، اللهގެ މަގުގައި ނިކުންނަ ކޮންމެ ސަރިއްޔާއެއްގެ (ލަޝްކަރެއްގެ) ފަހަތުގައި މިމަންކަލޭގެފާނު (ނުނިކުމެ) މަޑުނުކުރެވިސްކަން ކަށަވަރެވެ! މިމަންކަލޭގެފާނުގެ ފުރާނަފުޅު އެކަލާނގެ އަތްޕުޅުގައިވާ ފަރާތް ގަންދެއްވާ ވިދާޅުވަމެވެ! މިމަންކަލޭގެފާނަށް اللهގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކޮށް ޤަތުލުވުމަށްފަހު ދެން އަނެއްކާ ދިރުއްވުމަށް ޝަހީދުކުރެއްވުމަށްއެވެ. ދެން އަނެއްކާވެސް ޤަތުލުވުމަށްފަހު ދިރުއްވުމަށެވެ. ދެން އަނެއްކާވެސް ޤަތުލުވުމަށެވެ.”[45]

45 صَحِيحُ الْبُخَارِي

ޝަވަރަ

އެންމެ ފުރަތަމަ ނަބިއްޔާ (ﷺ) ވަނީ ތަބޫކުގައި ބައިވެރިވުމަށް އެދޭ ނަމަވެސް ބައިވެރިވުމުގެ ކުޅަދާނަކަން ނެތް މީހުންގެ ހިތްތަކަށް ފިނިކަމެއް ގެނެސްދެއްވާފައެވެ.[46] އަދި އެމީހުންގެ ހާލަތުވެރިކަން ޤުރުއާނުގައި ބަޔާންވެގެންވެއެވެ.

﴿ ...تَوَلَّوْا وَّأَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ حَزَناً أَلاَّ يَجِدُواْ مَا يُنْفِقُونَ ﴾

"...އެމީހުން އެނބުރިގަތީ އެމީހުންގެ ލޯތަކުން ހިތާމަވެރިކަމާއިއެކު ކަރުނަ އޮހޮރެމުންދާގޮތެވެ. އެއީ (ޖިހާދަށް) ޚަރަދުކުރުމަށްޓަކައި އެއްވެސް އެއްޗެއް އެމީހުންނަކަށް ނުފެނުނީމައެވެ."[47]

ނަބިއްޔާ (ﷺ) އެމީހުންގެ ހިތްތަކަށް ހަމަޖެހުމެއް ގެނެސްދެއްވީ މިފަދަ ޢިބާރާތަކުން ވިދާޅުވެދެއްވުމުންނެވެ. "މިމަންޒިލްތަކުގައި އެދިހުރެ ޖިހާދުގައި ނިކުންނަ ކޮންމެ ބައިގަނޑަކާއިއެކު ނިކުމެވަޑައިގަތީމެވެ. އެކަމަކު، ޖިހާދަށް ދެވުނުކަމާ ބަރާބަރުވުމުގެ ހިތްތަކަށް ހިތްހަމަޖެހުމެއް ގެނެސްދެއްވުމަށްޓަކައި، މިމަންޒިލްތަކުގައި އަމިއްލަފުދިގެން ނުނިކުމެ އެތިބީ ފަސްކަމެއް ޢުޛުރުތަކެވެ."

އެކަލޭގެފާނު 27 ހަނގުރާމާގައި އަމިއްލަ ނަފްސާއިގެން ބައިވެރިވެވަޑައިގެން، 50 ހަނގުރާމައަށްވުރެ ގިނަ ހަނގުރާމާގައި އެކަލޭގެފާނުގެ ނަފްސާއިގެން ބައިވެރިވެވަޑައި ނުގެންނެވި މިސަރިއްޔާތަކެވެ. އެއީ ތަބޫކު ހަނގުރާމަ އެއީ

[46] މިޙަދީޘް އިމާމް ނަސާއީ ރިވާކުރައްވާފައެވެ. ސަނަދު ޞައްޙަ ކަމަށް ބުނެފައެވެ.
[47] سُـــورَةُ التَّوبَة : 92

އެހެންނަމަވެސް ކުޅަދާނަވެގެންނުވާ މީސްތަކުންގެ ހިތްތަކަށް ހިތްހަމަޖެހުމެއް ގެނެސްދެއްވުމަށެވެ.

ހަދީޘްގެ ދެވަނަބައިގައި ވަނީ ހަނގުރާމައަށް ނިކުތުމަކީ ނަމަވެސް ނަބިއްޔާ (ﷺ) ބައިވެރިވެވަޑައި ނުގަތުމުގެ ސަބަބުން ހިތާމަވެރިވެފައިވާ މީހުންގެ ހިތްތަކަށް ހިތްހަމަޖެހުމެއް ގެނެސްދެއްވާފައެވެ. އެމީހުން ދުނިޔޭ އެކަށީގެންވާއިރުގައި ވުރުގެ ބަރަކާތުން އެކަހެރިވެކަމަށެވެ. އެހެންކަމުން، އެކަށީގެން އުޒުރުވެރިން ހިތްހަމަޖެހުން ގެނެސްދެއްވި މިފަދަ އިޙްތިރާމުކަމުން ވިދާޅުވަމުންނެވެ. "ތިމަންކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވާ ސަފަރުކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި ސަފަރުކުރެއްވުމަށްވުރެ އަޅުން ދިރުއްވުމަކީ. އަސްލަކީ ޖިހާދުކުރުން ސަފަރުކުރުމަށެވެ. އެހެންކަމުން، ކަލޭގެފާނުންނަށް މިފުރުސަތު ދޫކޮށްލުމަކީ ނަސީހަތެކެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ނުދުވުމުގެ ސަބަބުން ހިތާމަކުރާށެވެ. އެހެން، ތިމަންކަލޭގެފާނު އެއަރަފައިވާ ސަފަރުކުރުމުގެ ކުރީގައި އަޅުން ދިއުމަށް ވުރެ އެއްކަލަ ހަމައެކަނި (ޖިހާދު) އަތުން ތަކުލީފުގެ ކަލޭގެފާނުންނަށް ދޫކޮށްލައްވާށެވެ."

މިހަދީޘުން ނުހޭ އެހެން ނުކުތުމަށް ނަބިއްޔާ (ﷺ) ވަނީ ސަފަރުކުރުމަށް ފަހު ދިޔުމަށްވުރެ އެދި، އަހަރެމެން ސަފަރުކުރުން އެކަމަކީ ފަހަރެއްގެމަތިން އެދިވަޑައިގަންނަވައެވެ. އަދި ސަބަބުތަކާއި އެހެން ހަދީޘްއެއްގައި ވާގޮތުން: "ޖަންނަތުގެ ނިޢުމަތްތައް ފަންމަށްފަހު އެއްވެސް މީހަކު ދުނިޔެއަށް އެނބުރި އަންނަން ނުބޭނުންވެއެވެ. ސަފަރުވެރިޔާ ފިޔަވައެވެ. އޭނާ އެނބުރި ސަފަރުކުރުމަށްޓަކައި ދުނިޔެއަށް އަނބުރާ ފޮނުއްވާތޯއްދެއްވުމަށް އެދި ދަންނަވާނެއެވެ."

ސަފަރުކުރުން ހާޒިރަކީ ދުވަހުން އެދޭ މިއްދުން، ނަބިއްޔާ (ﷺ) މިދުނިޔެމަތީގައި އެދިވަޑައިގަތީ ސަބަބު ޚަތްމުކުރެވޭފާއިދާ، އިސްލާމީ އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި ޝަހީދުވުމަކީ، އިސްލާމްދީނުގެ މަތިވެރިކަންވަނީ ޖިހާދުގައި ކަމެއް ވަރުގެ ޖަރިއްޔާއިން

ނަބިއްޔާ (ﷺ) އަށް ވަޙީ الله އަންގަވާދެއްވާވަގުތެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ މަސްއޫލިއްޔަތަކީ އެހެން ހުރިހާ ދީނެއްގެ މައްޗަށް އިސްލާމްދީން މަތިވެރިކުރުމެވެ. އަދި މިކަން ފުރިހަމަކުރެވެން އޮތް ހަމައެކަނި ގޮތަކީ ޖިހާދުކުރުމެވެ. ނަބިއްޔާ (ﷺ) ދުނިޔެވީމީގައި މިކަމަށް އުޅިވަޑައިގަތް ސަހަބަޔާ ދިޔައެވެ. އަދި އާދިކަމުގައި ޝަހީދުން މިކަމަށް އެދޭނީ އަމިއްލަ ނަފްސުވަކާކަން މިކަން ތަޤުރީބާކުރުމަށް ފަހުގައެވެ. ޝަހީދުވުމުގެ ފޮނިކަން އިހުސާސް ކުރުވުމުގެ ސަބަބުން އެމީހުން އެކުވެރި މުދުނިހާއަކަން އަހުމަންޓުރު، އަލުން އެމީހުންގެ ނަފްސު ބައްދުވެގެންނާ ފަރާތަށްޓަކައި (އެބަހީ اللهއަށްޓަކައި) އެމީހުންގެ ލޭ ދޫކުރުވާނެކަމަށް އެދޭނެއެވެ. ކޮންމެ ކޮންމެ މީހަކަށް މިކަން ހާސިލު ނުވެއްޖެ، އެހެނީ އަޅުކަމުގެ މިދަމީވެރި ދަރަޖަ ޝަރުވެސް اللهއަށް ކަމަށްވެދިވެ ބޮޑުކަމުބައި ހާއްބަ އަޅުގަނޑުކުންނަން ކަމަށްވާނެއެވެ.

އިބްނު ޙިއްބާން ވިދާޅުވާގޮތުގައި، ވަޙީގެ ޒަރީޢާއިން ނަބިއްޔާ (ﷺ) އަށް ވަޙީ އަންގަވާދެއްވާވަގުތެވެ.

﴿ ...وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ... ﴾

"...الله ކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންގެ ކިބައިން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވާނެއެވެ..."[48]

ނަބިއްޔާ (ﷺ) ޝަހީދުވުމަށް ވިދިވިދިގެން އުޅިވަޑައިގެންނެވި ޖިހާދުގެ މުހިއްމުކަން މީސްތަކުންނަށް ވިސްނައިދީ އަދި އެކަމަށް މުސްލިމުންނަށް ހިއްވަރު ދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އިބްނު ޙަޖަރުގެ ރައުޔު އަދިވެސް މިއެވެ.[49]

[48] سُــورَةُ المَائِدَة : 67

[49] فَتْحُ البَارِي (صفحة. 1 جلد.6)

އިމާމް ނަވަވީ (رَحِمَهُ الله) ވިދާޅުވާގޮތުގައި، މިބަޔާންވުން އެނގޭގޮތުގައި ޝަހީދުވުމަށް އުމުރާއި އެފަދައިން އެދިދެންނެވުމަކީވެސް އެދިވިގެންވާކަމެކެވެ. އެހެނީ އެއީ الله ލޯބިވެވޮޑިގެންނެވި ކަމެކެވެ.

ސަހުލު ބިން ޙަނީފް (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ނަބިއްޔާ (ﷺ) ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. “އިޚްލާޞްތެރިކަމާއިއެކު ޝަހީދުވުމަށް އެދިއްޖެމީހާ، އޭނާ އެނދުގައި އޮވެ މަރުވިނަމަވެސް، ޝަހީދުންގެ ދަރަޖައަށް الله އޭނާ އުފުއްލަވާނެއެވެ.”[50]

އިޚްލާޞްތެރިން އެނދުގައި އޮވެ މަރުވިޔަސް ނަފުރަތުވެރިކަން، އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެ އެންމު އަޖެން ޝަހީދުވުމަށް އެދުނީ މިހެންވެގެންނެވެ.

الله ތަޢާލާ އަހަރުމެން އެންމެންނަށް ޝަހީދުންގެ ދަރަޖަ ދެއްވާންދޭވެ! އާމީން!

[50] صَحِيْح مُسْلِم

ހަތްވަނަ ޙަދީޘް-7

ކުޑަ މަސައްކަތްކޮށް އެކަމަކު މަތިވެރި އަޖުރެއް

عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ قَالَ سَمِعْتُ الْبَرَاءَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ : أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ مُقَنَّعٌ بِالْحَدِيدِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أُقَاتِلُ أَوْ أُسْلِمُ قَالَ **أَسْلِمْ ثُمَّ قَاتِلْ** فَأَسْلَمَ ثُمَّ قَاتَلَ فَقُتِلَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **عَمِلَ قَلِيلًا وَأُجِرَ كَثِيرًا**

އަބޫ އިސްޙާޤުގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: އަލް-ބަރާއު (رضي الله عنه) ވިދާޅުވިއެވެ އަހަރެން އެހީމެވެ: ދަގަނޑުގެ މޫނުމައްކަމެއް އަޅައިގެން ހުރި ފިރިހެނަކު ނަބިއްޔާ (ﷺ) ގެ އަރިހަށް އައެވެ. އަދި ބުންޏެވެ: ”އޭ اللهގެ ރަސޫލާ (ﷺ) އެވެ! އަހަރެން ހަނގުރާމަކުރަންވީތޯ ނޫނީ އެންމެ ފުރަތަމަ އިސްލާމްވާންވީތޯއެވެ؟“ ނަބިއްޔާ (ﷺ) ވިދާޅުވިއެވެ. ”އެންމެ ފުރަތަމަ އިސްލާމްވާށެވެ. ދެން ހަނގުރާމަކުރާށެވެ.“ ދެން ހަނގުރާމަކުރުމަށްފަހު، އޭނާ ޝަހީދުވިއެވެ. اللهގެ ރަސޫލާ (ﷺ) ވިދާޅުވިއެވެ. ”ޢަމަލުކުރީ މަދުންނެވެ. އެކަމަކު އަޖުރުލިބުނީ ގިނައިންނެވެ.“ (އެބަހީ އޭނާ އިސްލާމްވުމަށް ފަހު ކުރީ ވަރަށް މަދު ކަމުގައެވެ. އެކަމަކު އޭނާއަށް ޝަހީދުކަމުގެ މަތިވެރި އަޖުރު ލިބިގެންދިޔައެވެ.)[51]

[51] صَحِيْحُ الْبُخَارِي

ޝަވަރަ

އިބްނު އިސްޙާޤު އަލް-މަޣާޒީގައި ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ. (އަބޫ ހުރައިރާގެ ރިވާއިން ރިވާވެގެންވާ ސަޢްދަ ރިވާޔަތްކުރެއްވި) ނަބިއްޔާ (ﷺ) ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "އެންމެ ނަމާދުއްވެސް ނުކުރޭ ޖަންނަތަށް ވަދެވުނު މީހެއް ބުނެދީބަލަ." ދެން އެކަލޭގެފާނު އަމިއްލައަށް ޖަވާބު ދެއްވީ އުޞައިރިމް ބިނު ޘާބިތު ބިން ވަޤްޝް (رضي الله عنه) އެވެ.

މިބަދަލުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް އިލްމުވެރިން އެއްބަސްވެފައިވާ ގޮތުގައި އަލް-ޤާދިސިއްޔާގައި ފަރުވާތިލަވެވަޑައިގަތް ވެރިޔަކީ ޝަހީދު ބިނު ޘާބިތުއެވެ.

ބަނީ ޢަބްދުލްއަޝްހަލް ގަބީލާގެ ބޮޑެތި ބައެއް މީހުން ގެއްލިގެން ދިޔައިރު ޚަބަރު ބުނާނެ ކަހަލަ މީހެއް ނެތެވެ. އޭނާ ޖަވާބުދިނެވެ. "މިކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކަލުން ހަމަޖެހިވޮޑިގެން ނުވޭ. އިސްލާމްދީން ޤަބޫލުކުރެއްވުން ނުވެއެވެ. އިސްލާމްދީން ޤަބޫލުކުރުމަށް އެދިވަޑައިގަތެވެ. އޭނާ ޖިހާދުކުރުމަށް ސަފުތަކަށް ވަދެވަޑައިގަތެވެ. އޭނާ ޖިހާދުކުރައްވާ ތަނުގައި ވަރަށް ގިނަ ޒަޚަމްތަކެއް ލިބިގެން ވަގުތު ނިމިގަތީ. ގޯސް އުނދަގޫ ކަމެއް ވެއްޖެއްޔާ ދެން އިސްލާމްދީން ޤަބޫލުކުރި ކަމުގެ ޝަރުޠު ވެއްޖެއްޔާ. އޭނާ ވިދާޅުވިއެވެ. "އިސްލާމްދީން ޤަބޫލުކުރިކަން ސާބިތުވެއްޖެ." ނަބިއްޔާ (ﷺ) ގެ ޙަޟްރަތުގައި ހަމަ ޖިހާދުކުރަމުން ނިޔާވެގެން ވާނީ." މިހެންވެ، ނަބިއްޔާ (ﷺ) ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "އެއްވެސް ނަމާދެއް ނުކުރާ ހާލުގައި ޖަންނަތަށް ވަދެވުނު މީހެއް ނޫނެވެ."

މިފަދައިން ރިވާވެގެންވާ އަލް-ބުޚާރީގެ ރިވާޔަތެއްގައި އެއް ދަރިކަލުންގެ އަސްލުގައި ރިވާޔަތްކުރައްވައެވެ. މިގޮތުން އެންމެ ފަހުން ނަބިއްޔާ (ﷺ) ގެ ގާތަށް ވަޑައިގެން އިސްލާމް ވެފައެވެ. އަދި އެއަށްފަހު، ޖިހާދަށް ނުކުމެވުނެވެ. އެކަމަށް، އޭނާ

ނަބިއްޔާ (ﷺ) ގެ ޤަބުރުގައި އިސްތިލާމްވިކަމެއް ސަޙާބީންނަށް އެނގިވަޑައިގެންފައެއް ނުވެއެވެ. އެބޭކަލުން އޭނާ ރަސޫލާއަށް އަދި ޔާއްކުރަންތޯ ސުވާލުކުރި އެހެންވެގެންނެވެ. އަދި އޭނާ ޒިޔާރަތުގައި ޒިޔާރަތްކުރުމަކީ އިސްތިލާމްކުރުމަކީ ކަމަކަށް ބުނެވެ.

މިގޮތުން އިބްނުޢުމަރުގެ ޒިޔާރަތްކުރުމުގެ ކުރިން اللهއަށް އިޖާބަތުން ކުރާހިތާމަކުރަނީއެވެ. އެބަހީ الله ޤުދުރަތީ އަޅުކަން ބައްލަވައިގަތާ އެހެން އައްޔަރެއް ވިލާތަކުގެ ނިވާކަމުގައި އަދި އެއިކާނު ޤުދުރަތީ އަޅުކަންތަކާ ހުރިހާ އައްޗަޑަކަށް ކުރިއްޔާމާއިސްލާ އައްޔަރެއް ސަލާމްކުރުމުގެ އިޙްސާނުގެ ކުރާކާނެއެވެ. އަދި އިސްތިލާމްކުރުމަށް ހުރިހާ އައްޔަރެއް ހަމަ ބަދަލުގައި ނުކުތް ޝަރީޢަތުގައިވެސް އަމިޙަކަން ޤަބޫލު ކުރާތިލާނަމެވެ.

އަށްވަނަ ހަދީޘް-8
ޖަންނަތުގެ އެންމެ މަތީ ދަރަޖާގައި (الْفِرْدَوْس)

عَنْ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ : أَنَّ أُمَّ الرُّبَيِّعِ بِنْتَ الْبَرَاءِ وَهِيَ أُمُّ حَارِثَةَ بْنِ سُرَاقَةَ أَتَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ يَا نَبِيَّ اللَّهِ أَلَا تُحَدِّثُنِي عَنْ حَارِثَةَ وَكَانَ قُتِلَ يَوْمَ بَدْرٍ أَصَابَهُ سَهْمٌ غَرْبٌ فَإِنْ كَانَ فِي الْجَنَّةِ صَبَرْتُ وَإِنْ كَانَ غَيْرَ ذَلِكَ اجْتَهَدْتُ عَلَيْهِ فِي الْبُكَاءِ قَالَ **يَا أُمَّ حَارِثَةَ إِنَّهَا جِنَانٌ فِي الْجَنَّةِ وَإِنَّ ابْنَكِ أَصَابَ الْفِرْدَوْسَ الْأَعْلَى**

އަނަސް ބިން މާލިކް (رضي الله عنه) ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: އުއްމުއްރުބައްޔިޢު ބިންތުލްބަރާއު، އެއީ ޙާރިޘާ ބިން ސުރާޤާގެ މަންމަ، ނަބިއްޔާ (ﷺ) ގެ އަރިހަށް އައިސް ދެންނެވިއެވެ: "އޭ ﷲ ގެ ނަބިއްޔާ (ﷺ) އެވެ! ޙާރިޘާ އާއި ބެހޭގޮތުން ތިމަންކަމަނާއަށް އެއްޗެއް ވިދާޅުވެދެއްވާނަން ތޯއެވެ؟ ޙާރިޘާ ވަނީ ކާކުކަން ނޭނގޭ މީހަކު ޖެހި ތީރަކުން މަރުވެފައެވެ. (އެބަހީ ޝަހީދުވެފައެވެ.) އަދިވެސް އޭނާ ދެންނެވިއެވެ: "އޭނާ ޖަންނަތުގައި ވާނަމަ އަހަރެން ކެތްތެރިވާނަމެވެ. އެހެންނޫންނަމަ، އަހަރެން ވަރަށް ހިތާމަކުރާނަމެވެ." އެކަލޭގެފާނު (ﷺ) ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "އޭ ޙާރިޘާ ގެ މަންމައެވެ! ޖަންނަތުގައި އެތައް ބަގީޗާތަކެއް ވެއެވެ. އަދި ކަލަމަނާގެ ދަރިއަށް ލިބުނީ **الْفِرْدَوْس** އެވެ." (އެއީ ޖަންނަތުގެ އެންމެ މަތީ ދަރަޖައެވެ.)[52]

[52] **صَحِيْحُ الْبُخَارِي**

ޝަވަރަ

މިބަދަލުގައި ޖީހި ހާކުކަން ނޫނީގެ ޔޫރަޕުގެ ވާހަކަ އަހިސްތަހިވެއްވެ. އާގައި ވަރަށްގިނަ މާނަތައް އުފެދިގެންވެއެވެ.

ފުރަތަމަ މާނައަކީ: އެއީ ކޮންކޮޅުކަން އަދި ޔޫރަޕުކަމުގެ ނޫނެއެވެ.
ދެވަނަ މާނައަކީ: ޔޫރަޕުރިމާ ޔޫރު ޖިހާދުން އެދުމުން އޭގެ ގައުން ޔޫރު އުރީއެވެ.
ތިންވަނަ މާނައަކީ: ޔޫރަޕުރިމާގައި ހާކުކަން ނޫނުމެވެ.

މިހިނާ ގޮތުގައި އިބުން ހަޖަރު ފަތުހުލް ބާރީގައި ވިދާޅުވެފައިވާ ގޮތުގެވެ.

ޖިހާދުގެ ހަރުބަ ކަމަށް މިއީއެވެ. އެހެން، ކޮންމެ ފަރަ ގޮތުކަން މަރުވިކަމުގައިވިޔަސް، މުސްލިމުކަން ޖަންނަތުގައި މަތިވެރި ދަރަޖަތް ލިބޭގެންދެއެވެ.

ހައިބަރުގެ ހަނގުރާމަގައި ސަޙާބީއެއް އާދިގެން އަންހެނުގެ އަމިއްލަ ކައިރީން ޖެހިގެން ޝަހީދުވިއެވެ. މިސްކީނުން މިކަމާއި ރަސޫލުއްލާހު ފުރުމުން، ނަބިއްޔާ (ﷺ) ބަޔާންކުރައްވައިދެއްވި އެހީއާއެކު ޝަހީދަކަށްވުން ދެކެހިނދާއި އަޅުރެއިވެބަށެވެ. ޝަހީދުވުމަށް އެއް އަޅުރެވެ. އަނެއް އަޅުރު މުސްލިމުކަން ހިތްމަތުރުގެ ސަވާބުލިބެއެވެ.

އަދިވެސް އުހުން ރިވާޔަތްކުރައްވާ ފަދައިން، ޖާހަދަން ނިކަމެ އެއްގޮތް ސަލާމަތްވާނެ ވެއްޖެ، ނުވަތަ ވިހަގަދަ ސޫރަތް ދަރުއައްގައިގެން، ނުވަތަ އުސޫރު އުހުން ގޮތުކަންވެސް މަރުވެއްޖޭނަމަ، އެމީހަކު ޖަންނަތަށް ވަންނާނެއެވެ.

ނުވަވަނަ ޙަދީޘް-9

ޖިހާދުގެ ބަރަކާތްތެރި ހިތަދުރުސް

عَنْ أَبُو عَبْسٍ هُوَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ جَبْرٍ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ **مَا اغْبَرَّتْ قَدَمَا عَبْدٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَتَمَسَّهُ النَّارُ**

އަބޫ ޢަބްސް، ޢަބްދުއްރަޙްމާން ބިން ޖަބްރު (رضي الله عنه) ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ނަބިއްޔާ (ﷺ) ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "اللّٰه ގެ މަގުގައި އުފުލައްގެ ފައި ހިތަދުރުން ފޮރުވިއްޖެމީހާ، ނަރަކަގެ އަލިފާން އޭނާގެ ގައިގައި ނުޖެހޭނެއެވެ."[53]

ޝަރަހަ

މިޙަދީޘްގައި اللّٰه ގެ މަގުގައިވާ ހިތަދުރުގެ ދަރުމަ ލިބެންވަނީ، ބާޖިލް ނަފްސާތަކައި ޙައްޤެއް ނަސީބުކުރުން اللّٰه ގެ މަގުގައި ކުރާ ބަރަކާތްތެރި ޖިހާދުގައެވެ. އެހެންކަމުން، މިކަމާއި ގުޅޭ އެންމެހާ ކަމަކާއި އަދި މިމަގުގައި މުޖާހިދުން ކުރާ ކާރުވާ ކަމަކީ اللّٰه ރުހިވޮޑިގެންނަވާ ކަމެކެވެ. އެއީ އިޚްލާޞްތެރިކަމުގައި، ނުވަތަ އަޚްލާޤީތެރިކަމުގައި، ނުވަތަ ހިނގުން، ހަމައެކަނި ނުވަތަ އަސް ދުއްވުން ކަމުގައިވިޔަސް އޭގެ މަޤްސަދަކީ اللّٰه ގެ ކަލިމަ މަތިވެރިކުރުމާއި اللّٰه ރުހިވޮޑިގެން ހާސިލުކުރުމެވެ. މިޙަދީޘްގެ އިސްގެންވާގައި މުޖާހިދަކަށް ދިނަގެން ދަރުމަތައް ދެވިގެންދެއެވެ. އެހެން، މުޖާހިދުއްގެ ފައިގައި އުނގެފައިވާ ހިތަދުރުސްކޮށްގެ ސަބަބުން ކުރެވޭ ނަރަކައިން މިނިޖެވޭ ސަލާމަތްވެގެންދާނީއެވެ. ސަޙާބީންނާއި މުސްލިމުންގެ ޒަމާނާ ޝަހީދުއްނަށްވެސް

---

53 صَحِيْحُ البُخَارِي

އެމީހުންނަށް ފުދުން އެންމެހާ މަސައްކަތެއްކޮށްގެން ދިރިޔަފުސްކޮޅު އެމީހުންގެ ފައިގައި އުނގުޅޫ މަސައްކަތްކޮށްދީ އެހެންވެގެންނެވެ.

މިބަރީޚްއަށް ތަބާރުވުމަދުރަސާގައި ބަޔާބޮޑީން ދެއްވި އަހަރެމިއްޔަތަކީ މިވާޒިޔާއިން އެނގިގެންދެއެވެ:

އަބުލް މިސްބަޙް މަޤްރާއީ (رضي الله عنه) ވިދާޅުވިއެވެ. ރޫމުގެ (އިޓަލީގެ) ރޮމާގައި އަހަރެމެން ދަތުރުކުރަމުން ދިޔައީމެވެ. މިބައިގަނޑުގެ ވެރިއަކީ މާލިކް ބިން ޚަތްޢަމް އެވެ. މާލިކް ބިން ޢަބްދުﷲ ހިމާރެއްގެ ވާގަނޑުގައި ހިފައިގެން ހިނގާފައިދިޔަ ޖާބިރު ބިން ޢަބްދުﷲގެ (رضي الله عنه) ކައިރިން ހުރަސްކުރިއެވެ. މާލިކު ވިދާޅުވިއެވެ. "އޭ އަބޫ ޢަބްދުﷲ އެވެ! ﷲ ކަލޭއަށް ނިޢުމަތްދެއްވާ ހިމާރު ދޫކޮށްފައިވާތީ އޭގެ މަތީގައި އިރިހުންނާށެވެ." ޖާބިރުގެ ފާނަން މާލިކުގެ ފުރަން ކުރަން އުދުން ކަސްތަށް ޖަވާބުގައި ދެންނެވިއެވެ. "އަހަރެން އަހަރެންގެ ހިމާރު އަރާމު ކުރުވާލަން (ވަގުތުކޮޅަކަށް) ދޫކުރީއެވެ. މިސްކިތުންގެ ބޭނުން ކުރަމުން އަހަރެން ފުދިގެންވަމެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ (ﷺ) ޙަދީޘްކުރެއްވި އަޑު އަހަރެން އަޑުއެހީމެވެ. ﷲގެ މަގުގައި މީހެއްގެ ފައިތިލަ ހިރަފުސް އަރައިފިނަމަ، އޭނާގެ ނަފްސު ނަރަކައިގެ މައްޗަށް ޙަރާމް ވެއްޖެއެވެ. (އެބަހީ އޭނާ ދުވަހަކުވެސް ނަރަކައަށް ނުވަންނާނެއެވެ.) މިއަދު އިވުމާއިއެކު، މިސްކިތުން އެމީހުންގެ ސަވާރީތަކުން ފައިބައިގަތެވެ. އަދި ރާވީ (ރިވާކުރިމީހާ) ވިދާޅުވިއެވެ. "މިދުވަސް ފަދައިވަރު އެހާގިނަ އަރަނާއްގެ ބޭއް ހިނގި ދުވަހެއް ދެކެން ނުދެކެމެވެ."

އިބްނު ޙަޖަރު (رحمه الله) ވިދާޅުވާގޮތުގައި، ޖިހާދުގެ މަގުގައި އަރާ ހިނގުމުގެ ދަރުމަ އެހާ މަތިވެރިވެގެންވާއިރު، އުމުރަކަށްވާ ބޮޑެތި ގަދަދޭ މަސައްކަތްތަކާ ދިމާވާ ދަރަޖަ އަދި ކާފަރުން ވާނީ ކޮންފަދަ ތަނެއްހެއްޔެވެ؟... މިދަރަޖަ ތަސައްވުރުކޮށްލުމަކީވެސް އެހާމަ އުނދަގޫ ކަމެކެވެ.

އަބުއްދަރްދާއު (رضي الله عنه) ރިވާކުރެއްވިއެވެ: ނަބިއްޔާ (ﷺ) ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ޖިހާދުގެ މަގުގައި އެމީހެއްގެ ފައި ހިރަފުސުން ފޮރުވިއްޖެމީހާ، الله އޭނާ އެއްހާސް އަހަރުގެ ދުރުމިނަކަށް ނަރަކައިން ދުރުކުރައްވާނެއެވެ."[54]

[54] الطَّبَرَانِي, فَتْحُ البَارِي (صفحة. 111)

ޙަދީޘް ނަންބަރު-10
މިދުނިޔެއަށް އައުމަށް އެދުން

عَنْ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ **مَا أَحَدٌ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ يُحِبُّ أَنْ يَرْجِعَ إِلَى الدُّنْيَا وَلَهُ مَا عَلَى الْأَرْضِ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا الشَّهِيدُ يَتَمَنَّى أَنْ يَرْجِعَ إِلَى الدُّنْيَا فَيُقْتَلَ عَشْرَ مَرَّاتٍ لِمَا يَرَى مِنْ الْكَرَامَةِ**

އަނަސް ބިން މާލިކް (رضي الله عنه) ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: ނަބިއްޔާ (ﷺ) ޙަދީޘްކުރައްވިއެވެ. "މުޖާހިދުން ފިޔަވައި، މިދުނިޔޭގައިވާ އެންމެހާ ތަކެތި އެމީހަކަށް ދިންކަމުގައިވިޔަސް ޖަންނަތަށް ވަނުމަށްފަހު މިދުނިޔެއަށް އެނބުރި އަންނަން ބޭނުންނުވާ އެކަކުވެސް ނުވެއެވެ. އެމުޖާހިދު އެދޭނީ މިދުނިޔެއަށް އަނބުރާ ފޮނުއްވާ ދެއްވުމަށެވެ. އަދި (އިތުރަށް) ދިހަ ފަހަރު ޝަހީދުވުމަށެވެ. އެއީ (ﷲ ގެ ޙަޟްރަތުން) ޝަހާދަތަށް ލިބޭ ކަރާމާތްތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ."[55]

ޝަރަހަ

ޝަރީޢަތަށް ޖިހާދުގެ ދަރުމަތާއި ދަރަޖައިގެ ބޮޑުކަން އިޙްސާސްވެ ފެންނާނީ ޖަންނަތުންނެވެ. އެހެންކަމުން، އަލުން އެނބުރި ދުނިޔެއަށް އައިސް ޝަހާދަތުގެ ނަފްސު ޤުރުބާންކުރުމަށް އާޚިރަ އެދޭނެއެވެ. ނަބިއްޔާ (ﷺ) އަންގަވަނީ ވަރީގެ ޖަރީއްމާއިން މިމަސްއަލަ ދަރުމަ އެނގިވަޑައިގެންފައެވެ. އެހެންކަމުން، އެކަލޭގެފާނު (ﷺ) މިދުނިޔެމަތީގައި އެކަމަށް އެދިވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

---

55 صَحِيْحُ الْبُخَارِي

އިބްނު ބައްޠާލް ވިދާޅުވިއެވެ: "ޞަޙާބުންގެ ދަރުމަވާއި ބޮޑުކަމުން ރިވާވެފައިވާ އެންމެހާ ބަޔާންތަކަކީ ބަޔާއިދިނަމަވެސް، މިއީ އެންމެ މަޝްހޫރު ބަޔާނެކެވެ." އަދިވެސް އޭނާ ވިދާޅުވިއެވެ: "ޞާދު ޙިއްމަތި، މިހާރު އުމުރުގެ ނަރުދޮސް ދުރުބަސްނުކުރާ އެހެން އައްވެސް ހެޔޮ ޢަމަލެއް ނުވެއެވެ. އެހެންކަމުން، އެކަމުގެ ދަރުމަވަރިވެސް އޭރުމަތީގައި އެއްފަދަވެގެންވާ ދަރުމަދިނުމެވެ."[56]

އަނަސް (رضي الله عنه) ގެ އަރިހުން އިމާމް ނަސާއީ (رحمه الله) ރިވާކުރެއްވިއެވެ: اللّٰهގެ ރަސޫލާ (صلى الله عليه وسلم) ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. "ޖަންނަތުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން މީހަކަށް اللّٰهގެ ހަޟްރަތަށް އަޅުމަކު ގެނެވޭނެއެވެ. اللّٰه ތަޢާލާ އެމީހަކަށް އަހުއްސަވާނެއެވެ. "ޔާ އާދަމުގެ ދަރިކާލެވެ! ކަލޭގެ މަންޒިލު ކިހިނެއް ހުރިތޯ؟" އޭނާ ޖަވާބުދޭނެއެވެ. "އޭ އެންމެ ރަނގަޅު ތަނެވެ." ދެން اللّٰه އަހުއްސަވާނެއެވެ. "އެދޭތޯ! އަދި ކަލޭކަށް ހިތަށް އަރުވާށެވެ!" އޭނާ ދަންނަވާނެއެވެ. "އަހަރެން އެދެނީ ދުނިޔެއަށް އަނބުރާ ފޮނުވާ ދެއްވުމެވެ. އޭރު އިބާއްޔާގެ މަގުގައި އަދި ދިހަފަހަރު ދިރެވެދާން އަހަރެން ޝަހީދުވުމެވެ."" (އޭނާ މިކަމަށް އެދޭނީ އޭނާއަށް ޝަހީދުވުމުން ލިބޭ ދަރުމަވަތް ފެނުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.)

ޖާބިރު (رضي الله عنه) ރިވާކުރެއްވިއެވެ: ނަބިއްޔާ (صلى الله عليه وسلم) އަހަރެންގެ އަރިހުން އެއްސެވިއެވެ. "اللّٰه ތަޢާލާ ކަލޭގެ ބައްޕައާއިމެދު ވަޙީކުރެއްވި ކަލާމް ތިމަންކަލޭގެފުޅުން ކަލޭއަށް ވިދާޅުވެދެންތޯއެވެ؟ اللّٰه ތަޢާލާ އޭނާއަށް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. "ޔާ ތިމަންކަލާނގެ އަޅާއެވެ! ކަލޭ ހިތަށް އަރުވާށެވެ! ތިމަންކަލާނގެ ކަލޭއަށް ދެއްވާނަމެވެ." އޭނާ ދަންނަވައިފިއެވެ. "އޭ އަހަރެންގެ ވެރި ރައްބެވެ! އިބާއްޔާގެ މަގުމަތީ ޤަތުލުކުރެވުމަށްޓަކައި އަހަރެންނަށް އަލުން (ދުނިޔެއަށް) ދިރުއްވުން ދެއްވާށެވެ." اللّٰه ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

56 فَتْحُ البَارِي (صفحة. 115 جلد.6)

”އުމުރުން (ޝަހީދުން) އަނބުރާ ދުނިޔެއަށް ނުކުންނަވާނެކަމަށް ވަނީ ނިޔާކަނޑައެޅި ނިމިފައެވެ.“[57]

މިބަޔާންކުރެވުނު އިސްލާމީ ތާރީޚުގައި ޖިހާދަކީ ހުރިހާ އަމަލުތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ހެޔޮ އަމަލެވެ. އެހެންކަމުން، އަލުން ދުނިޔެއަށް ފޮނުއްވުމަށް ”އެދޭނީ“ ހަމައެކަނި މުޖާހިދު މީހާއެވެ. އެއީ ހަނގުރާމަތަކުގައި ޝަހީދުވުމުގެ ބޮޑުކަމެވެ. އެހެނީ އެއްވެސް މީހަކު މިފަދައިން ނުދެކެނީއެވެ. ޖަންނަތުގެ އެންމެ މަތީ ދަރަޖައަށް ވަދުވުމަށްފަހު ފަސް ޝަހީދުވުމުގެ ދަރުމަ ލިބިގަތުމަށްޓަކައި، ޖަންނަތުގެ އެންމެ އުފާވެރި ރިތްތަކުގެ ތެރެން ދޫކޮށްލައި، އަލުން ދުނިޔެއަށް ފޮނުއްވައި ދެއްވުމަށް އެދި އާދޭސް ދަންނަވާނެއެވެ.

މިއަދު، ޖިހާދުގެ މަގު ހިޔާރުކުރެވޭތީ، މިދުނިޔޭގައި ލިބޭ މަދު އުފާކަމު ދުރުވެގެންކަމުން، ޝަހީދުވުމުގެ މީރުކަން ހާސިލުކުރުމުގެ ފުރުޞަތުވަނީ މުސްލިމުންނަށް ހުލިވެފައެވެ. އެހެނީ، މިއަދު ޖިހާދުކުރުމަށް ވަކި ބިމެއްގައި ވަކި ތަނެއްގައި ހުއްޓުވާލެވޭނީ ކަލެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެއްބަޔަކު ޖިހާދުކުރާ ހިނދު ފަރުދުއެއްގޮތުގައިވާކަން ނުދެނެއެވެ. އެކަމަކު، މުޅި ދުނިޔޭގެ ކަންކަމުގައި ޖިހާދުކުރުން މިއަދުވެސް ކޮންމެ ކުޑަ މުސްލިމެއްގެ މައްޗަށް ޢައިނިއްޔާ ފަރުޟުވެގެން ވެއެވެ. އެބަހީ، ތިމާ ނަމާދާއި ޒަކާތާއި ޙައްޖާއި ފަދައިން ޖިހާދަކީވެސް އަދާކުރަންޖެހޭ ފަރުޟެކެވެ. އަދި އަދާނުކޮށްފިނަމަ، ފާފަވެރިވާނީ ބަޔަކު މީހާ ހުރަހެއް ގެންނާނެ ކަމެކެވެ.

އާދޭ އިލްމުން، ތިމާގެ ހިތުގެ އެންމެ އަޑިން ޝަހީދުވުމަށް އެދި اللهގެ ހަޟްރަތުގައި ދުޢާ ދަންނަވާށެވެ. އެއީ މިފަދަ ޖިހާދުކުރުމުގައި އެންމެ މަތިވެރި ދަރަޖަ

---

57 التِّرْمِذِي

ހޯދައިގަތުމަށެވެ. އޭރުން، اللهގެ ޙަޟްރަތުގައި ޖަންނަތުގައި މިފަދައިން ބުނެވޭ ބައެއް ކަމުގައި ވެދާނެއެވެ. "އޭ اللهއެވެ! އިބަ اللهގެ މަގުގައި އަދި އިތުރަށް ދިޔަ ފަހަރު ޝަހީދުވުމަށްޓަކައި މިއަދާ ދުނިޔެއަށް އަލުން ފޮނުއްވާންދޭވެ!" އޭގެ ސަބަބުން ޖަންނަތުގައިވާ އަހަރެމެންގެ ދަރަޖަ މަތިކުރައްވާ، الله ތަޢާލާ ފެންނުމުގެ ދަރުމަ ލިބިގެންދާނެއެވެ. އިންޝާ الله!

އެގާރަވަނަ ޙަދީޘް-11

ޖަންނަތުވަނީ ކަނޑިތަކުގެ ހިޔަނީގެ ދަށުގައެވެ.

عَنْ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي أَوْفَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ **وَاعْلَمُوا أَنَّ الْجَنَّةَ تَحْتَ ظِلَالِ السُّيُوفِ**

ޢަބްދުالله ބިން އަބީ އައުފާ (رضي الله عنه) ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: ނަބިއްޔާ (ﷺ) ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ދަންނާށެވެ! ޖަންނަތުވަނީ ކަނޑިތަކުގެ ހިޔަނީގެ ދަށުގައެވެ."[58]

ޝަރަޙަ

ތަފްސީރު އިބްނުލްޖަވުޒީއާ، އަލް-ޤުރްޠުބީ (رحمه الله) ވިދާޅުވަނީ: އޭނާގެ ކުޑަ އަދި ބަލާޣާތްތެރި ޢިބާރާތްކޮޅެއްގައި، اللهގެ ރަސޫލާ (ﷺ) ޖިހާދުގެ މަގަން އަދިއަޅުވާލާފައިވުމަކީ ވާހަކަފުޅެވެ ކަމެކެވެ.

މިޙަދީޘްގައި ނަބިއްޔާ (ﷺ) ވަނީ ޖިހާދަށް ހިތްވަރު ދެއްވާފައެވެ. އަދި އެހެންވެ، ޖިހާދު އަޖުރާއި ދަރުމަވެސް އަންގަވާ ދެއްވާފައެވެ. ޢަދުއްވުންގެ ކުރިމަތިލުމުގައި ކަނޑި ބޭނުންކުރުމަށާއި، އޭގެ ހިޔަނިތަން ހަނގުރާމަވެރިންގެ ގައިން އެޅިގެންދާގޮތަށް ވަރުގަދަ ހަނގުރާމަކުރުމަށެވެ. އެހެނީ، މިހިޔަނިތަކުގެ ދަށުގައިވަނީ ޖަންނަތެވެ.[59]

---

58 صَحِيْحُ البُخَارِي

59 فَتْحُ البَارِي (صفحة. 110 جلد.6)

އިބްނުލް ޙައްޖީ (رحمه الله) ވިދާޅުވިއެވެ: މިބަރަކާތުން އެންމެ ގޮތުގައި، ޙަޟްރަތު ބާސިފުޅުކުރުވަނީ ޒިޔާރަތްކުރެވޭނެވެ. ސަބަބަކީ ނަބިއްޔާ (ﷺ) ގެ ހަޔާތުގައި ދެންނެވިއެވެ. "އޭ اللهގެ ރަސޫލާ (ﷺ) އެވެ! ޝަރީޢަތާ މިހާ ފިޔަވައި، ކޮންމެ މުސްލިމަކުވެސް ޒަބުރުގެ އިލްމިޔާނުގައި ޖެހުނީ ބާރުވެގެން ހެއްޔެވެ؟" ނަބިއްޔާ (ﷺ) ޖަވާބުދެއްވިއެވެ. "އަހަރެންގެ ޤަބުރުމަތީގައި ކަނޑޭ، އިންސާނުންގެ ގޮތުގައި ދުރުއެވެ.[60] "[61]

މައްކާ ފަތަޙަކުރެއްވި ދުވަހު ނަބިއްޔާ (ﷺ) އަތުގައި ހުންނެވި ކަނޑިއަށް ޔާސީން "ޛުލް-ފިޤާރު" އެވެ. އެކަކަށްދިނުން (ﷺ) އަލީއަށް ކަނޑިއެއް ގެންގުޅުއްވިއެވެ.[62] ކަނޑިއަށް މުޙައްމަދުކަން ދެލިވެރިއަކަށް ހަދިޔާކުރެއްވުމަށް ބޭނުންކުރާ ހަދިޔާއެއްކަމުގައިވިއެވެ. އެކުރުން ފިސާބީލު، އާދެ47، ދުވަހު ފަހުންބަރު ފަދަ ބަޔަކަށްވެސް ހަދިޔާކުރައްވަމުގެ މުޙައްމަދު ހަދިޔާކުރެއްވެއެވެ.

އަހަރެމެންނަށް ހަދިޔާދީ މުޙައްމަދުކަން ފަހުމްކޮށްދޭނެވާ، އަހަރެމެންގެ ހިތްތަކުގައި މިދީން ދިރުވައިލުމުގެ ޝަރަފުވެރިކަން އުފައްދަވާ ދެއްވާށެވެ! މިދީން ދިރުވައިލުމުގެ ސަބަބުން ހަދިޔާދިނުމަށް ލޯބިވާ ބައެއްކަމުގައި އަހަރެމެން ވާނެއެވެ. އިސްލާމްދީން ހިމާޔަތްކުރުމަށް ބަޔަކު، ހަދިޔާދިނުމަށް ލޯބިވުން އަހަރެމެންގެ ހިތްތަކުގައި އުފައްދަވާށެވެ! އާމީން!

60 އެބަހީ ހަދިޔާކުރުމުގެ މައިގަނޑުގައި އެކާ ނިކުމެ ކަނޑިތައް ފެންނަބާރު، އެގެ ޙަޤީ އިލާ ބާރު ހަދިޔާމަކުރުން، އެކަށީ އެކާގެ އިސްތިޢާނަތް ފުދެއެވެ. އަދި އެއްބަސްކަމުން މިޒާތު އެކާއަށް އިސްތިޢާނަތް ނުވެއެވެ.

61 كَنْزُ الأُمَّال (صفحة. 596 جلد.4)

62 كَسَائِل نَبَوِي (صفحة. 101)

ބާރަވަނަ ޤިއްޞާ-12
ޤިއްޞާގެ މަގަން ދަރިން ނުކުރުމަން އުންމީދުކުރުން

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ : رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ قَالَ سُلَيمَانُ بِنْ دَاوُدُ عَلَيْهِمَا السَّلاَمُ لَأَطُوفَنَّ اللَّيْلَةَ عَلَى مِئَةِ امْرَأَةٍ أَوْ تِسْعٌ وَتِسْعِيْنَ كُلُّهُنَّ يَئتِي بِفَارِسٍ يُجَاهِدُ فِي سَبِيْلِ اللَّهِ, فَقَالَ لَهُ صَاحِبُهُ إِنْشَاءَ اللَّهُ, فَلَمْ يَقُلْ إِنْشَاءَ اللَّهُ, فَلَمْ يَحْمِلِ مِنْهُنَّ إِلاَّ امْرَأَةٌ وَاحِدَةٌ جَائَتْ بِشَيْقِ رَجُلٍ, وَالَّذِيْ نَفْسِ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَوْ قَالَ إِنْشَاءَ اللَّهُ لَجَاهَدُوا فِي سَبِيْلِ اللَّه فُرْسَانًا أَجْمَعُونَ

އަބޫ ހުރައިރާ (﵁) ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: ﷲ ގެ ރަސޫލާ (ﷺ) ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. "ދާއޫދު (﵇) ގެ ދަރިކަލުން ސުލައިމާން (﵇) އެއްފަހަރަކު ވިދާޅުވިއެވެ. "މިރޭ ތިމަންކަލޭގެފާނު ސަތޭކަ ނުވަތަ ނުވަދިހަ ނުވަ އަނބިކަނބަލުންނާއިއެކު ބައްދަލުކުރައްވާނަމެވެ. އެއިން ކޮންމެ އަނބިކަނބަލަކުވެސް ﷲ ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރާނެ އަސްވާރަކު ވިހާނެއެވެ." އެކަލޭގެފާނުގެ (ސުލައިމާނުގެ) ސަޙާބީއެއް ވިދާޅުވިއެވެ. "ﷲ އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ އޭ ވިދާޅުވާށެވެ." އެކަމަކު، އެކަލޭގެފާނު "ﷲ އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ އޭ" ވިދާޅުވެއް ނުވެއެވެ. އެހެންކަމުން، އެއަނބިކަނބަލުންކުރެ އެކަކު އަނބިކަނބަލެއް ބައި ކުއްޖަކު ވިހެއި ނުވިހެއެވެ. މުޙައްމަދުގެ ނަފްސު އެކަލާނގެ އަތްޕުޅުގައިވާ ޒާތް ކަލާނގެ ކަސަމްގައި ވިދާޅުވަމެވެ! އެކަލޭގެފާނު (ސުލައިމާނު) "ﷲ އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ އޭ" ވިދާޅުވިނަމަ، (ދަރިކަލުން ވިހޭނެއެވެ.) އެބައިމީހުން ދަރިކަލުންނާއިއެކު ﷲ ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރާ އަސްވާރުންނަށްވާނެއެވެ."[63]

[63] صَحِيْحُ البُخَارِي

ސަވާބު

މިބަޔާނުން އެނގޭ ފަދައިން، ސުލައިމާން (عليه السلام) ގެ ބުނުއްވުމުގައި ފަދައިން، ދީން ދިފާޢުކުރުމަށްޓަކައި މުޖާހިދު ދަރިންތަކެއް ލިބުމަށް ޓަކައި މުސްލިމުކުރެވޭސް އެދެންވާނެއެވެ. އަދި އެގޮތަށް ބައްޓަންކުރަން މަސައްކަތްކޮށްވެސް ކުރަންވާނެއެވެ.

އިބްނު ހަޖަރު (رحمه الله) ވިދާޅުވިއެވެ: އެމީހެއްގެ އަނބިމީހާއާއި ޖިމާޢުކުރާއިރު، ފިރިހެން ދަރިއެއް ލިބުމަށްޓަކައި، މުޖާހިދަކަށް ހެދުމަށް، މިފަދަ ނިޔަތެއް ހިއްވަރުދިނުމާ، އޭނާއަށް ޖިހާދުގެ ސަވާބުވެސް އޭނާގެ ނިޔަތަށް އަޖުރު ލިބޭނެއެވެ. އެއީ އޭނާއަށް ފިރިހެން ދަރިއެއް ނުލިބި، ނުވަތަ ފިރިހެން ދަރިއެއް ލިބި އެކަމަކު މުޖާހިދަކަށް ނުވިނަމަވެސްމެއެވެ.[64]

މިއުން އެނގޭ ނިޔަތެއްގައި ދަރިން ހެދުމަށް މިކަން ހަނދާންކުރާށެވެ! އެހެނީ، އެފަދަ ދަރިފުޅުން އުފެދުމުގެ ދަރިން ޤާއިމުކުރީ “މިދުނިޔޭގެ އަމިއްލަވެރިން” ހެދުމަށެވެ. އަދި އެފަދަދަރިން މިދުނިޔޭގެ ވެރިކަމާއި ޚައިރު، اللهގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމާއި ބާރުދަމުން އެނގެމުންދާނީ މަރުކަޒުފަދައެވެ.

މިފަދަ މަސައްކަތެއް ނުކުރުމަށް ޖިހާދާއި ބާރުދަމުން އެނގިގެންނަމަ، އެމީހުންގެ ދަރިފުޅު اللهގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރަން ހިނގައިދާނެ ކަމަށްޓަކައި ބިރުން ޙާލު އަރާއެވެ. الله ތަޢާލާ އެދަރިފުޅަށް އެއިލާހުގެ ރަޙްމަތުން اللهގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމަށްޓަކައި ތަރުބިއްޔަތުދޭނަމަ، މިފަދަ މަސައްކަތެއް ހިންގަނީ ޒާތުގައި ދުވަސް ކުރިމަތިވިޔަކަށެވެ. އެމީހުން، މި ޒަމާން މުސްލިމު ކުއްޖާ ޖަނަތުގެ ބާރުވެރިކުރުމުގެ މަގުން އެއްކިބާކޮށް،

[64] فَتْحُ البَارِي

ދުނިޔޭގެ ކަންކަމުގައި މަޝްޣޫލުކުރުވާ ކާރުބާރުތަކަށް މަސައްކަތްކުރުވައެވެ. ބައެއްފަހަރު، މިމައިންބަފައިން އިލްމުވެރިންގެ ކައިރިއަށްގޮސް "މައިންބަފައިންގެ ހުއްދައާއިނުލާ ޖިހާދަށް ދިއުން ހުއްދަތޯ؟" ބަލައި، ޖިހާދަށް ނުދެވޭނެ ފަދަ ގޮތަކަށް ފަތުވާއެއް ހޯދައެވެ.

އިލްމުވެރިން ޝަރީޢަތުގައިވާ އަސްލުތަކުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް، ކިޔާދޭތީގެ ޖިހާދާއި ޙައިސިއްޔަތަ ޖިހާދު ވަކިވަކިން ބަޔާންކޮށްދިނުމަށްފަހު، މިފަދަ މައިންބަފައިން އެފަދަވާހަކަ ބޭނުންކުރަނީ ޖިހާދުކުރުމާއި އިސްތިސްނާކުރެވެ. އެއީ މަޚްލޫޤުން ތުއްސުމަދަންބަކައި اللهُ ގެ ނުރުހުމުން އެމީހުންނަށް މިންވަރުވާން ޖެހުނަސް އެއްވެސް ބަލައިގަތުމެއްނެތެވެ.

މުސްލިމުންގެ ޙައިސިއްޔަތުން، އިސްލާމީ އުންމަތުގެ އެކުވެރިން މުސްލިމު އަޅުންނާއި އުޅުމުންނަން ވަތަންނަށްގޮސް ބަލައި އެއިރުސާލާމަތް ދެނޑެގަންނަން ޖެހޭނެއެވެ. އަދި اللهُ ގެ އާޔަތްތަކާއި ރަސޫލުﷲ (ﷺ) ގެ ހަދީޘްފުޅުތަކަށް ބަލައި އެއާއި އެއްގޮތަށް ތިމާގެ ހަމަޖެހުމަށް ބައްޓަންކުރަން ޖެހެއެވެ. އަދި މިދަރުމަ މަތިވެރި ހަމަޖެހުމުގައި ބައިވެރިވުމަށް އުޅުނިޅުން އަޅުންނަން ހިއްވަރުދޭން ޖެހެއެވެ. އަދި ވަޒީފާ ގޮތުގައި މަރުވާނީ ކާރިސާއެއް ނިމިފައިވާ ވަގުތެއްގައެވެ. އަދި އެއަނގަޔަށް އެންމެ ސިކުނޑިއެއްވެސް އަވަސްއެއްވެސް ލަސްއެއްވެސް ނުކުރެވޭނެއެވެ. ފާފަވެރި ބަލާބައް ވަތްކުރުމަށްފަހު، اللهُ ގެ މަގުމަތީގައި މަރުވުމަށްވެސް މާ ހެއްކަން ބޭނުންވާނެއެވެ. މިދުނިޔެއަކީ ނިމިގެންދާނެ ތަނެކެވެ. އަދި އާޚިރަތަކީ އަބަދުލް ބަޤާތެވެ. ސަހާބީން (رضي الله عنهم) ގެ އަސްބިކަސްބަކުރުމުވެސް އުފަލުންގެ ވަފާތުވި ދަރިންނާއި އުމުރުންގެ ފިރިންނަން اللهُ ގެ މަގުމަތީގައި ޖިހާދުކުރުމަށް ހިއްވަރުދިނީ ހަދިއެވެ.

ޚަންސާ (رضي الله عنها) ގެ ދަރިންނާއި އަދި ގާތްތިމާގެމީހުން ވަނީ އުޙުދު ހަނގުރާމަގައި ޝަހީދުވެފައެވެ. އެކަމަކުވެސް، މިހިސާބުގައި އަންހެނާ އެއްސެވީ ކޮބާތޯއެވެ؟... "ނަބިއްޔާ (ﷺ) ގެ ޙާލުކޮޅަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ އެކަލޭގެފާނު (ﷺ) ގަދަވެ ސަލާމަތުން އެބަހުރި ތޯއެވެ؟"

ޞަފިއްޔާ (رضي الله عنها) އަށް އޭނާގެ ބޭބެ ހަމްޒާ (رضي الله عنه) ގެ ސިފަވަރު ނުކުރެވޭވަރަށް އަނިޔާތަކެއްކޮށްލުމާ ހަރަގަނޑު ފުނޑުފުނޑު ކޮށްލާފައެވެ. އެކަމަކުވެސް، އޭނާގެ ދަރި ޒުބައިރު (رضي الله عنه) ހަނގުރާމައަށް ދާންވުމަށް ފަހުން ނުދޭހެއްޔެވެ. އެކަމަކު، މިމުޅިގައި ނިކަމެތިކަން ހިއްވަރުދެއްވިއެވެ.

ޔާ ބޫނޭ ހިތާމަވެރިކަމެއްތޯއެވެ! މިއަދުގެ މުސްލިމުން އެމީހުންގެ ދަރިން ބަލައި ބޫނުކުރަނީ ކުޅިވަރު ފިލްމް ބޫނުކުރާ އުސޫލުންނެވެ. އެފިލްމްތައް ބޫނުވުމުން މިސްކިތަކުން އެތަކެތި ރަސޫލާކޮށްފައިގެން ގެނައެވެ. އަދުގެ މުސްލިމުންވެސް އެމީހުންގެ ދަރިން ބޫނުކުރަނީ ޖަދުއްވުމުގެ (އެބަހީ ގެރިކުޅަކުންގެ) ޔަބައިން ސަލާމަތްވުމުގެ އެއްވެސް ތަރުބިއްޔަތެއް ހިމާޔަތްކުރުމުގެ ގޮތުން ނޫނެވެ. އިނދިކޮޅަށް ހަމަޖެހިލުމުގެ ހިއްވަރެއް މިކުދިންގެ ގައިކު ނުހުރެއެވެ. އޭގެ ސަބަބުން ގެރިކުޅަށް ބޫނުކުރާ ބޫނުކަން ބޫނުވާގޮތްގައި މުސްލިމުންނަށް ހަމަޖެހި ދެއްކުޅަށްވާފަދައި، އެއްވެސް ރަޙްމަތެއްނެތި މުސްލިމު އަންހެނުންދަރިންގެ ދިރިފަތުބޫދިކަން ނަގާހަދަނީއެވެ. އަދި އިސްލާމްދީނުގެ ނަސް ފުރަތަމަވެސް، އަހަރެމެންގެ މިސްކިތްތަކާއި މަދަރުސާތައް ހަޑިކުރަން ސޮންނާފަތިކުރަނީއެވެ.

މި ނިކަމެތިކަމުން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައި، މުސްލިމުން ޤުރުއާން ޙަދީޘް މަގުގައި ތާބިތުކަމާއިއެކު ހިފަހައްޓަންވާނެއެވެ. ދަރިން މިދީނުދެއްކުން އަދުގެ ކުރިން، ހުރި ރަނގަޅު ނިޒާމެއް ކަނޑައަޅާނެއެވެ. އެއީ އެފަދަ ދަރިއަކު މުޖާހިދަކަށް ހެދުމަށާއި އިސްލާމީ އަދި

ޖިހާދުގެ ތިމާވެއްޓަކަށް އެކުއްޖާ ހޫނުމަށް އަޖުމް ކަނޑައެޅުމެވެ. އެކުދިންގެ ހިތްތަކުގައި އިސްލާމްދީނާއި ދުސްމިނުންނަށް ރުޅިކުރުމާއި، ކާފަރުންނަށް ނަފްރަތުކޮށް ޢަދާވާތްތެރިވުން އަރަގަންނަވާށެވެ. ވަރަށް ދަސްކޮށްދިނުމާއި އަދިވެސް އުނުން ހަރަކާތްތައް އުގަންނައިދޭށެވެ. އަހަރުމެންގެ އިސްވެދިޔަ މީހުންގެ ކުރިމަތިލުންތަކާއި ހިތްވަރުގެ ވާހަކަ އުގަންނައިދޭށެވެ. އެކުދިންގެ ޤައުމީ ހިއްމަތުގައި ޖިހާދަށާއި ޝަހީދުވުމަށް ލޯބި އުފެއްދައިދިނުމެވެ.

މިބަޔާންކުރެވުނު ގޮތަށް ތިމާގެ ދަރިން ތަރުބިއްޔަތު ކޮންފަދަ، اللهގެ އިރާދަފުޅާއިއެކު، ކައިރި މުސްލިމުޤަބީލާގައި އެކުދިންނަކީ އިސްލާމްދީން ބައްޓަންކުރާ މީހުންނަށް ވެގެންދާނެއެވެ. އަދި އެކުދިންގެ މަސްލަހަތާއި އުނުމުން ހިމާޔަތްކުރުމާ އަދި އިސްލާމްދީނުގެ އުސޫލުތައް ބަޔާންކުރައްވާތީ ބައެއްކަމުގައި ވެގެންދާނެއެވެ. اللهގެ އިރާދަފުޅުން، އެންމެ ނުބައިވެގެންވާ ދުޝްމަނުންނަށްވެސް އެގޮތަށް ދަރިން ބައްދު މަގުން އަނބުރައިއަށް ނުލިބޭނެއެވެ.

ތޭރަވަނަ ޙަދީޘް-13

ބިޒިކަމުން ސަލާމަތްވުމަށް اللهގެ ޙަޟްރަތުން ރައްކާތެރިކަން ހޯދުން

عَنْ عَمْرَو بْنَ مَيْمُونٍ الْأَوْدِيَّ قَالَ : كَانَ سَعْدٌ يُعَلِّمُ بَنِيهِ هَؤُلَاءِ الْكَلِمَاتِ كَمَا يُعَلِّمُ الْمُعَلِّمُ الْغِلْمَانَ الْكِتَابَةَ وَيَقُولُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَتَعَوَّذُ مِنْهُنَّ دُبُرَ الصَّلَاةِ **اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ الْجُبْنِ وَأَعُوذُ بِكَ أَنْ أُرَدَّ إِلَى أَرْذَلِ الْعُمُرِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الدُّنْيَا وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ**

ޢަމްރު ބިން މައިމޫނުލްއަވްދީގެ ޢަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: މުދައްރިސުން އޭނާގެ ދަރިވަރުންނަށް ލިޔުން ދަސްކޮށްދޭ ގޮތުގައިން، ސަޢުދު އޭނާގެ ދަރިންނަށް މިބަސްތައް ދަސްކޮށްދީ އުޅެއެވެ: ކޮންމެ ނަމާދެއްގެ ފަހުގައި ނަބިއްޔާ (ﷺ) އާދޭސް (އުނބައި ކަންކަމުން) ރައްކާތެރިކަމަށް ކޮށްދެއްވުމަށް اللهގެ ޙަޟްރަތުގައި އެދިވަޑައިގަންނަވައެވެ. އެބަސްފުޅަކީ: "އޭ اللهއެވެ! ބިޒިކަމުން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވުން އެދި ތިބައިލާހުގެ ޙަޟްރަތުން އަހަރެން ރައްކާތެރިކަން ހޯދަމެވެ. އަދި މުސްކުޅި އުމުރުގެ ނުބައި ވަގުތަކާއި ހަމައަށް އައުމުން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވުން އެދި ތިބައިލާހުގެ ޙަޟްރަތުން އަހަރެން ރައްކާތެރިކަން ހޯދަމެވެ. އަދި ދުނިޔޭގެ އިމްތިޙާނުތަކުން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވުން އެދި ތިބައިލާހުގެ ޙަޟްރަތުން އަހަރެން ރައްކާތެރިކަން ހޯދަމެވެ. އަދި ޤަބުރުގެ އަޛާބުން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވުން އެދި ތިބައިލާހުގެ ޙަޟްރަތުން އަހަރެން ރައްކާތެރިކަން ހޯދަމެވެ."[65]

[65] **صَحِيْحُ الْبُخَارِي**

ޝަފަޤަތް

ނަބިއްޔާ (ﷺ) މިސްކީނުކަމުގައި ހުންނަވާ ގޮތަށް ދުޢާކުރެއްވިއެވެ. "ކަލާނގެ ތިމަންކަލޭގެފާނު މިސްކީނަކު ކަމުގައި ދިރިއުޅުއްވާށެވެ، ދެން މިސްކީނަކު ކަމުގައި މަރުވާށެވެ!" ރިވާވެރިޔާ ވިދާޅުވިއެވެ. "އޭ ﷲ ގެ ރަސޫލާ (ﷺ) އެވެ! އަހަރުމެންނަށް ކިހިނެއް ދެނެގަނެވޭނީ؟" ނަބިއްޔާ (ﷺ) އާއިޝާއަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ފަހެ (رضي الله عنها) ވިދާޅުވިއެވެ. "އޭގެ ފަހުން އަހަރުމެން ބޭނުންވާ ބައެއް. އަދި އާއިޝާއަށް ވިދާޅުވީ
ހިތްވަރުގަދަ އެހެން ކަމުގައި ނުދެކެވޭނެއެވެ."[66]

މިބަޔާނުން އެނގެނީ ތިންމަހު ކާނާ ނަބިއްޔާ (ﷺ) އާއި ސަޙާބީން ނަފްސުތަކުން ބާޔަކުވި ސުވަރުގެއެވެ. އަދި ކާފަރުންނާއި، މުޝްރިކުންނާއި، މުނާފިޤުންނާއި ދުނިޔެއަށް ޖިހާދުކުރާ މީހުން ތިބި ދުވަސްވަރު ﷲ ގެ ބަސްފުޅުން ދަރަޖަތަކެއް ލިބިވަޑައިގަތެވެ. ﷲ ތަޢާލާ އަހުލުގެ ފަރާތުން (ﷺ) ފޮނުއްވި ކާފަރުންނާއި މުޝްރިކުންތަކާ މިދުނިޔޭން ފެނިވަޑައިގަތެވެ. އަދި އެހެންކަމުން، ބަދުރުގެ ހަނގުރާމައިގައި އަލްފަތު ލިބިވަޑައިގަތީ (ﷺ) އަށް މިންވަރުކުރެއްވިއެވެ.

އަބޫ އިސްޙާޤު (رضي الله عنه) ވިދާޅުވިއެވެ. ބަރާއު ބިން ޢާޒިބު (رضي الله عنه) ގެ ކިބައިން އަޖާއިބުވެ: މިހެން އެއްސެވެ. "އޭ އަބޫ ޢުމާރާއެވެ! ކަލޭމެން އެންމެން ޙުނައިން ހަނގުރާމައިގައި ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނުން ފިލައިގެން ދިޔައީތޯ؟" ބަރާއުގެފާނު ޖަވާބުގައި ވިދާޅުވިއެވެ. "ﷲ ގަންދީ ބުނަމެވެ! ނަބިއްޔާ (ﷺ) ދުވަހަކުވެސް (ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނުން) އެނބުރިއެއް ނުގަންނަވައެވެ." ...މިހެންވީއިރު ފަހަރުގެވިއެވެ... (ބިރުގަތް ޖަމާޢަތް ދިޔަ ފަރާތުގައި) ނަބިއްޔާ (ﷺ) މިފަދައިން

66 كَسَائِل نَبَوِي (صفحة. 134)

ކިޔުއްވިއެވެ. އަދި ޝާޢިރުވެ ހުންނެވިއެވެ. "ތިމަންކަލޭގެފާނަކީ ނަބިއްޔެކެވެ. އަދި ދޮގުވެރިއެއް ނޫނެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނަކީ ޢަބްދުލް މުއްޠަލިބުގެ ދަރިކަލެކެވެ."[67]

މިހަދީޘުންވެސް ހިނގިކަން ނަބީކޮށް ހިއްވަރުގަދަކަން ދަލީލުކޮށްދެއެވެ. ހިނގިކަމުގެ ސަބަބުން ޖިހާދުކުރަން ޖެހިގެންވާނަމަ، އެހެންމީހުންވެސް އެކަމުން ދުރުހެލިކުރުމަން އެފަދަމީހާ މަސައްކަތްކުރާނެއެވެ. ފެނިމީހާގެ ގޮތުގައި ބޯދިވަރަށްވުން، ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނުން އާނާ ގަދަކަމުން ސަބަބުން ހިއްވަރުދިނުން، ހިއްވަރުގަދަ މުޖާހިދުންނަކީ ވެރި ގާތްކަމުގެ އަޅުވެރިޔާ ބަދަލުކުރެވިދާނެއެވެ. އެހެނީ، އެކަމުގެ ފުރިހަމަ އެކަމަކީ ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނުގައި ވަރުގަދަކަމާއި ހިއްވަރު ދެއްކުމެވެ. އަދި ފަރާތްތަކުން މަސައްކަތް ކުރުމުގެ ބާރުގަދަކަމާއި ހިތްވަރު ލިބިގެންނެވެ. އެފަދަ މީހާ ބަލަހައްޓަވާއިރު ހިއްވަރުގަދަ ކަމެއް ހުރެއްޖެއެވެ. އެކަމަކު، ﷲގެ ރަސޫލާގެ މިސާލުން ފުރިހަމަ ބަދަލުކުރެވިދާނެއެވެ. ބަރާއެއްގައި ވިއެވެ. "ހިއްވަރުގަދަކަމާ އާއި ފެނިމީހާ ހަނގުރާމައިގެ ކުރިމަތިވުމުން. އެކަމުގެ، ހިއްވަރުގަދަ މީހާއަށްވުރެ ފެނިމީހާއަށް ހަމަޖެހުން ދެއްކެވިއެވެ."

މިކަން އެނގުން މުހިއްމެވެ. އެހެނީ، ހިއްވަރުގަދަކަން ލިބޭނެ އެންމެ ފަސޭހަގޮތަކީ ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނުން ގޮސްގެންނެވެ. އެހެނީ، އަހަރެމެން މިއަދު ތިމާވެށްޓާ ސަލާމަތްކަން ހޯދުމަށް ބަދަލުކުރަން ކަމަކީ ތިމާވެށްޓަށް ފެނިމީހާގެ ބައި ގިނަފުށުގެ ސަބަބުން މިހާރު އެއީ ބައްޔަށްވާކަމުގައި ނުދެކެއެވެ. އަދި ތިބޭފުޅުގެ ބަނޑުގެ ސިފައިއްޔާކަމުގައި ދެކެއެވެ. ފެނުމަށް ބާރު އަހުން ހީވާ ހިނދު، ހިތް އަވަސް އަވަހަށް ބުނެވުން ކޮށުމުން، އެއީ ބޮޑު ގޮތުން ހުރިހާކަމެއް ކިޔައި ޝުކުރުވެރިވުމަށް ނިންމާލަނީއެވެ.

67 صَحِيْحُ الْبُخَارِي

އަހަރެންގެ މުސްލިމު އަޚުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެ އަތްދަށުގައި މުޅި ދުނިޔެ ވިދުވަސްވަރެއް އައެވެ. ކާފަރުން ބަނދުކަރަން ކުރާ ޖީބުގެ މިންވަރަށް، ކަލޭމެން ޝަހީދުވުމަށް ތާބިޢުން އެދި އުޅެނީވެ. އެހެންކަމުން، އިރުމައްޗާއި ހުވަނުގައި ތިބި އެންމެހާ މުސްލިމުންގެ އިއްޒަތާއި ޝަރަފު ރައްކާތެރި ކުރުވާނެވެ. މިއަދު، ފިސަބީލުގެ ސަވާބުން، އަހަރެމެންނަށް އަމާން ދިރިއުޅުމެއްވެސް މަރުވުމެއްވެސް ނުލިބޭނެއެވެ. އަހަރެމެން ވަގުތުވިޔައިވަސީ އަނދިރިކަމާއި، ނިކަމެތިކަމާއި، އަޅުވެތިކަމުގެ ބާރުތަކެވެ. ކޮންމެ ދުވަހަކުވެސް ދުނިޔޭގެ އެކިކަންކޮޅުތަކުގައި އަހަރެމެންގެ ނަފްސުތަކާއި މުދާތަކާއި އިއްޒަތާއި ޝަރަފު ތުޖުވާރަސީއެވެ. އެކަމަކު، އަދިވެސް ކާފަރުންގެ އަޅުވެތިކަމުގެ ޒަންޖީރުތައް އަހަރެމެންގެ ކަރުން ނައްޓާލުމަށް، އަހަރެމެންގެ އިއްޒަތާއި ޝަރަފު اللهގެ މަގުގައި ޖިހާދުކޮށްގެން ގެނެވިދާނެއެވެ.

ސާދަވަނަ ހަދީޘް-14

ޖިހާދުގެ ސަވާބުން ދެމީހުންނަށް ޖަންނަތައް

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ **يَضْحَكُ اللَّهُ إِلَى رَجُلَيْنِ يَقْتُلُ أَحَدُهُمَا الْآخَرَ يَدْخُلَانِ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُ هَذَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيُقْتَلُ ثُمَّ يَتُوبُ اللَّهُ عَلَى الْقَاتِلِ فَيُسْتَشْهَدُ**

އަބޫ ހުރައިރާ (رضي الله عنه) ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: اللهގެ ރަސޫލާ (ﷺ) ހަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "الله ތަޢާލާ ދެމީހަކާ ހިނިވަރުނަ ކުރައްވައެވެ. އޭގެތެރެއިން އެކަކު އަނެކަކު ޤަތުލުކުރެއެވެ. އަދި އެދެމީހުންވެސް ޖަންނަތަށް ވަދެއެވެ. އެކަކީ اللهގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކޮށް ޤަތުލުވެވިގެނެވެ. އޭގެފަހުން، އަނެއް ޤަތުލުކުރިމީހާގެ ތައުބާ الله ޤަބޫލުކުރައްވައެވެ. (އެބަހީ އަނެއް އިސްލާމްވުމުންނެވެ.) އަނެއްވެސް ޝަހީދުވެގެންދެއެވެ. (އެބަހީ اللهގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަ ކުރުމަށްފަހުއެވެ.)"[68]

މިފަދަ އެހެން ޙާދިޘާއެއް ޖަމްޢުލް ފަވާއިދުގެ 2 ވަނަ ޖިލްދުގެ 6 ވަނަ ސަފްޙާގައި ލިޔެވިފައިވެއެވެ.

އަބޫ މޫސާ (رضي الله عنه) ރިވާކުރެއްވިއެވެ: މުސްލިމަކާއި ކުރިމަތިލުމަށް ކާފަރަކު ނިކުތް ހިނދު ނަބިއްޔާ (ﷺ) ހަނގުރާމައެއްގައި ހުންނެވިއެވެ. އެމުޝްރިކުމީހާ މުސްލިމުމީހާ ޤަތުލުކޮށްލިއެވެ. އޭރުން މުސްލިމަކު އޭނާއާއި ކުރިމަތިލުމުން އޭނާވެސް ޤަތުލުކޮށްލިއެވެ. ދެން އެމުޝްރިކުމީހާ ނަބިއްޔާ (ﷺ) ގެ އަރިހުން އައްސެވެ. "ކަލޭމެން

---

[68] صَحِيْحُ الْبُخَارِي

ހަނދުރާމަކުރަނީ ކޮންކަމަކަށްޓަކައި ހެއްޔެވެ؟" ނަބިއްޔާ (ﷺ) ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. "اللّٰه ފިޔަވައި ޙައްޤުވެގެން އަޅުކަން ވެވޭ އެހެން އެއްވެސް އިލާހެއް ނުވާކަމަށާއި، ނަބިއްޔާއަކީ اللّٰهގެ އަޅާކަމަށާއި ރަސޫލާކަމަށް ވިސްނުމަކުން ހެކިވެ، اللّٰه ގެ ބައްދަލުވުމަށް އަހަރެމެންނަށް އަދާކުރެވެންދެން، ވިސްނަވައިދެއްވާނެ ހަނދުރާމަކުރުމާއި އަހަރެމެންގެ ދީނުގައިވާ ޒަކާތެވެ." މުޝްރިކުންނާ ބަހެއްނެތެވެ. "ތިޔައީ ރަނގަޅު ޖަވާބެކެވެ. އަހަރެން اللّٰهއަށް ޙަމްދުކުރަމެވެ." ދެން އެކަލޭ މުސްލިމުންގެ ކޮއްޓަށް ގޮތަކަށް ހަނދުރާމަކުރަން ފެނިއްޖެވެ. އަދި ޝަރީޢަތުގެ ހަނދުރާމަކުރުމެވެ. މުސްލިމުން އެކަލޭ ދެކޮޅުހެދި ތަރުމުސްލިމުންގެ ގެދޮރުގައެވެ. ނަބިއްޔާ (ﷺ) ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. "ޖަންނަތުގައި އެމީހުން އެކަކު އަނެކަކާދެކެ ވަރަށް ލޯބިވާނެއެވެ."[69]

ޝަރަޙަ

ބަލައް މުޙައްދިޘުން ވިދާޅުވާގޮތުގައި اللّٰه ހިނިތުންވަންތަކުރެއްވުމަށް ◌ުޅި اللّٰه ހަޖުދު ދެއްވާނެވެ. މިޙަދީޘުން އެނގޭގޮތުގައި ޒިޔާރަތުގެ މަޤްބޫލުކަމާއި، ޝަރީޢަތުގެ ދަރުމަތާއި، އަދި ޒިޔާރަތްކުރުމަކީ ޤަބޫލުކުރުމަށް އިޚްލާޞްކަން ޝަރުޠުކޮށްފައެވެ. ޒިޔާރަތުގެ ވާޖިބުއަދަބު އަދާކުރުމަށްޓަކައި ވަކި މިންވަރަކަށް އިޚްލާޞްކަން ޢިބާދަތުގައި ޙާޟިރުވެގެންނެވެ. މިޙަދީޘުން އެނގޭގޮތުގައި މިހާރު މުސްލިމުންތަށް ޤަބޫލުކުރާ، އެގޮތުން އިސްލާމްދީން ޤަބޫލުކުރާ، މުސްލިމުންނާއި އެކު ރަސޫލާކަން ޝަރީޢަތުން، ނަބިއްޔާ (ﷺ) ގެ ހެއްދެވުން ހަމަބަދު އާލާއަށް ދިޔަގޮތުގައެވެ.

މައިގަނޑު ނުކުތާއަކީ، މިޙާލު މަގުމައި ނިކުމެވުން މިހާރު ތަންތަނުގައިވާ، اللّٰهގެ ބަރަކާތުގެ ކަރުދާސް މައްޗަށް ޢިއްސަލުވިގެން ދެއްވެ. އެކަމަކު،

---

69 بَزَّار

އިންސާނާގެ މައިގަނޑު ބަދުއްވު، އެބަހީ އޭނާގެ އަމިއްލަ ނަފްސު، اللهގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމަށް ތައްޔާރުވިޔަކަ ނުދެއެވެ. އަދި ޤަބޫލުކުރުމަށް އުފުރާތަށް ކަންތައްވެސް ގޮތަކުން ދައްކަންފަށައެވެ. އެހެނީ، ޖިހާދަކީ ނަފްސުގެ މަރުވުމަށްވާ މަގެވެ. އަދި ޝަރީޢަތާ ސިޔާސީޤާނޫނުތަކާ މަގުފަހިވުމެވެ. ދީނަށްޓަކައި ޝަރީޢަތާ ބަލާނީ މުސްލިމުންނާ ޖިހާދުގެ މަގުން އެއްޔެބާ ކުރެވޭތޯއެވެ. އެހެންކަމުން، ޖިހާދުގެ މަގު ހިފާދުކުން، اللهގެ ބަރަކާތްތަކާއި ވާރުތަން ތިލާގެ ނަފްސު ހުރަވާލާނީ ވަރަށްވެސް ނަސީބުވެރިވާނެތެވެ. މުޖާހިދުން ޖިހާދުގައި ބައިވެރިވުމުގެ ޘަވާބަކީ ހަމައެކަނި اللهގެ ރިޟާއާ ގުޅުން ހާސިލުކުރުމަކީ ދުނިޔެގުން ވަރަށް މުހިއްމުވެ.

ފަނަރަވަނަ ހަދީޘް-15

މުޖާހިދުންގެ ރޯދަ

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَنْ صَامَ يَوْمًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بَعَّدَ اللَّهُ وَجْهَهُ عَنْ النَّارِ سَبْعِينَ خَرِيفًا

އަބޫ ސަޢީދު (رضي الله عنه) އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: ނަބިއްޔާ (ﷺ) ހަދީޘްކުރައްވާތީ އަޑު ތިމަންއަހުރިމެވެ. "اللهގެ މަގުގައި އެއްދުވަސް ރޯދައަށް ހިފައިފިމީހާ، الله އެފަދަމީހެއްގެ މޫނު ނަރަކައާއި ހަތްދިހަ އަހަރުގެ ދަތުރެއްގެ ދުރުމިނަށް ދުރުކުރައްވާނެއެވެ."[70]

އިބްނު ޙަޖަރު ވިދާޅުވިއެވެ. "فِي سَبِيلِ اللَّهِ (اللهގެ މަގުގައި)" މިފަދައިން ބޭނުންކުރެވިއްޖެނަމަ، އެއީ ޖިހާދުކުރުމެވެ.[71]

އިމާމް ބުޚާރީގެ ރައުޔުގައި، ޢުލަމާއުން ބަޔާންކޮށްދެއްވާގޮތުގައި "فِي سَبِيلِ اللَّهِ" ބޭނުންކުރެވިއްޖެނަމަ، އޭގެ މާނައަކީ ޖިހާދެވެ."[72]

[70] صَحِيْحُ الْبُخَارِي

[71] بُخَارِي ގެ ނުސްޚާއެއްގައި

[72] تَفْهِيْمُ الْبُخَارِي (صفحة. 80 جلد.2)

ޝަހީދު

މުޖާހިދަކަށް ކުރެވޭ އިޙްތިރާމާއި ޢިއްޒަތުގެ ސަބަބުން، އޭނާ ކުރާ ޢަމަލުތަކުގެ އުޖޫރަ ދެގުނައިން އިތުރުވެއެވެ. ޝަހީދުން ނުވަތަ ދޫކޮށްލުމުގެ ފުރުބަދަލު މުޖާހިދަކަށް ލިބިގެންވެއެވެ. ބުޚާރީގައި ރިވާކުރައްވާފައިވާ ފަދައިން، ޖިހާދުގެ ފަށްވާދަނޑުގައި އެއްބަދަލު ޝަހީދުވުމަށް އަސްއެހީތެރިކަން ޝަހީދުކުރުވައިފައެވެ. މައިދާނުން ދެވުނުއިރު ޝަހީދުވެރިންނަން އާދެވިސް ފަރުސްނުވެ. އަދި ޝަހީދުވެރިޔާ މިހުން ވަގަން މަސައްކަތްކޮށްގެން ކުރިއެވެ. ނަބިއްޔާ (ﷺ) ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ޝަހީދަށް ނިކަމެތިކަން ހުރިހާ އަޖުރުވާ ހަދައިގެން ދެއެވެ."[73]

ހަމައެފަދައިން، ޤުރުއާން ކިޔެވުމާއި (ތިލާވަތު)، ﷲ ހަނދުމަކުރުމާއި (ޒިކުރުކުރުން)، އޭނާގެ ނަމާދާއި، އޭނާ ﷲ ގެ މަގުގައި ޚަރަދުކުރާ ޚަރަދުކުރުމަށްވުރެ ދެގުނައަށް އިތުރުވެގެންދެއެވެ.

ސަހްލު ބިން މުޢާޛުލްޖުހަނީ (رضي الله عنه) އޭނާގެ ބައްޕަގެ ބަހުން ރިވާކުރައްވައިފައެވެ: ނަބިއްޔާ (ﷺ) ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ﷲ ގެ މަގުގައި (އެބަހީ ހަނގުރާމައަށް ނިކުމެގަނެވޭ) އެއްމާނާވެ ނަމާދު ފަސްކުރެއްވިޔަސް މިހާ، ﷲ ތަޢާލާ އޭނާ ނަމާދުތަކުންނާއި، ޞިޔާމުކުރުންނާއި، ޒަކާތުދިނުމާއި، ޙައްޖުކުރުމުގެ ދަރަޖަގައި ފައްސަވާނެއެވެ."[74]

73 صَحِيْحُ البُخَارِي

74 السُّنَنُ الكُبْرَاى لِلْبَيْهَقِي (صفحة.172 جلد.9)

ސޯޅަވަނަ ޙަދީޘް-16

މުޖާހިދަކަށް އެހީތެރިވުމުގެ އަޖުރު

عَنْ زَيْدُ بْنُ خَالِدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ **مَنْ جَهَّزَ غَازِيًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَقَدْ غَزَا وَمَنْ خَلَفَ غَازِيًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِخَيْرٍ فَقَدْ غَزَا**

ޒައިދު ބިން ޚާލިދު (رضي الله عنه) އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: الله ގެ ރަސޫލާ (ﷺ) ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "الله ގެ މަގުގައި ނިކުތުމަށް ހަނގުރާމަވެރިއަކު ތައްޔާރުކޮށްދީފިމީހާ، ވެސް ހަމަކަށަވަރުން ހަނގުރާމަކޮށްފިއެވެ. އަދި الله ގެ މަގުގައި ނިކުންނަ ހަނގުރާމަވެރިއެއްގެ އަހުލުވެރިން ރަނގަޅަށް ބަލަހައްޓައިފިމީހާ، ވެސް ހަމަކަށަވަރުން ހަނގުރާމަކޮށްފިއެވެ."[75]

ޝަރަހަ

الله ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމާއި، ޖިހާދުކުރުމުގެ އިންތިޒާމުކުރުމަކީ ފުރުޞަތުގެ އެތަކެއް ބަރަކާތްތަކެއް ޙާޞިލްކޮށްދެވޭނެއެވެ. އެހެންކަމުން އެއް އާޔަތް ޙަދީޘްތަކާއި ޤުރުއާނުގައި ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ. الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

﴿وَأَنفِقُواْ فِى سَبِيلِ اللَّهِ وَلاَ تُلْقُواْ بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُواْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴾

[75] صَحِيْحُ البُخَارِي

”އަދި اللهގެ މަގުގައި ޚަރަދުކުރާށެވެ! އަދި ކަލޭމެންގެ އަމިއްލަ އަތްތަކުން ކަލޭމެންގެ ނަފްސުތައް ހަލާކުގެ ތެރެއަށް އެއްލައި ނުލާށެވެ! އަދި ހެޔޮކޮށް ކަންތައްކުރާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އިޙްސާންތެރިންދެކެ الله ލޯބިވޮޑިގެންނަވައެވެ.“

މިއާޔަތް ބާވާލެއްވުނު ސަބަބު

ޞަޙީޙު ބުޚާރީގައި ޙުޛައިފާ (رضي الله عنه) ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވާ ޙަދީޘްގައި މިއާޔަތް ބާވާލެއްވުނީ الله ގެ މަގުގައި (އެބަހީ ހަނގުރާމަކުރުމަށްޓަކައި) ޚަރަދުކުރުމާއި ބެހޭގޮތުންނެވެ.

އަސްލަމް އަބޫ އިމްރާން ވިދާޅުވިއެވެ: އަހަރެމެން މަދީނާއިން އިސްތަންބޫލަށް (ކޮންސްޓެންޓިނޯޕަލަށް) ދިޔުމަށް ނިކުމެވުނެވެ. އެވަގުތު އަހަރެމެންގެ ވެރިއަކަށް ހުންނެވީ ޢަބްދުއްރަޙްމާން ބިން ޚާލިދު ބިން ވަލީދު (رضي الله عنه) އެވެ. ރޫމަނުންގެ ބޮޑު ލަޝްކަރެއް އަހަރެމެންނާއި ދިމާލަށް އައެވެ. އަހަރެމެންގެ އަދަދުވެސް ގިނައެވެ. އެހެންކަމުން، އަހަރެމެން ސަފުސަފަށް ހުއްޓުނީމެވެ. ކުއްލިއަކަށް، މުސްލިމަކު ރޫމަނުންގެ ލަޝްކަރުގެ ތެރެއަށް ހަމަލާދީގެން ވަދެގެންފިއެވެ. މީހުން އަމިއްލަ ނަފްސު ހަލާކަށް ހުށަހެޅުމުގައި މުސްލިމަކުން ގޮވަން ފެށިއެވެ. އަބޫ އައްޔޫބުލް އަންޞާރީ (رضي الله عنه) ވިދާޅުވިއެވެ. ”އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! ކަލޭމެން ޤުރުއާނުގެ އާޔަތް ނުބައިގޮތަކަށް ތަފްސީރުކުރަނީއެވެ. މިއާޔަތް ބާވާލެއްވުނީ އަހަރެމެންނާއި (އެބަހީ އަންސާރުންނާއި) ބެހޭގޮތުންނެވެ. އޭގެ ތަފްސީރަކީ، އިސްލާމްދީނަށް الله ނަސްރު ދެއްވުމުން، އަދި އިސްލާމްދީނަށް ނަސްރުދޭނޭމީހުން ގިނަވުމުގެ ސަބަބުން، އަހަރެމެންގެ ތެރެއިން ބައެއްމީހުން އިސްލާމްދީނަށް الله ނަސްރުދެއްވައިދިކަމަށް ބުނެ ވިޔަފާރިކަމަށް ހިތިއެވެ. (އަދި ޞަޙާބީގެ ބޭނުން ދެން ނެތްކަމަށް ބުނެފިއެވެ.) އަދި ހަނގުރާމައިގެ ދަތުރުތަކުގައި އަހަރެމެންގެ އެތައް މުދާތަކެއް ހަލާކުވެއްޖެއެވެ. އެހެންކަމުން، އެތަކެތި އަނބުރާ ހޯދާ

ބަލަހައްޓަން ހިނގާށޭ ކިޔަން ފެށިއެވެ. الله ތަޢާލާ މިއާޔަތް ބާވައިލައްވާ މީސްތަކުންގެ މިފިކުރާއި ދެކޮޅަށެވެ.”[76]

މިއާޔަތުގައި “التَّهْلُكَةِ” (ހަލާކު) ގެ މާނައަކީ، ގެއްލިގެން ދިޔަ ފައިސާ އަލުން ހޯދުމާއި އަދި ޖިހާދުން އެކަހެރިވުމެވެ.[77]

ޝާފިޢީ ވިދާޅުވިއެވެ. “ބަޚީލުކަން ދަރިފުލާގޮތުގައި، ޖިހާދުން އެއްކިބާވުމަކީ މުސްލިމުންނަށް ހަލާކުގެނައުމެވެ.”[78]

ޖިހާދުގެ މަގަށް ޚަރަދުކުރުމަކީ ހަލާކެއް

މުޖާހިދުން ވަރުގަދަ ކުރުމަށްޓަކައި މުދާވެރިން މުދާހޭދަކުރުމަކީ، އަދި މުޖާހިދުންނަށް ހަތިޔާރު ހޯދައިދިނުމަކީ، މުޖާހިދުން ބަލިކަރުވާ، މުސްލިމުންގެ ދައްކަން ކާފަރުންނަށް ގަދަވެގަތުމަށް ބާރުލިބިގެންދާނެއެވެ. މުސްލިމުންގެ މުދަލާއި ތަކެއްޗަކީ ގެއްލުންލިބި، މިސްކީނުން އަނިޔާވެރިވެފައިވާ ބައެއްކަމުގައިވެ ކާފަރުންގެ ޣުލާމުންތަކާއި އެއްގޮތަށް ޙަޔާތްކުރަން ފެށޭނެއެވެ. މިއަދު އިސްލާމީ އުންމަތުން ފެންނަނީ މިނިކަމެތިކަމުގެ މަންޒަރެވެ. މިއީ ހާއްސަކޮށް މުޖާހިދުންނަށް ޚަރަދުކުރަން އިންކާރުކުރި މުދާވެރި މުސްލިމުންނަށް ކިހާބޮޑު ފާފައެއް އަދި ކިހާބޮޑު ހިތްވަރެއް ހުއްޓެވެ؟ އަދި އާޚިރަތުގައި ކިހާބޮޑު ޢަޒާބެއް ހުއްޓެވެ؟

މުދަލިވެސް ޖިހާދުކުރުމަށް ބޭނުންވާ އެއްޗެއް

[76] تَفْسِيْر ابْن كَثِيْر (صفحة.172 جلد.1), كَشَّاف (صفحة.237 جلد.1)

[77] مَظْهَرِي (صفحة.368 جلد.1)

[78] مَعْرِفُ القُرْآن (صفحة.474 جلد.1)

ބައެއް ބާވަތްތަކުގައި ޖިހާދަށްބަހައި މީހުންނަށް ވެސް މުޅި ބޭނުންވާވެއް ދިރިއްދުވެގެންދެއެވެ. އެހެނީ، ހަނގުރާމައެއް ކުރެވޭނީ ހަތިޔާރާއިއާލާތުގައި ކަމަށްވާތީއެވެ. އެހެންކަމުން، اللهގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމަށްބަހައި ހާދުކުރާ މުދަލުގެ އެތައް އެތައް ދަރުމަތައް އިސްލާމީ ސަރުކާރުގައި ބަހައްޓަންކުރުމިހަރިވެއެވެ. އެއީ، މުދަލަކީ ޖިހާދުގައި ބޭނުންވާ އަސާސީއްކަމަށްވާތީއެވެ.[79]

ނަބިއްޔާ (ﷺ) ޖިހާދަށް ގޮވާލެއްވުމުން، އެންމެ ފަގީރު މީސްތަކުންވެސް (މުދަލުގެ ގޮތުން) ހާދަހާކުރަން އުދުނެވެ. އެކަމަކު، އެމީހުންނަކީ ސަވާރީތަކާއި އެފަދަ ތަކެތި ނެތް ސަބަބުން އަތްދަށުގައި ތަކެތި ނެތް އެމީހުންނަކީ ބާރު އެނބުރިދާން ޖެހުނެވެ. މުޖާހިދުންގެ އެމީހުން ހިތާމަވެރިވެފައި ވަރަށް ބަނގުރަށް ހަމަކަށްނުވެފައިވެއެވެ.

﴿ وَلاَ عَلَى الَّذِينَ إِذَا مَآ أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لاَ أَجِدُ مَآ أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ تَوَلَّوْا وَّأَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ حَزَناً أَلاَّ يَجِدُواْ مَا يُنْفِقُونَ ﴾

‘‘ސަވާރުކޮށްދިނުމަށް އެދި ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިމީހުންނަކަށް ކަންފަށަހައް ނުވެއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވި ހިނދެވެ. ‘‘ތިޔަބައިމީހުން ސަވާރުވާނެ އެއްޗެއް ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ގާތުގައި ނުވެއެވެ.’’ އެމީހުން އެނބުރި ދިޔައީ އެމީހުންގެ

[79] اللهގެ އިރާދަފުޅުން މުޖާހިދުންނަށް އެހީތެރިވުމަށް ހަތިޔާރާއި ވަސީލަތްތައް ހިފެހެއްޓުމަށް ދެމުންދާ މުޖާހިދުން އެމީހުންގެ ހަތިޔާރާއި ވަސީލަތްތަކުން، އިރާދީ އަދި އެންމެހާ ބޭނުންވާ ކަންކަން މުޖާހިދުން ބޭނުންވާ ކަމަށް ޖިހާދުގެ އެއްގޮތަކަށް ދިޔުމަށް ކަމެއް ބަހައްޓަން ހުށަހަޅާ ސުވާލަކީ؟ އެކަމަށްޓަކައި އެންމެ ކުރިމަތިން ގެއިން ބޭރުން ދިޔައީ ވަރަށްގިނަ ފައިސާ ބޭނުންކުރެވޭނެ ކަމެއް، މާލީ އެންމެ ގަދަފަދަ ޙާލަތުގައި اللهގެ ރަސޫލާގެ ދަރުބާރު ކޮންކަމެއް ހުއްޓެވީ؟ ކޮންކަން އުޅުނުކަމެއް ހުއްޓެވީ؟

ލޯތަކުން ހިތާމަވެރިކަމާއިއެކު ކަރުނަ އޮހޮރުވާލިއެވެ. އެއީ (ޖިހާދަށް) ހޭދަކުރުމަށްޓަކައި އެއްވެސް އެއްޗެއް އެމީހުންނަށް ނުފެނުނީމައެވެ.”[80]

މިހެންކަމުން، اللهގެ ކަލިމަ މަތިވެރިކުރުމަށްޓަކައި އަދި އީމާންކަމާއި އިސްލާމްކަން ހިމާޔަތްކުރުމަށްޓަކައި، الله ތަޢާލާ މުދާވެރިކަމުގެ ނިޢުމަތް ދެއްވި މުއުމިނުންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވަނީ އެއްވެސް ދަހިވެތިކަމަކާއި ނުލައި އެތަކެތި ހޭދަކުރުމެވެ. އެހެނީ، ދަހިވެތިކަމުގެ ސަބަބުން ބޮޑު ހަލާކެއް ކުރިމަތިވެދާނެއެވެ. ރަސޫލު ސަލަފު ވިދާޅުވިގޮތުގައި މުދާ ޖަމަޢުކޮށް އަދި އެތަކެތި ދޫކޮށް ބޭނުންކުރުމުގައި ކަނޑައެޅިފައި ހުރި ހަމަތަކަށް ތަބާނުވުމެވެ. “بُخْل” (ދަހިވެތިކަން) އެއީ ހަލާކުކަމުގެ ސަބަބުތަކުގެ ތެރެއިން އެކަކެވެ.

ނަބިއްޔާ (ﷺ) އާއި ސުވާލު ދެންނެވުނެވެ. “އޭ اللهގެ ނަބިއްޔާ (ﷺ) އެވެ! މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާމީހަކީ ކާކުތޯއެވެ؟” ނަބިއްޔާ (ﷺ) ޖަވާބުދެއްވިއެވެ. “اللهގެ މަގުގައި އެމީހެއްގެ މުދަލުންނާއި ނަފްސުން ޖިހާދުކުރާ މީހާއެވެ.”[81]

ޤުރުއާނުގައިވެސް މިކަމުގެ މަތިވެރިކަން ވަރަށް ސަރީޙަކޮށް ބަޔާންވެގެންވެއެވެ. އެބައިމީހުންގެ މުދަލާއި ނަފްސުތަކުން الله އަށްޓަކައި ޤުރުބާންކުރާ މުއުމިނުންނާއި، ޤުރުބާން ނުކުރާ މުއުމިނުންނާއި އެއްވަރުވާނީ ކިހިނެއް ހެއްޔެވެ؟ الله ގެ ހަޟްރަތުގައި ދަރަޖަ، އެމީހުންނަށް ވަރުގަދަ (الله ޖިހާދުގައި ބައިވެރިވެގެން އަޑުކަނޑާލާ އެހެން އެއްވެސް އިތުރު ނުވާކަމަށް) އެމީހުންގެ ބަދަލުތަކުން ތަންތާކަށް ލިބޭނެއެވެ.
އެބަލި އެބައިމީހުންގެ މުޖާހިދުންނާއި ޤުރުބާންކުރުމަށްޓަކައި ޤުރުއާނުގައި މިހެންނެވެ.

---

[80] سُـــورَةُ التَّوبَة : 92

[81] صَحِيْحُ البُخَارِي

އަދި މިކަމުގައި އުޅުނުގެ އާއިލާއި، މުދަލާއި، ނަފްސުތައް ޤުރުބާންކުރަން ޖެހުންކަމުގައި ވިޔަސް އުޅުނުން ޖެހިލުމެއް ނުވާނެއެވެ.

މަތިވެރިވެގެންވާ އަޖުރު

ޢަލީ (رضي الله عنه) އާއި އަބޫއްދަރްދާއު (رضي الله عنه) ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: ނަބިއްޔާ (ﷺ) ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "އެމީހަކު ނުގޮސް ގޭތެރޭގައި، اللّٰه ގެމަގުގައި (ޖިހާދަށް) ޚަރަދުކުރުމަށްޓަކައި، މުދާ ފޮނުވައިލިއްޔާ، އޭނާ ޚަރަދުކުރި ކޮންމެ ދިރުހަމަކަށް 700 ދިރުހަމުގެ އަޖުރު ލިބިގެންދާނެއެވެ. އަދި اللّٰه ގެ ހުރިވޮޖިގަމުން ބާސިލްކުރުމަށްޓަކައި ހަނގުރާމަކުރަން އަދި اللّٰه ގެމަގުގައި ޚަރަދުކޮށްފިއްޔާ، އޭނާ ޚަރަދުކުރި ކޮންމެ ދިރުހަމަކަށް 700،000 ދިރުހަމުގެ އަޖުރު ލިބިގެންދާނެއެވެ."[82] ދެން ނަބިއްޔާ (ﷺ) މިއާޔަތް ކިޔަވައި ވިދާޅުވިއެވެ.

﴿...وَاللَّهُ يُضَـٰعِفُ لِمَن يَشَآءُ...﴾[83]

"...اللّٰه އިރާދަކުރެއްވި އަޅަކަށް އިތުރުކުރައްވައެވެ..."[84]

އަދުސީ ވިދާޅުވާގޮތުގައި އެފަދައިން އަޖުރު އިތުރުވެގެންދަނީ اللّٰه ގެމަގުގައި ޖިހާދަށްޓަކައި ނިކުތުމާ މުދަލަށްވެސް. އެކަމަކު، އެހެން ހެޔޮކަމަށް ނިކުތުމާހަމަ އިތުރުވާނީ 10 ގުނައަށެވެ.[85]

[82] ޙުދުވެރި އަޚުންނޭވެ! އަހަރެމެން ވިސްނަންވީ ދުނިޔޭގައި އަހަރެމެންގެ މުދާގަނޑު އިތުރުކުރަން ޖަމަޢުކުރުމަކަށް ނޫނެވެ. އެކަމަކު، اللّٰه މަގުގައި އެތަކެއް ކުރާކަށް އާޚިރަތުގައި އޭގެން ލިބޭނެ އަޖުރާއިމު◌ެދެވެ.

[83] سُـــورَةُ البَقَرَة : 261

[84] ابْنُ مَاجَة (صفحة.198)

ޘައުބާން (رضي الله عنه) އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: ނަބިއްޔާ (ﷺ) ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "އެންމެ ގަޔާވެގެންވާ ދީނާރަކީ (މުދަލަކީ) އެމީހެއްގެ އަހުލުވެރިންނަށް ހޭދަކުރާ ދީނާރެވެ، އަދި ޖިހާދަށްޓަކައި ސަވާރުވާ އަސްކަން ހޭދަކުރާ ދީނާރެވެ، އަދި ޖިހާދުގެ މަގުގައި އެކުވެރިންނަށް ހޭދަކުރާ ދީނާރެވެ."[86]

ނަބިއްޔާ (ﷺ) ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "މުޖާހިދަކަށްޓަކައި ހަތިޔާރު ދިނުމާ، މުޖާހިދުމީހާގެ އަޖުރު ލިބޭނެއެވެ. އަދި އެހަނގުރާމަވެރިޔާ (ޣާޒީ) އަށް އެއްވެސް މިންވަރަކުން އުނިނުވާނެއެވެ."[87]

ޚުރައިމް ބިން ފާތިކް (رضي الله عنه) ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: ނަބިއްޔާ (ﷺ) ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "اللهގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމަށްޓަކައި ހޭދަކޮށްފިމީހާގެ އަޖުރު 700 ގުނައަށް އިތުރުވެގެންދާނެއެވެ."[88]

ޢަބްދުالله ބިން ޢަމްރު (رضي الله عنه) ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: ނަބިއްޔާ (ﷺ) ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "އިސްލާމްދީނަށްޓަކައި ހަނގުރާމަކޮށްފާގެއަށް ޖިހާދުގެ ދަރުމަ ލިބޭނެއެވެ. އަދި އޭނާއަށް ހަރަދުކުރާ މީހާއަށް ހަރަދުކުރިކަމުގެ ދަރުމައާއި ޖިހާދުގެ ދަރުމަ ލިބޭނެއެވެ."[89]

---

85 رُوحُ المَعـــاَنِي (صفحة.78)

86 ابْنُ مَاجَة (صفحة.198)

87 ابْنُ مَاجَة (صفحة.198)

88 التِّرْمِذِي

89 أَبُو دَاوُد

މަތީގައި ބަޔާންކުރެވުނުފަދައިން ޖިހާދު ފަރުޟު ކިފާޔަތެއްގެ ގޮތުގައި އޮންނަ ޙާލަތުގައި ސަރުކާރުކުރުމެވެ. އަދި ފަރުޟު ކިފާޔަތުގެ ޙާލަތުގައި މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން އެއްބަޔަކު ހަނގުރާމަކުރުމުގެ ފަރުޟު އަދާކުރަން ޖެހޭނެއެވެ. އަދި އެހެންމީހުން އެމީހުންނަށް މުދަލާއި ބަދަލުގައި ސިފައިންގެ އާއިލާތައް ބަލަހައްޓަން ޖެހޭނެއެވެ. އެހެނަމަވެސް، ކާފަރުންނަށް މުސްލިމުންގެ ބިންތަކަށް އަރައިގަތުމުން، ނުވަތަ ޖިހާދު ފަރުޟު ޢައިނަކަށް ވެއްޖެ އެއްވެސް ބަރަބަރެއްގައި، އެމީހެއްގެ މުދަލާއި ނަފްސުން ޖިހާދުކުރުމަކީ ކޮންމެ ފަރުދަކު މައްޗަށް ފަރުޟުވާ ވާޖިބެއްގެ ގޮތުގައި ކަމެކެވެ.[90]

އަބޫ ދަރްދާ (رضي الله عنه) ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: ނަބިއްޔާ (ﷺ) ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "އެމީހެއްގެ 3 ކުދިން މަރުވެއްޖެ ކޮންމެ މުސްލިމެއްވެސް، اللّٰه އެއިލާހުގެ ރަޙްމަތުން އެކުދިން ޖަންނަތަށް ވައްދަވާނެއެވެ. އަދި اللّٰه ގެ މަގުގައި ޖިހާދުގެ މުދަލުގެ ތެރޭގައި ހަރަކާތްތެރިވާ، ޖަންނަތުގެ ދޮރުތަކުން (ވަރުގަދަކަމުން) އެމީހުންނާއި ދިމާކޮށް ދުވާނެއެވެ." (އެބަހީ އެމީހުންނަށް އިސްތިޤްބާލް އަދާކުރާނެއެވެ. އަދި ޖަންނަތަށް ވައްދަވާ އެދި ގެންދާނެއެވެ.)[91]

---

[90] ޖިހާދުކުރުން ފަރުޟުޢައިނު ހާލަތްތަކުގެ ތެރެއިން ނަފްސުންނެވެ. އެހެންކަމުން، ކާފަރުންތައް މިއަދު އިސްލާމީ ބިންތަކަށް އަރައިގަތުން އެކަމުގެ ޒިންމާ އަހުލުންނާއި އުއްމަތް މަތީ، ހައްދުފަހަނަ، ބޮޑުތި އަށިކޮޅުގެ ދުވަސްތަކުގައި، އަދި މުޖާހިދުން ހިތްހަމަ މީހުން ބޭނުންވާ ކަމަށް ގޮވާލަމުން، ތިމާގެ ނަފްސުގައި ކަމަށްކަމަށް ހުރިހާއިރު ހަމަޖެހިލައި ކުރިއަރަމުން ދިޔަނުކަމަށްގެ ފަރުޟުކަން އުފެދޭހެއްނެއެވެ؟ އެހެންކަމުންނެވެ! މިއަދު ކޮންމެ ފަރުދަކު މައްޗަށް ފަރުޟުވެގެންވާ الله ގެ ކަލިމަ މަތިވެރިކުރުމަށްޓަކައި އެމީހުންގެ މުދަލާއި ނަފްސުން ޖިހާދުކުރުމެވެ. އަދި އެބިމެއްގައި ޖިހާދުކުރަން ކުރަނީހެން ނުވާނަމަ، ޖިހާދުކުރުމުގެ ކުރަނީހަކަށް ދިނުމެވެ ބިންތަކަށް ހިޖުރަކޮށް އެކަމުގައި ޝަރީޢަތުން ބައިވެރިވުމެވެ.

[91] السُّنَنُ الكُبْرَاى لِلْبَيْهَقِي (صفحة. 171 جلد. 9)

“ބާއި” މިބަސްގެ ތަރުޖަމާގައި “ދޭ އަޅުން” ނުވަތަ “ދޭ ޖަމަލު” ނުވަތަ “ދޭ ކަންބަޅި” ފަދަ އަދަދުތަކެވެ. މިމިންވަރަށް اللهُގެ މަގުގައި ހޭދަކުރާމީހަކީ ޖަންނަތަށް ވެއްދުމުގެ ހެޔޮހަބަރު ލިބިގެންވާ މީހެކެވެ. މިއީ މަތިވެރި ދަރުމައެކެވެ.

އަބޫ ހުރައިރާ (رضي الله عنه) ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: ނަބިއްޔާ (ﷺ) ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. “އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ ސަދަޤާތަކީ، اللهُގެ މަގުގައި (ހަނގުރާމަ ކުރުމަށްޓަކައި) ޓެންޓެއް ހިޔާކޮށްދިނުމެވެ. ނުވަތަ اللهُގެ މަގުގައި (ހަނގުރާމަ ކުރުމަށްޓަކައި) އަޅެއް ދިނުމެވެ. ނުވަތަ اللهُގެ މަގުގައި (ހަނގުރާމަ ކުރުމަށްޓަކައި) ޖަމަލެއް ދިނުމެވެ.”[92]

އެންމެ ހެޔޮ ސަދަޤާތަކަށް ވުމުގެ ސަބަބަކީ، އިންސާނަކަށްވެސް މުޖާހިދުންނަށް ބޭނުންވާ ތިންކަން ކަމަށްވާތީއެވެ. މުޖާހިދުން ހިޔާވަހިކަން ހޯދަން ޓެންޓެއް ބޭނުންވެއެވެ. އަދި ހަނގުރާމަކުރަން ދިޔުމަށް (އެއީ އަސްކަރީ ގޮތުގައިވެސް) ބޭނުންވެއެވެ. އަދި ދަތުރު ފަތުރުކުރުމަށް އުޅަނދުފަހަރު ސަވާރީ (އެއީ ޖަމަލެއް ގޮތުގައިވެސް) ބޭނުންވެއެވެ. އެހެން ސަދަޤާތަކީ އިންސާނަކަށްވެސް އެހާމެ މުހިއްމު އަދި އެހާމެ އަގުހުރި ކަންތައްތައް ކަމަށްވީ، އޭގެ އަޖުރުވެސް އެހާމެ ބޮޑުވެއެވެ.

އުމާމަތު ބާހިލިއްޔާބު (رضي الله عنه) ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: ނަބިއްޔާ (ﷺ) ބަޔާންކުރެއްވި އަޑު ތިމަން އެހީމެވެ. “މުޖާހިދަކަށް ހިޔާވަހިކަން ދިނުމަކީ، ޤިޔާމަތް ދުވަހުން اللهُ އެކަލާނގެ ހިޔާވަހިކަން ދެއްވާނެއެވެ.”[93]

[92] التِّرْمِذِي, كَنْزُ العُمَّال (صفحة.283 جلد.4)

[93] السُّنَنُ الكُبْرَى لِلْبَيْهَقِي (صفحة.172 جلد.2)

އެފަދަ މީހަކަށް اللّٰه ހިޔާވަހިކަން ދެއްވަނީ، އެހެނީ މުޢާހިދަކީ اللّٰهގެ ކަލިމަ މަތިވެރިކުރުމަށްޓަކައި ނިކުތުމީހަކަށްވާތީއެވެ. އަދި އެފަދަ މުޢާހިދަކަށް ޝަހީދުކަން ކަށަވަރު ކަށަވަރުކުރައްވައި، اللّٰه ތަޢާލާ ޝަހީދުކަން ކަށަވަރު ކަނޑައަޅުއްވާނެއެވެ.

ނަބިއްޔާ (ﷺ) ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "އަސްލު އިސްލާމްދީނަކީ، އެމީހެއްގެ ނަފްސާއި މުދަލުން ޖިހާދުކުރާ މީހާއެވެ. އަދި އެމީހެއްގެ ނުބައިކަމުން މުސްލިމުން ސަލާމަތްވުން، اللّٰهއަށް އަޅުކަންކުރުމަށްޓަކައި ވާޖިބުއްގައި (އުޅޭހިނދެ) އިންނަވާނެއެވެ."[94]

اللّٰهގެ މަގުގައި އެމީހެއްގެ މުދަލުންނާއި އެމީހެއްގެ ނަފްސުން ޖިހާދުކުރުމުގެ ދަރުމަތަކީ މިބަދަލުގައި ބާރަށްވުރެގިނައެވެ. އަދި އެއީ އަސްލު ފުރިހަމަ އިޚްލާޞްކަން ކަމުގައި ބާރަށްކުރިވެފައިވާއެވެ. އެހެނީ އެއީ، މިހަކު އެމީހެއްގެ ނަފްސާއި މުދާދެކި ވަރަށް ލޯބިވާނެއެވެ. އެކަމަކު، އެތަކެއް اللّٰهއަށްޓަކައި ދޫކޮށްލާކަށް ފުރުޞަތުލިބެން، އިޚްލާޞްކަމުގެ ފެނިކަން އިހުސާސްކުރިޔަ ބާގެ ފުރިހަމަކަން ލިބިގެންދާނެއެވެ.

އަބޫ ހުރައިރާ (رضي الله عنه) ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: އިސްލާމްގެ ބޯގައި، އެއްދުވަހު ޝަރީޢަތެއް ފެޅާފަދައި އަށަށްދުވަހު (ޚާދިން ގަސްހެދި ބޫޒުލުމުން) އެގަސް ކަނޑާލަދާ ބަލައިގާއި ނަބިއްޔާ (ﷺ) އާއި ދިމާވިއެވެ. އެގަސްތަކެއް ކަނޑާލުމުން، އަޅުން ގެދޮރުވަރައެވެ. ނަބިއްޔާ (ﷺ) ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "އާ ޞިބުރިޔާގެ ފުށެވެ! މިއީ ޝަރީޢަތް ގެއްލެވެ؟" ޞިބުރިޔާގެ ފުށު ވިދާޅުވިއެވެ. "އާއީ މުޢާހިދުންނެވެ. އެމީހުންގެ

94 أَبُو دَاوُد, كَنْزُ العُمَّال (صفحة.287)

ޢަމަލުތަކުގެ އަޖުރު 700 އަށް އިތުރުވެގެން ދެއެވެ. އަދި އެމީހުން ހާދަހާ އެއްޗެއް
އަލުން އަނބުރާ އެމީހުންނަށް ދެވެއެވެ."[95]

އަޖުރު އިތުރުވަނީ ޖިހާދުގެ ސަބަބުން اللهގެ ކަލިމަ މަތިވެރި ވެގެންދާތީއެވެ. އަދި ބާޠިލު ނެތިކޮށްލެވޭތީއެވެ. ޙައްޤަށް ބާރުލިބިގެންދާތީއެވެ. ހެޔޮކަންކަމަށް އަމުރުކުރުމާއި ނުބައިކަންކަން ނަހީކުރުމުގެ ވާޖިބު އަދާކުރެވޭތީއެވެ. އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ޙިމާޔަތް ގެންގުޅޭތީއެވެ. އަދި އިސްލާމްދީނުގެ މަތިވެރިކަން ފެނި މުސްލިމުކަން އިސްލާމްވާން ފަޚުރު ފަޚުރުން އަސްނަގާނީއެވެ. އަދި އެއްސުލު، އެއަޖުރު އިތުރުވެގެންދަނީ، ގުނަކަންކަން އިތުރުވެ ތަޤްވާވެރިކަން ފުރިހަމަވެގެންދާތީއެވެ. މިހުރިހާ ކަމެއްގެ އަޖުރު ލިބިގެންދަނީ މުޖާހިދުންނަށެވެ. އަދި އެމުޖާހިދުންނަށް ޝަހީދުކަމުގެ މުދާވެރި ވުންނަށެވެ. އަދި އޭގެ އިތުރުން، الله ތަޢާލާ އެފަދަ މީހަކަށް މިދުނިޔާއާއި ޣަނީމަތުގައި ބަދަލުދެއްވާނެއެވެ.

[95] التَّرْغِيبُ وَالتَّرْحِيبْ

الخاتمة

އަހަރުމެންގެ އިސްލާމީ އުންމަތް ނިކަމެތި ހާލަތަކަށް ވެއްޖެފައި މިވަނީ، ދުނިޔެވީ ބަހާތަން ލޯބިކޮށް މަރުވުމަށް ނުރުހުންވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ނުރުހުން މިވަނީ ކޮންފަދަ ބަރަކާތްތެރި މަރުވުމަކަށްތޯއެވެ؟ ކޮންފަދަ މަތިވެރި ދަރުމަވަންތަކަމަކަށްތޯއެވެ؟ ނުރުހުން ވާންވީ ދުނިޔެވީ ކަމަކަށް މާޔޫސްވެގެން މަރުވާންނެވެ. ނޫނީ މުސްކުޅި ބާރުގައި ދުފައިނާރިގެން އޮވެ މަރުވާންނެވެ. ނޫނީ ނުނިދި ހުއްޓާ ކުއްލިއަކަށް މަރުއައިސް ބައްދަލުކުރަންޖެހިއްޖެއެވެ. ﷲގެ މަގުގައި ޖިހާދުކޮށްގެން އިޚްތިޔާރަން އިމާންވާ [illegible] [illegible] ކުރިވެއްޖެ އެންމެ [illegible]. [illegible] އެންމެ ބޮޑު ޤުރުބާނީއެވެ. ޝަހީދުން އެންމެ މަތީ ދަރަޖައެވެ.

މިދުނިޔެއަކީ އަހަރުމެންގެ މަންޒިލެއް ނޫނެވެ. އަހަރުމެންގެ މަންޒިލަކީ ޖަންނަތެވެ. އެއީ އަބަދުގައި ދާއިމަން ހުރިތަނެވެ. ﷲ ފަހިކުރައްވާށިއެވެ.

﴿ بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا – وَالأخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَى ﴾

"އެހެންނަކުން ނޫނެވެ. ކަލޭމެން ދުނިޔަވީ ޙަޔާތް އިސްކުރެއެވެ. އެކަމަކު، އާޚިރަތަކީ މާ ހެޔޮކަން ބޮޑުވެފައި ދެމިއޮންނާނެ ތަނެކެވެ."[96]

މިއީ ދުވަހަކުވެސް މިދުނިޔެމަތީން އަހަރުމެންނަށް ތަޞައްވުރު ކުރެވޭނެކަމެއް ނޫނެވެ. އެހެނީ، މިދުނިޔޭގައި އަހަރުމެން އުޅެމުންދަނީ ކަނޑައެޅިގެންވާ ވަކި މުއްދަތަކަށެވެ. އަދި އަހަރުމެން ބަލަންވާނީ މިމުއްދަތުގެ ތެރޭގައި ވީހާވެސް ގިނަ ހެޔޮއަމަލުތަކެއް ކުރުމަށީ އަހަރުމެންގެ މިޙަޔާތް ބަރުކުރާނެއެވެ. ﷲ ފަހިކުރައްވާށިއެވެ.

[96] سُــورَةُ الأَعْلَى : 16-17

﴿ وَلَن يُؤَخِّرَ اللَّهُ نَفْساً إِذَا جَآءَ أَجَلُهَآ وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴾

”އަދި އެއްވެސް ނަފްސެއް އޭގެ އަޖަލު ޖެހުމުން ލަސްއެއްލަވައެއް ނުދެއްވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކުރާކަންތައްތަކުގެ ޚަބަރު الله މާތްކަން ދަނެވޮޑިގެންވެއެވެ.“[97]

މިއަދު، ތަޤުދީރުއް ދިޔަސް، ޤާބިލް ހިތްވަސް ދަރުމަ ހުރުމުގެ ބަދަލުގައި، އަވަސްވެގެންނަނިވި اللّٰهُ މަގުގައި ޖިހާދުކޮށް ބޮޑުގައި އެގިފައިވާ ވާޖިބެއްދަތް އަދާކުރުމާއިއެކު މަތިވެރިވެގެންވާ ދަރުމަ ހާސިލުކޮށްގަތުމަށް. اللّٰهُ ވަޙީކުރައްވައެވެ.

﴿ انْفِرُواْ خِفَافًا وَثِقَالاً وَجَـــاهِدُواْ بِأَمْوَلِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ فِى سَبِيلِ اللَّهِ ذَالِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴾

”ލުއި ހާލުގައިވެސް އަދި ބަރު ހާލުގައިވެސް ކުރިއަށް ނިކުންނާށެވެ![98] އަދި اللّٰهُ މަގުގައި ކަލޭމެންގެ މުދަލުންނާއި ނަފްސުތަކުން ޖިހާދުކުރާށެވެ. (އެކަން) ކަލޭމެންނަށް އެނގޭނަމަ، އެއީ ކަލޭމެންނަށް މާ ހެޔޮކަން ބޮޑުވެގެންވެއެވެ.“[99]

ހަޤީޤަތަކީ ފުރިހަމަކަމާއެކު އީމާންތެރިޔާ ދުނިޔެ މިޔަކުވެއް ނާގާނެއެވެ. އެހެންކަމުން ތިމާ ފަސޭހަހުން ދުނިޔެދެކުރާ، ތިމާގެ ނަފްސުގެ މަސްލަހަތުކަން ކަމުގައި ނަހަދާނެއެވެ. އަދި އެންމެ ފިޔަވައެއްވެސް ކުރިއަށް ނާޅާ، ތިމާއަށް ކުރަދާނަ ވެގެންއް ނުވަތަ ހިތާ އުދުރު ދައްކަން ނަހަދާނެއެވެ. ހަމަކަނޑަވަރުން الله ވަޙީކުރައްވައެވެ.

[97] سُـــورَةُ الْمُنَافِقُون : 11

[98] ޒުވާންކަމާއި މުސްކުޅިކަމުގައި، މުއްސަނދިކަމާއި ފަގީރުކަމުގައި، ފަސޭހަކަމާއި އުނދަގޫކަމުގައި، މުޤީމުކަމާއި ކަންކަމުކުރުމުގައިވެސް اللّٰهُ މަގުގައި ނިކުންނާށެވެ!

[99] سُـــورَةُ التَّوبَة : 41

﴿ إِنَّمَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ لاَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الأخِرِ وَارْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِى رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ ﴾

”(ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ތިބުމަށް) ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން އިޛުނަށް އެދޭނީ، ﷲ އަށާއި، އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންނުވާ މީހުންކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ޝައްކު ހިނގާ މީހުންނެވެ. ފަހެ، އެމީހުން މިވަނީ އެމީހުންގެ ޝައްކުތަކުގެ ތެރޭގައި ދެއަތަށް ކަރުކަރި އެވެ.“[100]

މިއަދު، ﷲއަށާއި އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންވެގެންތިބި އުންމަތުގެ ޖިހާދު އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުންވެސް ވަނީ މިމަގު އިހުމާލުކޮށްފައެވެ. އެއީ މީގެކުރިންވެސް މުސްލިމުން އެމަގު އިހުމާލުކުރި ގޮތެވެ. އަދި ބަޔަކު އިޚްލާސްތެރިންވެސް މިއަދުވެސް މިމަގުގައި ނިކަމެތިން އަވަސްވެގަންނައެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ތަޤްރީރުތަކާއި ފޮތްތައް އަހަރެމެންނާއި ހަމައަށް އަންނަނީ އެމައިދާނުތަކުގައި ނުވަތަ ޢަމަލިއްޔާތުތަކުގައި ޙަސްރަތްތެރިވެ ދިޔައެވެ. ﷲ ވަރިކުރެއްވިއެވެ.

﴿ يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُواْ مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمُ انفِرُواْ فِى سَبِيلِ اللَّهِ اثَّاقَلْتُمْ إِلَى الأَرْضِ أَرَضِيتُم بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الأخِرَةِ فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِى الأخِرَةِ إِلاَّ قَلِيلٌ – إِلاَّ تَنفِرُواْ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلاَ تَضُرُّوهُ شَيْئًا وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴾

”އޭ އީމާންވެއްޖެމީހުންނޭވެ! ﷲގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކުރުމަށް ކުރިއަށް ނިކުންނާށޭ ކަލޭމެންނަށް ބުނެވުނު ހިނދު، ކަލޭމެން ބިމަށް ބަރުހިލުވެގަތީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟

[100] سُــورَةُ التَّوبَة : 45

އާޚިރަތަށް ވުރެ ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމަށް ކަލޭމެން ރުހިނީ ހެއްޔެވެ؟ ފަހެ، ދުނިޔޭގެ އުފަލާއި އަރާމުކަމީ އާޚިރަތާއި އަޅާބަލާއިރު، މަދު އެތިކޮޅެއް ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. ކަލޭމެން (ހަނގުރާމަކުރަން) ނުނިކުންނަނަމަ، ވޭންދެނިވި ޢަޛާބަކުން އެއިލާހު ކަލޭމެންނަށް ޢަޛާބު ދެއްވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ބަދަލުގައި އެހެން ބަޔަކު ގެންނަވައި ފާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް އެއްވެސް ކަމަކުން އެކަލާނގެއަށް ގެއްލުމެއް ނުދެވޭނެއެވެ. އަދި الله އީ ކޮންމެ ކަމަކަށްމެ ކުޅަދުންވަންތަ އިލާހެވެ.”[101]

މިއަދު، އިސްލާމީ އުންމަތުގެ ކުރަނަވުގެންނާ ފަލިފަލި ކޮންމެ ފަރުދަކަށް ފަރުޟުވެފައިވަނީ اللهގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމަށްޓަކައި ނިކުމެވުމެވެ. އަދި اللهގެ ދީނަށް ނަސްރުދިނީ ކާފަރުންނާއި މުރުތައްދުންގެ އަނިޔާވެރިކަމުން މުސްލިމުން ސަލާމަތްކުރުމެވެ. އަދި ކާފަރުންނަށް ނަހީކާރުލުވި اللهގެ ޝަރީޢަތަށް ބުރުކުރުމާ މުސްލިމުންގެ ޒިޔާފަތުގެ ނިޒާމު ޤާއިމުކުރުމެވެ. އެހެންކަމުން، އަހަރެމެން އިސްލާމްދީނާ ނަމާދުކުރުން، ރޯދަހިފާ ފަދައިން މި ޖިހާދަކީ ފަރުޟުވެސް އަދާކުރުމަށެވެ. އަދި اللهގެ ގަދަފަދަ ބަރާބަރުން ސަލާމަތްވުމަށެވެ. އަދި މިއީ ދަރުމަވެރި ޖަމާޢަތްތަކުންވެސް ހަނދާން ނަގައިދިނުމެވެ.